

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma vuodelle 2026

Sisällysluettelo

1. Johdanto	5
2. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma	5
2.1 Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma	5
2.2 Toimialakohtaiset ja kohdekohtaiset valvontasuunnitelmat	5
2.3 Toimintaympäristön muutokset	6
2.4 Voimavarat ja tehtäväjako	7
2.4.1 Henkilöstö	7
2.4.2 Voimavarojen jako eri toimialoille	8
2.5 Voimavarojen riittävyys	9
2.6 Osaaminen ja koulutus	9
2.7 Tietojärjestelmät	10
2.8 Laatu järjestelmä ja häiriötilanteisiin varautuminen	10
2.8.1 Ruokamyrkytys- ja vesiepidemioiden selvittäminen	11
2.9. Viranomaisyhteistyö ja elinympäristöterveyden edistäminen	12
2.10 Viestintä	13
2.11 Valvonnan maksullisuus	13
2.12 Suunnitelman toteutumisen seuranta ja raportointi	14
3 Elintarvikevalvonta	15
3.1 Lainsäädäntö ja elintarvikeketjun monivuotinen valtakunnallinen valvontasuunnitelma	15
3.2 Elintarvikevalvonnan kohteet	15
3.2.1 Rekisteröidyt elintarvikehuoneistot	15
3.2.2 Hyväksyttävät elintarvikehuoneistot	16
3.3 Valvontakohteiden riskiluokitus ja tarkastuksiin käytettävä aika	16
3.4 Toiminta	16
3.4.1 Tarkastukset	16
3.4.2 Alkutuotannon tarkastukset ja valvontaprojekti	17
3.4.3 Suuret yleisötilaisuudet	18
3.4.4 Vienti	18
3.4.5 Sisämarkkinatuonnin valvonta	18
3.5 Pakkokeinot	18
3.6 Näytteenotto	19
4 Terveystensuojelulain mukainen valvonta	20
4.1 Ilmoitusvelvollisuus ja valvontakohteet	21
4.2 Riskinarviointi ja tarkastustiheydet	21
4.3 Terveystensuojelulain mukaisen valvonnan tarkastukset	22
4.3.1 Tarkastusten maksullisuus	23
4.3.2 Epäkohtien takia tehtävät toimenpiteet	23

4.3.3 Suuret yleisötilaisuudet	24
4.3.4 Tupakkalain mukainen valvonta	25
4.3.5 Elintarvikkeiden käsittely	25
4.3.6 Radonvalvonta	25
4.3.7 Solariumlaitteiden valvonta	25
4.4 Asunnoissa ja muissa oleskelutiloissa esiintyvien terveyshaittojen selvittäminen	25
4.5 Laivatarkastukset.....	26
4.6 Talousveden valvonta.....	26
4.6.1 Riskienhallintasuunnitelmat ja valvontatutkimusohjelmat	27
4.6.2 Ensisijaiset tilat	28
4.7 Uimarantojen ja uimapaikkojen valvonta.....	28
4.7.1 Uimarantojen valvonta	28
4.7.2 Uimahallien ja yleisten altaiden valvonta	29
4.8 Näytteiden tutkiminen	30
4.9 Terveystensuojeluvalvontaan käytettävät voimavarat.....	30
4.10 Terveystensuojeluvalvonnasta perittävät maksut.....	30
5 Tupakka- ja lääkelain mukainen valvonta.....	31
5.1 Lainsäädäntöön, valvonnan ohjeistukseen ja toimintatapoihin liittyvät muutokset.....	31
5.2 Kunnan tehtävät ja valvonnan painopisteet	32
5.2.1 Valvonnan painopisteiden huomioiminen	32
5.3 Valvontakohteet.....	32
5.4 Tupakkalain ja lääkelain mukaiset tarkastukset	33
5.5 Myyntilupahakemusten ja tupakointikieltohakemuksen käsittely	33
5.6 Tupakka- ja lääkelain mukaiseen valvontaan käytettävissä olevat voimavarat.....	34
5.7 Valvonnasta perittävät maksut.....	34
6 Eläinlääkintähuollon suunnitelma	34
6.1 Johdanto	34
6.2 Seuranta, arviointi ja raportointi	35
6.3 Valvonnan vuosittaiset painopisteet.....	35
6.4 Voimavarat.....	36
6.4.1 Eläinlääkäreiden määrä ja tehtäväjako.....	36
6.4.2 Muu henkilöstö.....	36
6.4.3 Voimavarojen riittävyyden arviointi	37
6.4.4 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen.....	37
6.5 Tietojärjestelmät	38
6.6 Viestintä	39
6.7 Maksullisuus.....	39
6.8 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen	40

6.8.1 Eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuu ja järjestämistapa	40
6.8.2 Eläinlääkäripalvelujen saatavuus ja saatavuustavoitteet	42
6.8.3 Palautteen kerääminen ja valitusten käsittely	43
6.8.4 Toimintaedellytykset eläinlääkäripalvelujen tuottamiseen	44
6.8.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu	44
6.8.6 Terveystarkastuskäynnit ja -suunnitelma	45
6.8.7 Järjestämisvastuuta täydentävät palvelut	46
6.8.8 Eläinlääkäripalvelujen hinnoittelu	46
6.8.9 Julkisin varoin tuettuja eläinlääkäripalveluja koskeva avoimuus ja raportointivelvollisuus	47
6.9 Eläinten terveyden valvonta	47
6.9.1 Eläintautivalmius	47
6.9.2 Terveystarkastusohjelmat	48
6.9.3 Vesiviljelylaitosten terveystarkastus	48
6.9.4 Eläinten keinollinen lisääminen	48
6.9.5 Muu eläintautivalvonta ja seuranta	49
6.9.6 Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti	49
6.9.7 Eläinten lääkitsemisen valvonta	50
6.9.8 Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti	50
6.9.8.1 Vienti ja tuonti	50
6.9.8.2 Sisämarkkinakauppa	51
6.10 Eläinten hyvinvoinnin valvonta	52
6.10.1 Tarkastukset	52
6.10.2 Pakkokeinot	53
6.10.3 Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset	54
6.10.4 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus	54
6.11 Eläimistä saatavat sivutuotteet	54
6.11.1 Sivutuotelaitevalvonnan valvonta	55
6.11.2 Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta	55
6.11.3 Sivutuotteiden hävittäminen	56
6.12 Ehdollisuuden valvonta	56
6.13 Löytöeläimet ja vahingoittuneet luonnonvaraiset eläimet	56

LIITTEET

Liite 1	Lainsäädäntö
Liite 2	Elintarvikevalvonnan kohdekohtainen valvontasuunnitelma
Liite 3	Terveystarkastusvalvonnan kohdekohtainen valvontasuunnitelma
Liite 4	Talous- ja uimavesien näytteenottosuunnitelmat
Liite 5	Tupakka- ja lääkelakien mukaisen valvonnan kohdekohtainen valvontasuunnitelma
Liite 6	Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon alueella säännöllisen valvonnan piirissä olevat toimipaikat ja toiminnot

1. Johdanto

Ympäristöterveydenhuollon tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Ympäristöterveydenhuollolle on erityislainsäädännössä annettu lisäksi joitakin muita tehtäväalueen lainsäädännön valvontaan liittyviä tehtäviä.

Terveystoimintalain 21 §:n mukaan kunnan on järjestettävä ympäristöterveydenhuollon palvelut alueellaan sen mukaan, mitä ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta annetussa laissa (410/2009) säädetään. Säännöksessä todetaan lisäksi, että ympäristöterveydenhuollosta säädetään terveydensuojelulaisissa (763/1994), elintarvikelaissa (297/2021), tupakkalaissa (549/2016) ja eläinlääkintähuoltolaissa (285/2023).

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto huolehtii edellä mainittujen lisäksi lääkelain (395/1987) 54a – 54d §:n mukaisesta nikotiinivalmisteiden myynnin valvonnasta ja säteilylain (859/2018) 15 §:ssä tarkoitusta valvonnasta. Keskeisin valvottava lainsäädäntö on listattu tämän suunnitelman liitteeseen 1.

Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädännössä kunnille on säädetty velvollisuus laatia säännöllistä valvontaa koskevat valvontasuunnitelmat kullekin valvonnan osa-alueelle. Hyväksytty suunnitelma vietään valtakunnalliseen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmään (VYHA) tai suunnitelma toimitetaan keskusviranomaisille annettujen ohjeiden mukaisesti. Toimintaympäristön, valvontakohteiden ja lainsäädännön jatkuvien muutosten vuoksi valvontasuunnitelmaa on tarpeen päivittää ja kehittää sekä laatia valvontakohdekohtaiset valvontasuunnitelmat vuosittain.

Suunnitelman laatimisessa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma sekä toimialakohtaiset valtakunnalliset valvontaohjelmat.

2. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma

2.1 Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma

Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2025 – 2028 on julkaistu lokakuussa 2024. Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman tavoitteena on yhtenäistää ympäristöterveydenhuollon valvontaa ja sen ohjausta sekä lisätä valvonnan vaikuttavuutta ja laatua yhtenäistämällä valvontakäytäntöjä valtakunnallisesti. Ohjelmakauden 2025 – 2028 teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Ohjelman mukaan teemaa voidaan edistää seuraavia tavoitteita toteuttamalla:

- Tietoperusteinen valvonta
- Osaaminen
- Varautuminen

2.2 Toimialakohtaiset ja kohdekohtaiset valvontasuunnitelmat

Elintarvikevalvonnan toimialakohtainen valvontasuunnitelma on valvontasuunnitelman osa 3, terveydensuojelulain mukaisen valvonnan toimialakohtainen valvontasuunnitelma on valvontasuunnitelman osa 4, tupakkalain ja lääkelain mukaisen valvonnan valvontasuunnitelma on valvontasuunnitelman osa 5 ja eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma on osa 6.

Terveysvalvonnassa tehtävien tarkastusten kohdekohtainen suunnitelma muodostuu ympäristöterveydenhuollon valtakunnalliseen keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään VATIin. Tarkastustiheydet määräytyvät VATI-järjestelmässä riskinarviointiin perustuen. Toimialakohtaiset riskinarvioinnit on kuvattu kappaleissa 3.3, 4.2 ja 5.4.

Tämän valvontasuunnitelman liitteinä ovat toimialoittain laaditut yhteenvedot vuodelle 2026 suunnitelluista tarkastuksista (liitteet 2, 3 ja 5). Liitteessä 6 on yhteenveto säännöllisen valvonnan piirissä olevista kohteista toimintatyypeittäin. Jos vuodelle 2025 suunniteltu tarkastus on jäänyt tekemättä, se toteutetaan valvontasuunnitelmaan sisältyvänä tarkastuksena vuoden 2026 aikana. Tarkastus katsotaan valvontasuunnitelmaan sisältyväksi tarkastukseksi, vaikka sitä ei olisi mainittu suunnitelman liitteessä, jos se edellisen tarkastuksen ajankohdan ja riskinarviointiin perustuvan tarkastustiheyden perusteella kuuluu VATI-järjestelmän mukaan vuonna 2026 tehtäviin tarkastuksiin.

Toiminnan aloittamisvuoden aikana uuteen huoneistoon ilmoituksen käsittelyn yhteydessä tai ilmoituksen käsittelyn jälkeen tehtävät ensimmäiset tarkastukset katsotaan valvontasuunnitelmaan sisältyviksi tarkastuksiksi. Ensimmäisen tarkastuksen ajankohta ja tarkastustiheys aloittamisvuonna määritellään riskinarvioinnin perusteella. Valvontasuunnitelmaan sisältyväksi tarkastukseksi katsotaan lisäksi tarkastus sellaiseen aikaisemmin ilmoitettuun huoneistoon, joka syystä tai toisesta puuttuu kohdekohtaisesta valvontasuunnitelmasta tai valvontakohderekisteristä ja jonka edellisestä tarkastuksesta on pitempi aika kuin valtakunnallisen riskiluokituksen mukainen tarkastusväli.

2.3 Toimintaympäristön muutokset

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto vastaa ympäristöterveydenhuollon tehtävien hoitamisesta Rauman, Kokemäen ja Huittisten kaupungeissa, sekä Euran ja Säkylän kunnissa. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon toiminnasta vastaa Etelä-Satakunnan ympäristötoimisto. Yhteistoiminta-alueen vastuukuntana toimii Säkylän kunta. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto on toiminut nykyisessä kokoonpanossa vuoden 2023 alusta alkaen. Toiminta- ja valvontakäytäntöjä on siitä asti yhtenäistetty ja yhtenäiseen toimintaa kiinnitetään edelleen huomiota. Toimintojen yhtenäistämistä terveysvalvonnassa tukee kattava laatujärjestelmä, jota pidetään ajan tasalla. Eläinlääkintähuoltoon on laadittu toimintaohjeita toimintatapojen yhtenäistämiseksi.

Pääministeri Petteri Orpon hallituskaudella ympäristöterveydenhuollon tehtäviä ei ole tarkoitus siirtää hyvinvointialueiden järjestettäväksi. Pääministeri Orpon hallituksen ohjelmassa 20.6.2023 todetaan, että ”kuntien tehtäväkentän vakiinnuttamiseksi kuntien tehtäviä ei siirretä hyvinvointialueille hallituskauden aikana. Hallitus lisää myös alueellisten ratkaisujen joustavuutta kuntien ja hyvinvointialueiden työnjaoissa. Tavoitteen edistämiseksi säädetään kuntien ja hyvinvointialueiden mahdollisuudesta sopia tehtävien hoitamisesta alueellisten ja paikallisten tarpeiden mukaisesti. Kuntien ja hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden sekä työllisyyden edistämiseksi vahvistetaan.” Hallitusohjelman mukaisesti hyvinvointialueiden ja kunnallisen ympäristöterveydenhuollon välisen yhteistyön ja tiedonkulun varmistamiseksi tulee alueilla tehdä järjestelmällistä työtä.

Eläinlääkintähuollon keskeinen lainsäädäntö on uudistettu. Laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023) tuli voimaan 1.1.2024. Laki eläinlääkintähuoltolain muuttamisesta vahvistettiin 13.6.2024 ja uusi eläinlääkintähuoltolaki tulee voimaan 1.1.2026. Uuden eläinlääkintähuollon vaikutuksia eläinlääkintähuoltoon käsitellään tarkemmin valvontasuunnitelman kohdassa 6.

Sosiaali- ja terveysministeriö on aloittanut terveydensuojelulain kokonaisuudistuksen. Nykyinen terveydensuojelulaki tuli voimaan vuonna 1995, jonka jälkeen mm. Suomen perustuslaki ja hallintolaki ovat muuttuneet, ja voimaan on tullut paljon EU-lainsäädäntöä. Terveydensuojelulakia on muutettu useita kertoja

sen voimassa olon aikana ja näiden muutosten myötä laki on osin hajanainen. Uudistuksen myötä terveydensuojelulaissa on tarkoituksena säätää kattavammin muun muassa viranomaisvalvonnasta ja hallintomenettelyistä sekä viranomaisten käyttämistä tietojärjestelmistä. Uudistuksessa myös täsmennetään laissa säädettyjä asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksia ja eri viranomaisten välisiä toimivaltuuksia. Lisäksi häiriötilanteita ja varautumista koskevia pykälää tarkastellaan ja tarvittaessa selkeytetään. Uudistuksessa tarkastellaan laajemminkin säädösten toimivuutta ja ajantasaisuutta. Samalla kokonaisuudistuksen tavoitteena on muuttaa lakia siten, että se vastaisi ympäristöterveydenhuollon sektorin muuta lainsäädäntöä. Uuden terveydensuojelulain voimaantulon tavoitepäivämäärä on 1.1.2027.

Laki tupakkalain muuttamisesta (251/2025) tuli voimaan 1.8.2025. Tällä muutoksella otettiin savuttomat nikotiinituotteet (nikotiinipussit) tupakkalain soveltamisalan piiriin ja niiden myynti on sallittu noudattaen niille asetettuja sääntöjä. Tällä muutoksella on tarkoitus ehkäistä savuttomien nikotiinituotteiden nuoriso-käyttöä, estää harmaatuontia ja laitonta kauppaa sekä torjua järjestäytyntä rikollisuutta. Lakiuudistusta ja sen vaikutusta on käsitelty valvontasuunnitelman kohdassa 5.

Terveydensuojelu- ja tupakkavalvonnan ohjauksessa tapahtuu rakenteellinen muutos, kun uusi Lupa- ja valvontavirasto (LVV) aloittaa toimintansa 1.1.2026. Uuteen virastoon kootaan kaikki Valviran tehtävät, suurin osa aluehallintoviraston tehtävistä sekä pääosa ELY-keskusten ympäristö- ja luonnonvarat vastuualueen tehtävistä. Valtakunnallinen terveydensuojelu- ja tupakkavalvonnan ohjaus siirtyy uuteen Lupa- ja valvontavirastoon. Vuoden 2026 alussa Valviran ja aluehallintovirastojen toiminnot päättyvät. Uudella virastolla on valtakunnallinen toimivalta. Näin varmistetaan yhdenmukaiset käytännöt eri puolella Suomea. Aluehallintovirastojen elintarvikevalvonnan ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan ohjaus siirtyy 1.1.2026 alkaen Ruokavirastolle.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmän eli VYHA, on uudistunut ja uusi VYHA on otettu käyttöön syksyllä 2025. VYHA on Sosiaali- ja terveysministeriön omistama järjestelmä, jota se ylläpitää yhdessä Ruokaviraston kanssa. VYHAssa ylläpidetään valvontayksikkorekisteriä, niiden resurssi- ja yhteystietoja sekä tallennetaan arviointi- ja ohjauskäyntien tietoja. Lisäksi vuosittainen valvontayksikköiden kysely valvonnan toteumasta tallennetaan VYHAan. Vuoden 2025 loppuvuodesta VYHA saatiin käyttöön valvontayksikkorekisterin ja yhteistietojen osalta. Näiden osalta Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon tiedot on tarkastettu ja päivitetty VYHAan vuoden 2025 lopulla. Järjestelmä tullaan päivittämään vuoden 2026 aikana uutta aluehallintomallia vastaavaksi. Lisäksi järjestelmään tullaan päivittämään resurssitietojen, arviointi- ja ohjauskäyntien ja valvonnan toteutumisen raportoinnin osalta.

2.4 Voimavarat ja tehtäväjako

2.4.1 Henkilöstö

Ympäristöterveydenhuollon tehtävissä työskentelee vuonna 2026 ympäristöpäällikkö, ympäristöterveydenhuollon johtaja, hygieenikkoeläinlääkäri, yhdeksän terveystarkastajaa, kuusi kunnaneläinlääkärinä, kaksi valvontaeläinlääkärinä sekä neljä hallintopalvelusihteeriä.

Ympäristöpäällikkö käyttää työajastaan ympäristöterveydenhuollon tehtäviin noin 10 %. Hallintopalvelusihteereistä yksi on kokoaikainen. Kolme muuta käyttävät ympäristöterveydenhuollon tehtäviin yhteensä noin 50 % täydestä työajasta. Ympäristöterveydenhuollon esimiestehtävät on jaettu ympäristöterveydenhuollon johtajan ja hygieenikkoeläinlääkäriin kesken.

Vuoden 2025 lopulla jäi yksi terveystarkastajan virka (elintarvikevalvonta) avoimeksi. Hakuprosessi viran täyttämiseksi aloitettiin loppuvuodesta 2025 ja tavoitteena on, että virka täytetään 1.4.2026 alkaen.

Avoimeksi jääneeseen virkaan on otettu viransijainen. Kaksi terveystarkastajista tekee osa-aikaista työtä (80 % ja 60 %), eikä lyhennettyä työaikaa ole korvattu sijaistyövoimalla. Sijaisuuksia tekevän kunnaneläinlääkärin virkaa (50 % työaika) ei ole täytetty, mutta eläinlääkintähuollossa kunnaneläinlääkärin poissaloihin on hankittu sijaiset ja tarvittaessa myös päivystä hoidetaan ulkopuolisten sijaisten voimin.

Ympäristöterveydenhuollon käytettävissä olevat voimavarat ovat vuonna 2026 noin 20 henkilötyövuotta. Toiminnan tukipalvelut saadaan Säkylän kunnalta. Toimitiloihin liittyvät palvelut saadaan kuitenkin kunkin toimitilan sijaintikunnalta. Terveysvalvonnalla on toimipisteet Säkylässä, Raumalla ja Huittisissa. Eläinlääkärin vastaanotot ovat Raumalla, Eurassa, Huittisissa ja Kokemäellä.

Valvontayksiköiden tekemillä päätöksillä on annettu Sastamalan seudun ja Etelä-Satakunnan valvontaeläinlääkäreille toimivalta molempien valvontayksiköiden alueille.

2.4.2 Voimavarojen jako eri toimialoille

Taulukossa 1 on esitetty suunnitelma henkilövoimavarojen jakamisesta ympäristöterveydenhuollon eri toimialoille. Laskelmissa käytetty vuosittaisten henkilötyöpäivien (htpv) määrä on 220. Laskelmat ovat suuntaa antavia.

Terveysuojeluvalvonnan laskelmiin on käytetty neljän terveystarkastajan työpanos. Yksi terveystarkastajista työskentelee 80 % työajalla. Elintarvikevalvontaan sekä tupakkalain ja lääkelain mukaiseen valvontaan käytetään viiden terveystarkastajan ja hygieenikkoeläinlääkärin työpanos. Yksi terveystarkastajista työskentelee 60 % työajalla.

Ympäristöpäällikön tehtävät ovat kokonaan hallinnollisia. Ympäristöterveydenhuollon johtajan työajasta noin 5 % käytetään elintarvikelain mukaisiin valvontatehtäviin, 35 % terveydensuojelulain mukaisiin valvontatehtäviin ja 55 % eläinlääkintähuoltoon, eläinsuojeluun ja eläintautivalvontaan. Valvontaeläinlääkäreiden työajasta 10 htpv on varattu eläimistä saatavien elintarvikkeiden alkutuotannon valvontaan. Kunnaneläinlääkärit tekevät joitakin eläintautivalvontaan liittyviä tehtäviä, lähinnä vientivalvontaan liittyviä tehtäviä.

Hallintopalvelusihteerit tekevät tavanomaisten toimistotehtävien lisäksi mm. sähköposteihin vastaamiseen, arkistointia ja eläinlääkäripäivystyksen hallinnointiin liittyviä tehtäviä. Hallintopalvelusihteerien koko työaika on kuitenkin laskettu kokonaisuudessaan hallintopalvelusihteerien tehtäviin.

Taulukko 1. Suunnitelma valvontavoimavarojen jakautumisesta valvonnan eri osa-alueille.
Htv = henkilötyövuosi, htpv = henkilötyöpäivä.

Toimiala	htv	htpv
Elintarvikevalvonta	5,74	1263
Terveysuojelulain mukainen valvonta	4,15	913
Tupakka- ja lääkelain mukainen valvonta	0,30	66
Peruseläinlääkäripalvelut ja päivystys	6,45	1419
Eläinsuojelu ja eläintautivalvonta	2,03	447
Hallintopalvelusihteerien tehtävät	1,50	330
Hallinnolliset tehtävät	0,1	22
Yhteensä	20	4460

Terveysvalvonnassa samoin kuin eläinsuojelu- ja eläintautivalvonnassa on tehtäviä, jotka eivät ole varsinaisia valvontatehtäviä, mutta joiden tekemiseen on silti varattava aikaa. Tällaisia tehtäviä ovat mm. asiakkaiden neuvonta ja ohjaus, lausuntojen antaminen, koulutuksiin osallistuminen, uusiin ohjeistuksiin ja lainsäädäntöön tutustuminen, sidosryhmäyhteistyö, omiin työkokouksiin osallistuminen, tiedonhallintajärjestelmän ylläpitoon liittyvät tehtävät, toimintajärjestelmän ja erityistilannesuunnitelman ylläpitoon liittyvät tehtävät sekä työn suunnittelu ja raportointi. Tällaisiin tehtäviin voidaan arvioida kuluvan noin neljäsosa käytettävissä olevasta työajasta. Tästä syystä valvontaan käytettävissä oleva aika on pienempi kuin taukossa 1 esitetty kokonaistyöaika.

2.5 Voimavarojen riittävyys

Terveysvalvonnan henkilövoimavarat ovat laskennallisesti riittävät suunnitelmalliseen valvontaan sekä enustettavissa olevaan suunnitelman ulkopuoliseen valvontaan. Viime vuosina valvontasuunnitelmaan kuuluvien tarkastusten toteutumisessa on päästy lähelle tavoitteita. Tarkastusmäärätavoitteisiin pääsemiseen voivat kuitenkin vaikuttaa suunnittelemattomat pidemmät poissaolot ja henkilöstön vaihtuminen. Lisäksi tavoitteiden saavuttamista voi vaikeuttaa suunnitelmaan sisällyttämättömät tarkastukset, mm. seurantatarkastukset, erilaiset häiriötilanteet, tavanomaista suurempaa työpanosta vaativat tarkastukset, työajan käyttö toimijoiden ohjaukseen ja neuvontaan sekä se, että sirpaleisesta ja monimuotoisesta työnkuvasta johtuen ajankäytön tarkka suunnittelu on käytännössä mahdotonta.

Peruseläinlääkäripalvelujen mitoituspäätteenä on ensisijaisesti eläinlääkäripäivystyksen tarvitsema minimimitoitus. Nykyinen henkilöstömitoitus on riittävä virka-aikaiseen palvelujen tarpeeseen nähden. Valvontaeläinlääkäreiden työaika ei riitä kaikkien alueella tarvittavien eläinsuojelu- ja eläintautivalvonnan tehtävien tekemiseen. Voimavaravaje on kuitenkin osittain pystytty kattamaan kunnaneläinlääkäreiden työpanoksella.

2.6 Osaaminen ja koulutus

Ympäristöterveydenhuollon toimintaympäristö on poikkeuksellisen laaja, monialainen ja alati muuttuva. Haasteellisessa toimintaympäristössä monipuolisen osaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen on keskeisessä roolissa tehtävien toteuttamiseksi laadukkaasti ja tehokkaasti. Pelkästään niin kutsuttujen ydintehtävien, eli lakisääteistä tehtävien, hoitaminen edellyttää monenlaista osaamista sekä jatkuvaa ylläpitoa ja kehittämistä.

Ympäristöterveydenhuollon valvontaviranomaiset käyttävät toiminnassaan julkista valtaa, jonka käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia, ja viranomaisen tulee toimia lain määrittelemissä rajoissa. Jokaisella viranhaltijalla on velvollisuus osata muun muassa lainsäädännön soveltamiseen, viranomaisten tehtäviin ja hallinnollisiin prosesseihin liittyvät tiedot ja taidot.

Lainsäädännön ja sen tulkintaa ohjaavien soveltamisohjeiden lisäksi ympäristöterveydenhuollon jokapäiväisessä viranomaistyössä tulee hallita myös ammatillinen, substanssiin liittyvä tieto sekä toimintaympäristö. Näiden lisäksi keskeisenä osaamisalueena voidaan pitää esimerkiksi hyviä vuorovaikutustaitoja.

Valvonta-asetuksessa (EU) 2017/625 edellytetään, että virallista valvontaa suorittavan henkilöstön on saatava toimivaltaansa kuuluvalla alalla asianmukaista koulutusta ja tarvittaessa säännöllistä lisäkoulutusta. Laissa eläinlääkäriammattin harjoittamisesta (29/2000, 18 §) säädetään, että eläinlääkäriammattin harjoittaja on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitoiminnan edellyttämää ammattitaitoa sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. Eläinlääkäriammattin harjoittajan

työnantajan tulee luoda edellytykset sille, että ammatinharjoittaja voi osallistua tarvittavaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen.

Ympäristöterveydenhuollon henkilöstö on korkeakoulutettua, ja ympäristöterveydenhuollon tehtävät ovat vaativia asiantuntijatehtäviä. Tehtävien menestyksellinen hoitaminen edellyttää jatkuvaa tietojen ajan tasalla pitämistä ja osaamisen kehittämistä. Henkilökuntaa kannustetaan ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoaan osallistumalla ajankohtaisiin koulutustilaisuuksiin. Tavoitteena on, että ympäristöterveydenhuollon henkilökunta osallistuu ammatilliseen täydennyskoulutukseen työn vaativuudesta ja toimenkuvan mukaan keskimäärin kahdeksaan koulutuspäivään vuodessa viranhaltijaa kohden. Jatkuva säädösmuutosten, uusien ohjeiden ja tutkimustulosten seuraaminen sekä omatoiminen tiedonhaku ovat myös välttämättömiä ammattitaidon ylläpitämiseksi.

Suuri osa ympäristöterveydenhuollon koulutuksista on keskusviranomaisten tai aluehallintoviraston järjestämiä koulutuspäiviä, joista ei peritä osallistumismaksua tai joiden osallistumismaksut ovat hyvin kohtuulliset. Eläinlääkintähuollon koulutukset ovat suurimmaksi osaksi maksullisia.

2.7 Tietojärjestelmät

Tallennettuun tietoon perustava toiminta on keskeistä viranomaisten valvonnan vaikuttavuuden kannalta. Viranomaisten tehtävänä on huolehtia tietopohjan luotettavuudesta ja valvonnan tietojärjestelmiin kirjatun valvontatiedon oikeellisuudesta. Henkilötietojen osalta tulee kiinnittää huomiota, että tieto on täsmällistä ja tietoa päivitetään tarvittaessa. Tietoperusteisessa valvonnassa korostuu valvonnassa syntyneiden tietojen oma-aloitteista hyödyntämistä valvontayksilön toiminnassa, toiminnan seurannassa ja sen jatkuvassa parantamisessa. Tällä tarkoitetaan sitä, että valvonnan tiedoilla on vaikutusta valvontaan, valvonnan toimintatapoihin ja riskiperusteisen valvonnan kohdentamiseen.

Terveysvalvonnassa käytetään valtakunnallista toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmä VATIa. Tallennettuun tietoon perustava toiminta on keskeistä viranomaisten valvonnan vaikuttavuuden kannalta. VATIin tulee kirjata valvonnan kannalta oleellinen ja riittävä tieto. On tärkeää, että VATIin tehtävät kirjaukset ovat ajan tasalla ja kirjaukset tehdään ohjeiden mukaan, koska tietojen perusteella suunnitellaan ja raportoidaan toimintaa. VATI-järjestelmässä havaituista teknisistä virheistä ilmoitetaan VATI-tukipalveluun, jotta virheet ovat keskusviranomaisten tiedossa ja niihin saadaan korjaukset. Terveystarkastajilla on oikeudet tehdä tukipyyntöjä VATI-tukipalveluun. Henkilötietojen käsittelyssä on huomioitava, että tietojen ovat täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettäviä. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto rahoittaa VATI:n kuntarahoitteista kehitystyötä ja kehitystyöhön osallistutaan edelleen voimavarojen puitteissa.

Koko ympäristöterveydenhuolto käyttää valvonnan viranomaisextranettiä eli Pikanttia. Pikantti on vain viranomaisille suunnattu, suljettu verkkopalvelu Ruokaviraston toimialan viranomaisten väliseen viestintään. Pikantissa jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten. Pikantissa on eläintautien torjuntaa koskeva toimintaohjekansio ja eläintautiepidemioiden hallintaa varten oma työtila. Terveystarkastajien ja tupakkavalvonnassa on lisäksi käytössä ympäristöterveydenhuollon ekstranetti.

Eläinlääkintähuollossa käytettäviä tietojärjestelmiä on kuvattu eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelmassa kohdassa 6.

2.8 Laatujärjestelmä ja häiriötilanteisiin varautuminen

Organisaatiomuutoksen vuoksi ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmää on ollut tarvetta päivittää laajasti. Terveysvalvonnan laatujärjestelmän päivittäminen aloitettiin jo vuonna 2022 ja päivittämistä on jatkettu sitä asti. Vuoden 2024 – 2025 aikana saatiin päivitettyä suurin osa laatujärjestelmään kuuluvista toimintaohjeista. Laatujärjestelmän päivittämistä ja ylläpitämistä jatketaan vuoden 2026 aikana. Tähän liittyen pidetään vuonna 2026 terveystalvonnan laatupäivä. Vuonna 2025 laadittiin eläinlääkintähuollon toimintaa ohjaavia ohjeita ja niiden kehittämistä ja ylläpitämistä jatketaan myös vuonna 2026. Vuoden aikana pyritään pitämään eläinlääkintähuollon laatupäivä.

Varautuminen on ennakkovalmistautumista erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin huomioiden toimintaympäristömuutokset kuten hyvinvointialueet. Tavoitteena on tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa tilanteissa. Varautumista on ylläpidettävä jatkuvasti ja aiempien häiriötilanteiden oppeja on tärkeä hyödyntää. Terveystalvon ja elintarvikevalvontaviranomaisella on lainsäädännön perusteella velvollisuus toimia epäiltäessä terveyshaittaa ja vastaavasti eläinterveysviranomaisella epäiltäessä viranomais-toimin vastustettavaa eläintautia. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö velvoittaa viranomaisia ja toimijoita laatimaan suunnitelmia varautumisesta häiriötilanteisiin.

Vuonna 2026 jatketaan häiriötilannesuunnitelman päivittämistä vastaamaan nykyistä organisaatiota. Häiriötilannesuunnitelman tavoitteena on varmistaa ympäristöterveydenhuollon tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa tilanteissa. Häiriösuunnitelmaan tulee sisällyttää häiriötilannekohtaisten toimintaohjeiden lisäksi pohdintaa ennaltaehkäisevistä toiminista ja varautumisesta laajemminkin. Eri tahojen ja viranomaisten vastuut sekä velvoitteet on selvitettävä ennakolta ja kuvattava suunnitelmassa. Häiriötilannesuunnitelmaan on kirjattava yksikön toiminnan varmistaminen erilaisissa häiriötilanteissa, muiden tehtävien organisointi tilanteiden aikana, viestinnän suunnittelu, tilannekuvan ylläpitäminen ja jakaminen sekä suunnitelma häiriötilanteesta normaalitoimintaan palautumisesta. Ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelma on tarpeen mukaan yhteensovittettava toimialueen muiden sidosryhmien valmiussuunnitelmien kanssa. Vuoden 2026 aikana järjestetään ympäristöterveydenhuollon yhteinen häiriötilannepäivä.

Häiriötilanteissa toimimista ja johtamista on harjoitettava etukäteen niin, että myös kunnan johto on tarvittaessa mukana harjoituksissa. Valmiusharjoituksessa testataan valmiussuunnitelmia ja organisaatioiden toimintaa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Valvontayksikön on säännöllisesti osallistuttava valmiusharjoituksiin niin toimialojen omiin kuin alueen yleisiin valmiusharjoituksiin.

Häiriöharjoituksiin osallistutaan aktiivisesti, jos soveltuvia harjoituksia järjestetään vuonna 2026. Vuonna 2025 osallistuttiin valtakunnalliseen säteilyonnettomuuden jälkivaiheen toimenpiteisiin keskittyneeseen Ympäri 2024/2025 häiriötilanneharjoitukseen. Tämän harjoituksen yhteenvetotilaisuus järjestetään alkuvuodesta 2025. Rauman Lensunkadun toimipisteen varavoimaa testataan säännöllisesti kuukauden välein ja Virve-puhelinten käyttöä harjoitellaan vähintään kerran häiriötilannepäivän tai häiriötilanneharjoituksen yhteydessä.

2.8.1 Ruokamyrkytys- ja vesiepidemioiden selvittäminen

Ruokamyrkytysten ja talousvesivälitteisten epidemioiden selvittämisestä on laadittu erillinen toimintaohje (TO 13). Lisäksi Etelä-Satakunnan ruokamyrkytys- ja vesiepidemioiden selvitystyöryhmän toiminnalle on laadittu toimintaohje. Ruokamyrkytys- ja vesiepidemioiden selvittämistä on käsitelty ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmassa.

Elintarvikelain 47 §:ssä säädetään, että kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen on, saatuaan ilmoituksen ruokamyrkytysepäilystä tai epäillessään ruokamyrkytystä muusta syystä, viipymättä tehtävä tapausta koskeva selvitys asianmukaisine epidemiologisine ja mikrobiologisine tutkimuksineen yhteistyössä tartunta-

tautilaissa säädettyjen viranomaisten kanssa sekä toimitettava tarpeelliset ilmoitukset Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle ja Ruokavirastolle. Lain 27 §:n mukaan kunnan on laadittava kuntaa koskeva häiriötilanteiden varautumista koskeva suunnitelma.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen, talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnasta, 12 §:n mukaan kunnan terveydensuojeluviranomaisen on laadittava ja pidettävä ajan tasalla häiriötilannesuunnitelma talousveden laadun turvaamiseksi. Häiriötilannesuunnitelman laatimiseksi ja yhteensovittamiseksi muiden toimijoiden varautumiseen liittyvien suunnitelmien kanssa, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on oltava yhteydessä muihin viranomaisiin ja alueen muihin keskeisiin toimijoihin. Asetuksen 19 §:ssä säädetään kunnan terveydensuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuudesta häiriötilanteissa. Tämän mukaan kunnan terveydensuojeluviranomaisen on ilmoitettava häiriötilanteesta aluehallintovirastolle, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle ja sosiaali- ja terveysministeriölle. Jos talousveden saastuminen tai laatuvaatimuksen poikkeama epäillään johtuvan tai on todettu johtuvan raakavedestä, tulee asiasta ilmoittaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

2.9. Viranomaisyhteistyö ja elinympäristöterveyden edistäminen

Etelä-Satakunnan elintarvike- ja vesiepidemioiden selvitystyöryhmä kokoontui ensimmäisen kerran soteuudistuksen jälkeen uudella kokoonpanolla 11.10.2023. Työryhmä toimii Etelä-Satakunnan alueella (Eura, Huittinen, Kokemäki, Rauma, Säkylä). Työryhmän puheenjohtajana toimii Etelä-Satakunnan ympäristötoimiston hygieenikkoeläinlääkäri. Työryhmä kokoontuu tarvittaessa, mutta vähintään kerran vuodessa.

Yhteistoiminta-alueen kunnilla on kullakin omat sisäilmatyöryhmänsä, joiden kokouksiin ympäristöterveydenhuollon edustajat osallistuvat. Säkylässä on aloittanut Säkylän, Euran ja Huittisten yhteinen asumisen neuvonta. Asuntojen siivottomuustapausten hoidossa tehdään yhteistyötä tarpeen vaatiessa hyvinvointialueen eri tahojen kanssa sekä kuntien asumisneuvojen kanssa. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto on mukana Satakunnan turvallisuus- ja varautumisverkostossa.

Ympäristöterveydenhuolto antaa terveydensuojeluviranomaisena pyydettyä lausuntoja muille viranomaisille esimerkiksi ympäristölupamenettelyihin tai kaavoitukseen liittyen. Kaavoitukseen liittyvissä lausunnoissa tai kommentteissa kiinnitetään huomiota mm. radonturvallisuuteen. Kaupunkien ja kuntien rakennusvalvontaviranomaiselle annetaan lausuntoja elintarvikehuoneistojen ja terveydensuojelulain mukaisten huoneiston rakennuslupiin liittyen. Lausuntopyyntöä käsittelevästä on laadittu erillinen toimintaohje (TO 7).

Valvontasuunnitelmaan sisältyvät koulujen tarkastukset tehdään yhteistyössä terveydenhuollon ja muiden viranomaisten kanssa, mikä mahdollistaa terveyshaittojen tunnistamisen ja ennaltaehkäisyn myös viranomaisten yhteistyönä. Suurimpien yleisötapauksien suunnitteluun liittyen järjestetään viranomaisyhteistyökokouksia, joihin osallistutaan voimavarojen puitteissa.

Ympäristöterveydenhuolto on mukana myös Lounais-Suomen vesihuollon yhteistyöverkostossa. Yhteistyöverkosto koostuu vesihuoltolaitosten, vettä toimittavien laitosten sekä yleisesti vesihuollon valvontaa toteuttavista valtion viranomaisista ja kuntien viranhaltijoista. Lisäksi osallistutaan tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan muihinkin terveydensuojeluviranomaisen ja elintarvikevalvontaviranomaisen toimialaan liittyviin työryhmiin ja kokouksiin. Henkilövoimavarojen niukkuus asettaa kuitenkin jonkun verran rajoituksia erilaisiin kokouksiin osallistumiselle.

2.10 Viestintä

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon viestinnästä vastaa ympäristöterveydenhuollon johtaja. Tarvittaessa viestinnästä voidaan sopia erikseen.

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon internet-sivut ovat Säkylän kunnan internet-sivujen alla. Internet –sivujen on tarkoitus kehittää palvelemaan paremmin ihmisten tietoisuuden lisäämistä ympäristöterveydenhuollon toiminta-alueeseen liittyen. Internet-sivujen kehittämisessä kiinnitetään huomioita erityisesti ydintehtäviin kuuluvien palveluiden tuottamisessa. Lisäksi tieto ympäristöterveydenhuollon palveluista löytyy yhteistoiminta-alueen kaikkien kuntien internet-sivuilla.

Vuoden aikana laaditaan tiedotteita tarpeen mukaan ympäristöterveydenhuollon toimialaan liittyen. Erityisesti tiedottamisessa painotetaan lainsäädännön muutoksiin. Loppuvuodesta toimijoille lähetään muistutus seuraavan vuoden perusmaksujen ja vuosittaisen valvontamaksujen perimisestä sekä toiminnan lopettamisilmoitusten tekemisen tärkeydestä. Loppuvuodesta tiedotetaan valvontasuunnitelman valmistelusta. Kuntalaiset ja toimijat voivat saada halutessaan tietoja valvontasuunnitelman valmistelusta ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta.

2.11 Valvonnan maksullisuus

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen säännöllinen valvonta on toiminnanharjoittajalle maksullista lukuun ottamatta alkutuotannon valvontaa, joitakin erikseen säädettyjä poikkeuksia sekä eläinten hyvinvointilain mukaista valvontaa. Kunta perii hyväksymänsä taksan mukaiset valvontamaksut.

Elintarvike- ja terveydensuojeluvalvonnan piirissä olevilta huoneistoilta eräitä erikseen määriteltyjä poikkeuksia lukuun ottamatta peritään veroluonteinen valvonnan perusmaksu. Perusmaksun suuruus on 150 €. Maksu peritään vuosittain vuoden ensimmäisenä päivänä valvonnan rekisterissä olevilta valvontakohteilta.

Valvonnan perusmaksun lisäksi elintarvike- ja terveydensuojeluvalvonnassa peritään suoriteperusteiset valvontamaksut. Suoriteperusteinen maksu peritään useimmista tarkastuksista, valvontasuunnitelmaan sisältyvien viranomaisnäytteiden tutkimisesta sekä ilmoitusten ja hakemusten käsittelystä.

Tupakka- ja lääkelakien mukaisesta valvonnasta peritään tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden, savuttomien nikotiinituotteiden sekä nikotiinivalmisteiden myyntiluvan haltijoilta vuosittainen valvontamaksu, jonka suuruus riippuu tupakkalain mukaisen valvontamaksun osalta myyntipisteiden määrästä. Vuosittaisen maksun lisäksi peritään maksu hakemusten käsittelystä.

Eläinten hyvinvointilain käynnit ovat pääsääntöisesti maksuttomia. Eläinten hyvinvointilain mukaan eläinsuojeluvalvontaan liittyvät uusintakäynnit ovat maksullisia. Myös osa eläintautivalvonnan suoritteista on maksullisia. Näissä valvonnoista maksun perii valtio.

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto perii klinikkamaksun eläimen omistajalta tai haltijalta, kun eläintä hoidetaan vastaanotolla. Eläinlääkintähuollon palveluita täydentävistä palveluista ympäristöterveydenhuolto perii maksun. Eläinlääkintähuollon maksuja on käsitelty tarkemmin eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelmassa kohdassa 6.7 ja 6.8.8.

Ympäristöterveydenhuollon taksa on nähtävillä Etelä-Satakunnan ympäristötoimiston internet -sivuilla. Taksaa on päivitetty vuoden 2025 aikana kahdesti. Kesällä päivitettiin taksa tupakkalakiin tulleiden

muutosten takia ja loppuvuodesta hyväksyttiin voimaan tulevan eläinlääkintähuoltolain maksut. Uusi taksa astuu voimaan 1.1.2026.

2.12 Suunnitelman toteutumisen seuranta ja raportointi

Tietoja valvontakohteista, tehdyistä tarkastuskäynneistä ja näytteenotoista, käsitellyistä hakemuksista ja ilmoituksista, käytetyistä pakkokeinoista ja tehdyistä muista valvontatoimenpiteistä ylläpidetään valtakunnallisessa toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmässä, Vatisa, missä ne ovat myös keskusviranomaisten käytettävissä. Suunniteltujen terveystarkastusten toteutumista seurataan ajantasaisesti tarkoitusta varten laadittuja excel-taulukoita käyttäen sekä Vatin seuranta- ja raportointitoimintojen avulla. Toteutumista käsitellään säännöllisesti terveystarkastusten työkokouksissa.

Vuoden 2025 valvontasuunnitelman toteutumisesta ja tarkastusten tuloksista laaditaan yhteenveto, joka esitetään tiedoksi ympäristöterveyslautakunnalle vuoden 2026 keväällä. Yhteenvedossa selvitetään vähintään toteutuneiden suunnitelman mukaisten tarkastusten ja muiden tarkastusten määrät kohdetyypeittäin, hyväksymispäätösten, käsiteltujen ilmoitusten ja myönnettyjen myyntilupien määrät, tiedot kertyneistä maksutuloista sekä yleinen arvio valvontasuunnitelman toteutumisesta ja käytetyn työpanoksen riittävästä. Yhteenvedossa pyritään arvioimaan myös tarkastusten kattavuutta, voimavarojen riittävyyttä ja valvonnan kohdentumisen onnistumista. Jos toteutuma eroaa merkittävästi suunnitelmasta, pyritään selvittämään syyt suunnitelmasta poikkeamiselle.

Valvontasuunnitelman toteutumiseen liittyvät tiedot raportoidaan valtakunnalliseen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmään (VYHA). Valvontasuunnitelman laadinnan yhteydessä vuoden 2025 toteuman raportoinnista ei ollut vielä tarkempaa tietoa tai ohjeistusta saatavilla. Raportointi tullaan toteuttamaan keskusviranomaisten ohjeiden mukaisesti vuoden 2026 alkupuolella.

Valvontasuunnitelman 2026 toteutumisesta laadittua yhteenvetoa käytetään soveltuvin osin hyväksi vuodelle 2027 laadittavaa valvontasuunnitelmaa valmisteltaessa. Ajantasaisen seurannan tietoja käytetään hyväksi vuoden 2027 suunnitelmaa laadittaessa.

Tavoitteet

- Yhdenmukaistetaan ja kehitetään toiminta- ja valvontakäytäntöjä
- Huolehditaan Vatiin kirjattavan valvontatiedon luotettavuudesta, oikeellisuudesta ja riittävästä. Huolehditaan henkilötietojen täsmällisyydestä ja oikeellisuudesta.
- Osallistutaan Vatin kehitysohjelmaan voimavarojen puitteissa
- Jatketään laatuohjelmien ja häiriötilannesuunnitelman päivittämistä
- Järjestetään terveystarkastusten laatupäivää
- Järjestetään eläinlääkintähuollon laatupäivä
- Järjestetään koko ympäristöterveydenhuollon häiriötilannepäivä
- Huolehditaan varavoiman testaamisesta säännöllisesti
- Osallistutaan häiriötilanneharjoituksiin, jos sopivia järjestetään
- Ruokamyrkytys- ja vesiepidemioiden selvitystyöryhmä kokoontuu vähintään kerran
- Osallistutaan sisäilmatyöryhmien toimintaan
- Kehitetään internet-sivujen sisältöä
- Tiedotetaan valvontasuunnitelman 2027 valmistelun alkamisesta
- Päivitetään taksa tarpeen vaatiessa
- Laaditaan vuoden 2025 valvontasuunnitelman toteutumisesta yhteenveto, joka käsitellään ympäristöterveyslautakunnassa keväällä 2026.

3 Elintarvikevalvonta

3.1 Lainsäädäntö ja elintarvikeketjun monivuotinen valtakunnallinen valvontasuunnitelma

Elintarvikelain (297/2021) 39 §:n mukaan kunnan tulee laatia säännöllistä elintarvikevalvontaa koskeva valvontasuunnitelma siten, että valvonnassa otetaan huomioon toiminnan riskit ja niin, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvontasuunnitelma perustuu valvontakohteiden kartoitukseen, niiden riskiluokitukseen ja lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin. Tässä suunnitelmassa esitetään elintarvikevalvonnan tavoitteet vuodelle 2026.

Elintarvikevalvontaviranomaisen velvollisuuksista säädetään lisäksi valvonta-asetuksessa (EU) 2017/625. Valvonta-asetuksen 5 artiklassa säädetään toimivaltaisten viranomaisten yleisistä velvollisuuksista, joihin kuuluvat mm. henkilöstön riittävyys ja pätevyys, asianmukaiset tilat ja valmiussuunnitelmat.

Suomen elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma 2025 – 2028 (VASU) julkaistiin joulukuussa 2024. Kauden painopisteet pohjautuvat kolmeen elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmässä yhteisesti sovittuun kehittämisteemaan: i) valmius, varautuminen ja huoltovarmuus, ii) vastuullisuus ja kestävyys, sekä iii) teknologia ja tieto.

Vuonna 2026 pyritään valvontakäyntien sisällön suunnittelussa huomioimaan Ruokaviraston painotukset ja hyödyntämään mahdolliset ohjeistukset ja koulutukset. Valvontakohdetietojen ajantasaisuuteen kiinnitetään jatkuvasti huomiota. Jos vuonna 2026 havaitaan, että kohdekohtaisesta valvontasuunnitelmasta tai valvontakohderekisteristä puuttuu joku aikaisemmin ilmoitettu tai hyväksytty elintarvikehuoneisto, kohde lisätään rekisteriin tai seurantataulukoihin.

3.2 Elintarvikevalvonnan kohteet

3.2.1 Rekisteröidyt elintarvikehuoneistot

Elintarvikealan toimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus elintarvikehuoneistosta 10 §:ssä säädetyille viranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista (rekisteröity elintarvikehuoneisto). VATI-järjestelmän yhteydessä on Ilppa-palvelu, jonka kautta ilmoitus elintarvikehuoneistosta on mahdollista tehdä sähköisesti. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös sellaisia toimijoita, joilla ei ole varsinaista valvottavaa huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana (ns. virtuaalihuoneistot, kotona sijaitsevat elintarvikehuoneistot). Toimijan vaihtuessa siten, että Y-tunnus muuttuu, tulee huoneistosta uusi elintarvikevalvonnan kohde, josta toimija tekee elintarvikelain 10 §:n mukaisen ilmoituksen.

Elintarvikevalvontaviranomainen käsittelee ilmoituksen ja tallentaa tiedot elintarviketoiminnan rekisteröinnistä VATI-järjestelmään ja ilmoittaa toimijalle tietojen tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla. Elintarvikelain mukaisen ilmoituksen käsittelystä on laadittu toimintaohje (TO 9)

3.2.2 Hyväksyttävät elintarvikehuoneistot

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä laitokseksi valvontaviranomaiselta ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Hyväksyttävät laitokset tarkastetaan ennen toiminnan aloittamista. Valvontaviranomainen tekee huoneiston hyväksymisestä laitokseksi päätöksen, jossa kuvataan kaikki laitoksen hyväksytyt toiminnot. Päätös tehdään 60 vrk kuluessa asian vireille tulosta. Tieto päätöksestä annetaan tiedoksi Ruokavirastolle, joka antaa laitokselle hyväksymisnumeron ja pitää listaa laitosten hyväksytyistä toiminnoista.

Myös itujen tuotanto on elintarvikevalvontaviranomaisen hyväksynnän vaativaa alkutuotantoa. Hyväksymisvelvoite ei koske pienimuotoista ja vähäriskistä toimintaa, jossa ituja myydään suoraan kuluttajille tai vähittäiskauppaan enintään 10 000 kg vuodessa.

3.3 Valvontakohteiden riskiluokitus ja tarkastuksiin käytettävä aika

Tarkastusten tiheyteen ja tarkastuksiin käytettävään aikaan vaikuttavat riskiluokitus, joka perustuu valvontakohteen toiminnan luonteeseen ja laajuuteen. Tarkastusten kohdekohtaisesta suunnitelmasta kerrotaan valvontasuunnitelman kohdassa 2.2.

Etelä-Satakunnan paikallisessa riskinarvioinnissa huomioidaan edellä mainittujen tekijöiden lisäksi toiminnan valvontahistoria. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä tarkastustiheydestä. Ilmoituksenvaraisissa kohteissa, joissa suunnitelman mukaisia tarkastuksia on yksi tai enemmän vuodessa, voidaan laskea tarkastustiheyttä puolella, jos kolme viimeistä tarkastusarvosanaa on oivallisia ja kaikki oivarivit lukuun ottamatta kohtia 11, 12, 14, 17 ja 19 on tarkastettu vähintään kerran näiden tarkastusten aikana. Yhdestä tarkastuksesta saatu B-arvosana ei vaikuta laskettuun tarkastustiheyteen, mutta jo kahden eri tarkastuskerran B-arvosana nostaa tarkastustiheyden takaisin Ruokaviraston ohjeen 1028/04.02.00.01/2022/6 mukaiseksi.

Jos kohde on vastaavasti saanut kahdella viimeisellä peräkkäisellä tarkastuskäynnillä arvosanan C tai D, voidaan tarkastustiheys nostaa siten, että jos tarkastuksia on alle 1/v, nousee tiheys yhteen kertaan vuodessa. Jos tarkastuksia on 1/v, nousee tiheys kaksinkertaiseksi ja jos tarkastustiheys on 2 tai enemmän/v, nostetaan tiheys 50 %. Samoin tiheys nostetaan, jos kohde on saanut viimeisen kolmen vuoden aikana C tai D arvosanoja vähintään puolessa tarkastuksista.

3.4 Toiminta

3.4.1 Tarkastukset

Tarkastusten tekemisestä elintarvikehuoneistoihin on laadittu toimintaohje (TO 10). Rekisteröityjen elintarvikehuoneistojen rakenteellisia vaatimuksia käsitellään toimintaohjeessa 8 ja omavalvontajärjestelmän tarkastamista toimintaohjeessa 11. Liikkuvien elintarvikehuoneistojen valvonnasta on laadittu erillinen toimintaohje (TO12)

Tarkastus kohdistuu valvottavaan toimintaan. Se voidaan suunnata toimitiloihin, toimintatapoihin, tuotteisiin, olosuhteisiin ja asiakirjoihin. Tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tai jonkin osa-alueen tarkastuksen. Elintarvikelain mukainen Oiva-tarkastus tehdään pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta, koska tarkoituksena on tarkastaa sen hetkistä toimintaa yrityksessä. Tarkastusten sisältö vaihtelee kohdekohtaisesti. Tarkastus voi olla seurantatarkastus, päätökseen tai määräykseen liittyvä tarkastus, jälkivalvontaan liittyvä tarkastus tai pelkkä asiakirjatarkastus. Asiakirjatarkastus voi kohdistua esim. virtuaalihuoneistoihin tai kotirauhan piirissä olevan elintarviketoiminnan tarkastamiseen (esim. omavalvontasuunnitelma ja pakkausmerkinnät).

Viranhaltija voi tarkastuksen yhteydessä ottaa tarvittavia näytteitä. Erillisestä suunnitelman mukaisesta näytteenottokäynnistä peritään myös näytteenotosta aiheutuvat kustannukset.

Kaikki elintarvikehuoneistot eivät kuulu säännöllisen valvonnan piiriin. Tällaisia huoneistoja tarkastetaan ainoastaan tarvittaessa, esimerkiksi epäilyyn perustuen, tai erilaisiin valvontaprojekteihin liittyen. Rekisteröidyistä huoneistoista erittäin vähäriskisiä ja siksi säännöllisen valvonnan ulkopuolella voivat olla esimerkiksi pubit. Ilmoitusvelvollisiin elintarvikehuoneistoihin tehdään aina ensimmäinen tarkastus. Säännöllisen valvonnan ulkopuolella oleviin ilmoitettuihin huoneistoihin, esimerkiksi pubeihin, tehdään Oiva-tarkastuksen sijaan toiminnan aloitustarkastus, josta ei tule Oiva-raporttia. Tarkastuksesta kirjoitetaan raportti ja tarkastus on maksullinen.

Elintarvikevalvonnan suunnitelman mukaiset tarkastukset alkutuotantopaikkojen tarkastuksia lukuun ottamatta ovat Oiva -järjestelmän mukaisia tarkastuksia, joista laaditaan Oiva -raportti. Tarkastusten sisältö määräytyy Ruokaviraston antamien erillisten ohjeistusten mukaisesti.

Ilmoituksen tai hakemuksen käsittelyn yhteydessä uusi valvontakohte tulee suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Ensimmäinen tarkastus tehdään toiminnan laadusta ja laajuudesta riippuen viimeistään kuuden kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Uuden kohteen valvontatiheys määräytyy keskusviranomaisen kohdeluokituksen mukaisesti. Ensimmäisen tarkastuksen jälkeen todetaan kohteen riskiluokka ja sen mukainen tarkastustiheys. Ensimmäinen tarkastus ja riskiluokituksen perusteella tehty sitä seuraavat tarkastukset ovat maksullisia. Jos epäkohdan tai epäkohtien korjaamiselle on tarkastuskertomuksessa tai pakkokeinoasiakirjassa annettu määräaika, huoneistoon tehdään seurantatarkastus.

3.4.2 Alkutuotannon tarkastukset ja valvontaprojekti

Etelä-Satakunnassa vuonna 2026 alkutuotannon tarkastuksista tehdään suunnitellusti maidontuotantotilojen, kananmunatuotantotilojen ja sellaisenaan syötäviä kasviksia viljelevien alkutuotantotilojen hygieniatarkastukset. Lisäksi tehdään noin 10 alkutuotannon tarkastusta sikaloihin, jotka valitaan tarkastettavaksi riskinarvioinnin perusteella.

Vuosina 2024-2025 toteutettiin alkutuotannon valvontaprojekti, jossa kartoitettiin alueen toimijat ja tarkastettiin sellaisenaan syötävien kasvien viljelytiloja. Vuonna 2026 laaditaan ja julkaistaan raportti tehdystä projektista.

Eläimistä saatavien elintarvikkeiden alkutuotannon tarkastuksista huolehtivat valvontaeläinlääkärit ja ei-eläinperäisten alkutuotannon kohteiden tarkastuksista terveystarkastajat.

Alkutuotannon tarkastuksissa noudatetaan Ruokaviraston ohjetta Alkutuotannon elintarvikevalvonta ja riskinarviointi (242/04.02.00.01/2023). Eläimistä saatavien elintarvikkeiden alkutuotannon valvonnassa kiinnitetään huomiota siihen, että tieto mahdollisiin tukisanktioihin johtavista epäkohdista välitetään aluehallintovirastoon mahdollisimman nopeasti.

3.4.3 Suuret yleisötilaisuudet

Etelä-Satakunnan alueella järjestetään vuosittain joitakin yleisötilaisuuksia, joihin liittyy myös elintarvike-myyntiä. Jos yleisötilaisuuden järjestäjällä on omaa elintarviketoimintaa, tehdään toiminnasta ilmoitus, joka käsitellään elintarvikelain mukaisesti. Muussa tapauksessa elintarvikealan toimijoita valvotaan yleisötilai-suudessa itsenäisinä toimijoina riskiarvioon perustuen.

Tapahtumaan tehdään säännöllisesti toimijoiden tarkastuksia elintarvikelain nojalla, jos tapahtuma-alue on rakennettu tapahtumaa varten ja alue on rajattu ja suljettu (henkilöiden oletetaan olevan tapahtuman ajan alueella) ja tapahtuman kokoaikainen kävijämäärä on 20 000 henkilöä tai enemmän tai jos alue ei ole suljettu (esim. markkinakatu) tai on kokoontumishuoneisto ja tapahtuman kokoaikainen kävijämäärä on 40 000 henkilöä tai enemmän.

3.4.4 Vienti

Etelä-Satakunnan alueella on laitoksia, jotka vievät mm. Aasian alueille tuotteitaan tai ylläpitävät vientioi-keutta. Vientihyväksyntä laitoksessa velvoittaa viranomaisen valvomaan laitosten valmiuksia ylläpitää vientimaan vientivaatimuksia. Vientiin liittyvää ohjeistusta on annettu myös Ruokaviraston ohjeissa. Kiinan laitoshyväksynnän saaneisiin laitoksiin on vientimaan viranomaisen vaatimuksesta tehtävä jatku-vaa vientivalvontaa. Vientivalvonta tehdään Oiva-tarkastusten yhteydessä ja kirjataan Oiva-järjestelmään.

Viennin oivarivit ovat rivejä, joista ei tule julkista Oiva-arvosanaa Oiva-raporttiin, eivätkä ne vaikuta Oivan yleisarvosanaan. Annetut arvosanat näkyvät laitokselle annettavassa tarkastuskertomuksessa sekä val-vojille Oiva-järjestelmässä. Viennin Oiva-tarkastuksilla noudatetaan Ruokaviraston arviointiohjeita 19520/2 (Kiina) ja 4441/04.02.00.01/2021/5 (ohje virallisista todistuksista viennissä)

3.4.5 Sisämarkkinatuonnin valvonta

Etelä-Satakunnan ympäristötoimiston alueella on useita eläimistä saatavien elintarvikkeiden EU-sisämarkkinatuontia harjoittavia yrityksiä. Ruokavirasto valvoo ja ohjeistaa kunnan elintarvikevalvontaa. Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuontia valvotaan osana kuntien tekemää Oiva-valvontaa. Si-sämarkkinavalvonnassa noudatetaan Ruokaviraston Oiva-valvontaohjeita.

3.5 Pakkokeinot

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään elintarvikevalvonnassa silloin, kun elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikemääräysten noudattamiseksi eivätkä muut valvontatoimenpiteet ole riittäviä. Pakkokeinoja ovat elintarvikelain 55-61, 64, 66-68 § mukaiset toimet, joita ovat mm. erilaiset mää-räykset ja kiellot, uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka, haltuunotto, seuraamusmaksu sekä elintarvikehuoneiston hyväksynnän peruuttaminen. Pakkokeinoprosesseista on laadittu toimintaohje (TO 34).

Vaikka toimivaltaa hallinnollisten pakkokeinojen käyttöön ei olisi siirretty elintarvikevalvontatehtäviä suorittavalle kunnan viranhaltijalle, viranhaltija on kiireellisissä tapauksissa oikeutettu antamaan määräyk-siä epäkohdan poistamiseksi, asettamaan kieltoja sekä tekemään haltuunottoa koskevan päätöksen. Täl-lainen viranhaltijapäätös on viipymättä saatettava kunnan elintarvikeviranomaisen käsiteltäväksi.

Elintarvikelaissa on säädetty uudesta hallinnollisesta sanktiosta, elintarvikevalvonnan seuraamusmaksusta. Vuoden 2026 aikana päätetään seuraamusmaksun käyttöä koskevista linjauksista.

3.6 Näytteenotto

Viranomaisnäytteenotto toteutetaan riskiarvion perusteella ja projekteina. Valtakunnallisiin valvontaprojekteihin osallistutaan resurssien puitteissa. Elintarvikenäytteenotosta on laadittu toimintaohje (TO 24). Pin-tapuhtausnäytteiden ottamisesta on oma toimintaohjeensa (TO 25).

Vuonna 2026 toteutetaan suunnitelmallinen näytteenottoprojekti, jossa tutkitaan jääpalojen hygieenistä laatua ravintoloissa, kahviloissa ja pubeissa. Projektiin valitaan valvonta-alueelta satunnaisesti kohteita siten, että näytteitä otetaan tasaisesti koko alueen kohteista.

Valvonnassa varaudutaan asiakasvalitusten perusteella tehtäviin tutkimuksiin, elintarvikkeista aiheutuvien terveysvaaratilanteiden tutkimuksiin, ruokamyrkytysten selvittämiseksi tarvittaviin tutkimuksiin sekä elintarvikevalvontaohjelmaan sisältyviin valvonta- ja seurantaohjelmiin.

Elintarvikealan toimija vastaa tuotteidensa turvallisuudesta ja laadusta ja varmistaa sitä myös omavalvonnassa tehtävin tutkimuksin. Laitosvalvonnassa viranomaisnäytteenoton tarkoituksena on epäilytilanteissa varmistaa omavalvonnassa saatujen tutkimustulosten luotettavuutta ja tutkimusten oikeaa kohdentamista. Viranomaisnäytteenotolla ei korvata omavalvontanäytteenottoa. Näytteenotto pyritään tekemään pääsääntöisesti tarkastusten yhteydessä, mutta myös erillisiä näytteenottokäyntejä voidaan tehdä tarpeen mukaan.

Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen, joka ei sisälly suunnitelmaan, on maksullista silloin, jos syynä näytteenottoon on säännösten noudattamatta jättäminen. Maksullista näytteenottoa on esimerkiksi valvonnassa todetun epäkohdan laajuuden selvittäminen, korjaavien toimenpiteiden tekemisen tai riittävyden varmistaminen tai säädösten noudattamiseksi annetun kehotuksen tai määräyksen noudattamisen tai noudattamatta jättämisen toteaminen tai vahvistaminen.

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon elintarvikenäytteiden tutkiminen tapahtuu pääasiassa KVVY:n laboratorioissa. Viranomaisnäytteiden tutkimukset sekä sellaiset omavalvontaan sisältyvät tutkimukset, joiden tekemisestä on säädetty elintarvikelainsäädännössä, tulee tutkia laboratorioissa, joka täyttää kansainvälisen standardin SFS 17025 vaatimukset akkreditoituilla tai arvioituilla menetelmillä.

Tavoitteet

- Toteutetaan liitteessä 2 suunnitellut tarkastukset.
- Ruokamyrkytys- ja vesiepidemioiden selvitystyöryhmä kutsutaan koolle vähintään kerran.
- Laaditaan ja julkaistaan alkutuotannon valvontaprojektin raportti sellaisenaan syötävien avomaaviljeltyjen kasvien tuottajien valvonnasta ja näytteenotosta.
- Toteutetaan maidontuotantotilojen, kananmunatuotantotilojen ja sellaisenaan syötävien kasvien tuotantotilojen suunnitelmalliset tarkastukset.
- Toteutetaan sikaloiden alkutuotannon valvontaprojekti.
- Suunnitellaan ja toteutetaan näytteenottoprojekti jääpalojen hygieenisestä laadusta valvonta-alueen ravintoloissa, kahviloissa ja pubeissa.
- Päätetään elintarvikevalvonnan seuraamusmaksun käyttöä koskevista linjauksista.

4 Terveystensuojelulain mukainen valvonta

Terveystensuojelulain 6 §:n mukaan kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveystensuojelua siten, että asukkaille turvataan terveellinen elinympäristö. Terveystensuojeluun kuuluu terveysthaittojen ennalta ehkäisy ja todettujen haittojen poistaminen tai vähentäminen. Terveystensuojelua koskeva toimintaympäristö on muutoksessa ja terveystensuojelulla tulisi olla valmiutta myös tarkastella uusia, esimerkiksi ilmastomuutoksen ja pandemioiden kautta mahdollisesti kehittyviä riskejä.

Terveystensuojeluviranomaisella on terveystensuojelulain 45 §:n nojalla oikeus kyseisen lain mukaisten tehtävien suorittamiseksi tehdä tai teettää tarkastuksia ja niihin liittyviä tutkimuksia. Terveystensuojelulain 45 §:ssä säädetään myös oikeudesta päästä tarkastuskohteisiin, saada tarvittavat tiedot ja tehdä tarvittavat mittaukset ja ottaa näyte. Terveystensuojelulain 46 §:ssä säädetään tarkemmin asunnontarkastuksesta. Terveystensuojelulain 44 §:n mukaisesti terveystensuojeluviranomaisella on oikeus saada valvontaa varten tarpeelliset tiedot toimijalta.

Terveystensuojelulain 6 §:n mukaisesti kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveystensuojelun valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja terveysthaittoja ehkäisevää. Kunnan terveystensuojelun valvontasuunnitelman laatimista ohjaavat terveystensuojelulain lisäksi valtakunnallinen terveystensuojelun valvontaohjelma.

Tässä suunnitelmassa esitetään terveystensuojelulain mukaisen valvonnan tavoitteet vuodelle 2026. Suunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon valtakunnallinen terveystensuojelun valvontaohjelma vuosille 2025 – 2028.

Valtakunnallisen terveystensuojelun valvontaohjelman painopisteet ohjelmakaudella on kuvattu taulukossa 2. Talousvesivalvonnan muutoksiin liittyvät toimenpiteet on kuvattu 4.7. Osaamista ja paikallisten tarpeiden huomioimista on kuvattu valvontasuunnitelman kohdissa 2.6 ja 4.2. Valmiutta ja varautumista on kuvattu valvontasuunnitelman kohdassa 2.8. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi on käsitelty suunnitelman kohdassa 2.12.

Taulukko 2. Terveystensuojelun painopisteet 2025 - 2028

Painopiste	Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta
Talousvesivalvonnan uudet sisällöt	Alueellinen yhteistyö
	Riskienhallintasuunnitelmat
	Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta
Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa	Toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarvioinnissa Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ennakkoinnin edistäminen

Valmius ja varautuminen

Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien päivittäminen ja yhteensovittaminen

Yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa

Osallistuminen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen lähtökohtaisesti vuosittain

4.1 Ilmoitusvelvollisuus ja valvontakohteet

Toiminnanharjoittajan on tehtävä terveydensuojelulain mukainen ilmoitus toiminnan aloittamisesta. Ilmoitusvelvolliset toimipaikat ja toiminnot ovat lueteltu terveydensuojelulain liitteessä. Terveydensuojelulain mukaiset toiminnot ja toimipaikat ovat pääsääntöisesti suunnitelmallisen valvonnan piirissä. Terveydensuojelulain nojalla suunnitelmallisesti valvottavia kohteita ovat talousvettä toimittavat laitokset, talousveden käyttö osana julkista ja kaupallista toimintaa, koulut ja muut oppilaitokset, päivähoitopaikat, esiopetustilat, jatkuvaa hoitoa antavat sosiaalihuollon toimintayksiköt, ihoa rikkova toiminta ja erityistä hygieniää edellyttävä kauneushoitola, solariumit, kuntosalit ja muut julkiset liikuntatilat, yleiset saunat (jos sauna on huoneiston pääasiallinen käyttötarkoitus), uimahallit, uimarannat, uimalat, kylpylät, lasten ja nuorten kerhotilat sekä majoitushuoneistot. Terveydensuojeluviranomaisella on myös mahdollisuus oman harkintansa ja riskinarvioinnin perusteella pyytää ilmoitus terveydensuojelulain liitteen 6 kohdan mukaisesta toiminnasta ja ottaa toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Terveydensuojelulain mukaisen ilmoituksen käsittelystä on laadittu erillinen toimintaohje (TO 14). Ilmoituksen käsittelyn yhteydessä voidaan tehdä tarkastus tai ensimmäisen suunnitelmallisen tarkastuksen ajankohtaa voidaan aikaistaa, jos se ilmoituksessa annettujen tietojen perusteella katsotaan tarpeelliseksi. Ilmoituksen käsittelyyn liittyvä tarkastus ja huoneistoon tehtävä ensimmäinen tarkastus katsotaan valvontasuunnitelman mukaiseksi ja niistä peritään maksu.

Terveydensuojelulain mukaan uuden toiminnanharjoittajan on ilmoitettava kunnan terveydensuojeluviranomaiselle toiminnanharjoittajan vaihtumisesta (Y-tunnus vaihtuu). Ilmoitus käsitellään samoin kuin uudesta toiminnasta tehty ilmoitus. Ilmoituksen käsittelystä peritään maksu.

Valvontakohteet on rekisteröity valtakunnalliseen VATI-järjestelmään. Kohdeluetteloiden ajantasaisuuteen kiinnitetään jatkuvasti huomiota. Jos havaitaan, että toiminnassa on ilmoitusvelvollinen huoneisto, josta ei ole tehty ilmoitusta, ohjeistetaan ja tarvittaessa kehoitetaan toimijaa tekemään ilmoitus. Mikäli ilmoituksen tekemistä ohjeistuksen ja kehotuksen antamisesta huolimatta laiminlyödään, voidaan kohteeseen tehdä tarkastus, jonka yhteydessä ilmoitusta vastaavat tiedot kirjataan tarkastuskertomukseen. Tarkastus voidaan tällöin lukea ilmoituksen käsittelyyn liittyväksi tarkastukseksi. Ilmoituksen laiminlyönti ei estä kohteen valvontaa. Jos toimija kieltäytyy tekemästä ilmoitusta ohjauksesta huolimatta eikä päästä kohteeseen tarkastuskäynnille edellä mainitusti, annetaan toimijalle kirjallinen määräys ilmoituksen tekemiseksi. Mikäli määräystä ei noudateta edelleenkaan, tehdään asiasta poliisille rikosilmoitus (TIS 54 § 2 mom.).

4.2 Riskinarviointi ja tarkastustiheydet

Terveydensuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella on määritelty valvontaohjelmaan alustava tarkastustiheys. Valvontakohteen tarkastustiheys määräytyy riskinarvioinnin perusteella. Valvontaohjelmassa annetut tarkastustiheydet eivät korvaa

valvontayksiköiden tekemää riskinarviointia, vaan valvontayksiköiden tulee arvioida alueellaan riskejä kohdekohtaisesti. Valvonnan tulee olla riskiperusteista ja terveyshaittoja ennalta ehkäisevää.

Vuoden 2025 aikana listattiin kohdekohtaisessa riskinarvioinnissa huomioon otettavia tekijöitä. Kohdekohtaisessa riskinarvioinnissa huomioidaan toiminnasta ja tiloista mahdollisesti aiheutuvat terveyshaitat, toiminnan valvontahistoria ja omavalvonnan toimivuus. Kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella valvontakohteen suunnitelman mukaista tarkastustiheyttä voidaan tarvittaessa lisätä tai vähentää. Valvontakohdekohtaista riskinarvioinnin käyttöönottoa ei edistetä vuonna 2026, koska käynnissä on terveydensuojelulain kokonaisuudistus. Kohdekohtaisen riskinarvioinnin kehittämistä jatketaan vuonna 2027. Tällöin valvontasuunnitelmaan kuvataan riskinarviointiprosessi ilmoituksen käsittelystä valvontasuunnitelman mukaiseen tarkastukseen, jonka perusteella valvontakohteille tehdään kohdekohtainen riskinarviointi ja tarkastustiheys. Kohdekohtainen riskinarviointi otetaan käyttöön vaiheittain vuosien 2027 ja 2028 aikana. Ennen tätä toimipaikkojen ja toimintojen tarkastustiheyksien lähtökohtana on valvontaohjelmassa annetut valtakunnalliset tarkastustiheydet.

Majoittumiseen tarjottu kalustettu huoneisto, loma-asunto tai tila katsotaan pienimuotoiseksi majoitustoiminnaksi, pois lukien vastaanottokeskukset. Valvontaohjelman mukaan näiden toimintojen valvontaa voidaan toteuttaa muutoinkin kuin suunnitelmallisina tarkastuksina eikä niihin siten sovelleta 0,2 tarkastustiheyttä. Pienimuotoisista majoitustoiminnoista pyydetään ilmoitukset ja ilmoituksen käsittelyyn liittyen tehdään tarkastus. Ilmoituksen käsittelyn ja tarkastuksen yhteydessä annetaan toiminnanharjoittajalle ohjausta ja neuvontaa omavalvonnan toteuttamiseen ja terveyshaittojen ehkäisemiseen. Tarkastuksen jälkeen toiminnalle tehdään kohdekohtainen riskinarviointi ja jatkossa pienimuotoinen majoitustoiminta voidaan tarkastaa satunnaisen otannan perusteella, ellei riskinarvioinnin perusteella tarkastaminen säännöllisesti ole tarpeen.

Valtaohjelman mukaan pienet yleiset uimarannat tulee tarkastaa vuosittain. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon alueella olevat pienet yleiset uimarannat ovat käyttäjämäärältään pieniä eikä niiden ylläpidossa ole juurikaan havaittu puutteita. Lisäksi uimarannoilla käydään kolme kertaa kesässä näytteenottojen yhteydessä. Näitten syitten takia Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon alueen pienet yleiset uimarannat tarkastetaan joka toinen vuosi. Tarkastustiheyttä voidaan edelleen nostaa kohdekohtaisen riskinarvioinnin ja valvontahistorian perusteella.

Valvontakohteiden riskiluokat sekä riskinarvioinnin perusteella määritellyt tarkastustiheydet käyvät ilmi liitteestä 3.

4.3 Terveystensuojelulain mukaisen valvonnan tarkastukset

Tarkastuksia tehdään valvontasuunnitelman mukaiseen säännölliseen valvontaan, asiakasvalituksiin, epäilyyn ja ilmoitusten käsittelyyn liittyen sekä uusintatarkastuksina todettujen epäkohtien korjaamisen varmistamiseksi. Asunnontarkastukset tehdään yleensä asunnon haltijan pyynnöstä ja laivatarkastukset laivan tai sen edustajan pyynnöstä. Terveystensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaitta voi syntyä. Tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus.

Tarkastusten tekemisestä terveystensuojelulain mukaisiin valvontakohteisiin on laadittu erillinen toimintaohje (TO 15). Tarkastukset tehdään pääsääntöisesti valvontakohteessa paikan päällä. Tarkastus voidaan tehdä myös asiakirjatarkastuksena, jos katsotaan, että paikan päällä käymisellä ei saada lisäarvoa asian selvittämiseen tai valvontakohteesta ei ole mahdollista tarkastaa kohteessa käymällä ja asiakirjatarkastuksella voidaan katsoa saatavan riittävät tiedot. Erityisesti yksittäisten epäkohtien korjaamiseksi tehtävä uusintatarkastus voidaan joissain tapauksissa tehdä asiakirjatarkastuksena esimerkiksi pyytämällä valokuvia

tai asiakirjoja, joiden perusteella voidaan todeta epäkohta korjatuksi. Asiakirjatarkastuksena tehdään kotirauhan piirissä olevan ilmoitusvelvollisen toiminnan toiminnanharjoittajan antaman selvityksen tarkistaminen. Myös asiakirjatarkastuksena tehdystä tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus ja tarkastus on maksullinen.

Tarkastusten sisältöä toimintatyypeittäin ohjaavat VATI-järjestelmässä olevat valvontalomakkeet ja niihin liittyvät ohjeet. Tarkastukseen sisällytetään pääsääntöisesti kussakin toimintatyyppissä tarkastettavaksi määritellyt asiat. Jos kohde tarkastetaan joka toinen vuosi tai useammin, ei ole välttämätöntä tarkastaa jokaisella tarkastuskäynnillä kaikkia osa-alueita. Kuitenkin huolehditaan siitä, että kaikki osa-alueet tulevat riittävän usein tarkastettua. Monissa terveydensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollisissa huoneistoissa on useita toimintoja. Jos huoneistossa on useita terveydensuojelulain mukaisia toimintoja, pyritään huoneisto tarkastamaan samalla tarkastuskäynnillä kaikkien toimintojen osalta, jos kaikkien toimintojen tarkistaminen on käytännössä helposti toteutettavissa.

Valvontasuunnitelmaan sisältyvät koulujen ja oppilaitosten tarkastukset tehdään pääsääntöisesti osana koulujen ja oppilaitosten terveydellisten olojen tarkastusta kolmen vuoden välein. Tarkastukset toteutetaan yhteistarkastuksina muiden viranomaisten ja kouluterveydenhuollon kanssa. Monissa kunnissa kouluterveydenhuolto toimii monialaisten tarkastusten koollekutsujana. Jos tarkastuksella syntyy epäily terveydensuojeluviranomaisen toimialaan liittyvästä epäkohdasta, tehdään tarvittaessa itsenäinen maksullinen uusintatarkastus epäkohdan tarkempaa selvittämistä varten. Jos koulun tai oppilaitoksen kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella tarkastus on tarpeen suorittaa tiheämmin kuin kolmen vuoden välein, toteutetaan tarkastukset kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella saadun tarkastustiheyden mukaan. Tämän lisäksi osallistutaan kolmen vuoden välein viranomaisten yhteistarkastuksiin, jotka katsotaan myös valvontasuunnitelman mukaisiksi tarkastuksiksi.

4.3.1 Tarkastusten maksullisuus

Valvontasuunnitelmaan sisältyvät tarkastukset ovat maksullisia. Uusintatarkastustarpeita tulee esiin jatkuvasti vuoden aikana. Koska uusintatarkastukset ovat keskeinen osa säännöllistä, suunnitelmallista valvontaa ja liittyvät selkeästi suunniteltuihin tarkastuksiin, ne katsotaan suunnitelman mukaisiksi tarkastuksiksi ja niistä peritään maksu.

Tarkastuksia voidaan tehdä tarvittaessa, esimerkiksi epäilyn tai yhteydenoton takia, myös sellaisiin huoneistoihin ja kohteisiin, jotka eivät ole terveydensuojelulain mukaisesti ilmoitusvelvollisia eivätkä säännöllisen valvonnan piirissä. Tällaisia tarkastuksia voidaan tehdä esimerkiksi haittaeläinongelmaa, savu- tai hajuhaittaa, tai säännöllisen valvonnan ulkopuolella olevassa huoneistossa esiintyvää hygienia- tai sisäilmaongelmaa koskevien yhteydenottojen perusteella. Myös säännöllisesti valvonnassa olevaan huoneistoon voidaan tehdä tarkastus yhteydenoton perusteella. Tällaisista tarkastuksista ei peritä maksua. Yhteydenottojen perusteella tehtävät tarkastukset ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan.

Laivan saniteettitodistuksen myöntäminen on edellä mainitusta poiketen maksullinen toimenpide. Säännöllisen valvonnan ulkopuolella olevia kohteita voidaan myös tarkastaa joko valvontayksikön omiin tai valtakunnallisiin, etukäteen suunniteltuihin valvontaprojekteihin liittyen, jolloin tarkastukset voivat olla maksullisia.

4.3.2 Epäkohtien takia tehtävät toimenpiteet

Jos valvontasuunnitelmaan merkityllä tarkastuksella tai muun tarkastuksen yhteydessä kohteessa todetaan merkittäviä epäkohtia, annetaan kehoitus epäkohtien korjaamiseksi määräajassa. Määräajan umpeutumisen jälkeen tehdään uusintatarkastus epäkohtien korjaamisen varmistamiseksi.

Valvonnan johdonmukaisuuden ja toimijoiden tasapuolisen kohtelun vuoksi pyritään siihen, että samasta epäkohdasta ei anneta peräkkäin useita kehotuksia. Jos toiminnanharjoittaja ei kehotuksesta huolimatta ryhdy määrääjän puitteissa vaadittuihin toimenpiteisiin terveyshaittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi, käytetään hallinnollisia pakkokeinoja, kuten määräys, kieltö tai uhkasakko, ellei muunlaiselle menettelylle ole perusteltua syytä. Jos toimija rikkoo terveydensuojelulainsäädäntöä selkeästi ja ilmeisen tarkoituksellisesti, harkitaan lisäksi esitutkintapyyntöjen tekemistä poliisille. Pakkokeinoprosesseista on laadittu erillinen toimintaohje (TO 34).

4.3.3 Suuret yleisötilaisuudet

Terveydensuojelulain liitteen kohdan kuusi mukaisesti terveydensuojelulain 13 § mukainen ilmoitus voidaan pyytää sellaisista huoneistosta ja laitoksesta sekä sellaisesta toiminnasta, joista voi aiheutua niiden käyttäjämäärä tai luonne huomioon ottaen terveyshaittaa. Yleisötilaisuuksista voi aiheutua terveyshaittaa niiden suuren käyttäjämäärän takia. Lisäksi yleisötilaisuuksiin voidaan järjestää talousveden saantia, johon voi liittyä terveyshaittaa. Tällöin kyseessä on talousveden käyttö osana kaupallista toimintaa.

Ilmoitus yleisötilaisuudesta pyydetään terveydensuojelulain liitteen kohdan kuusi mukaisesti kaikista yleisötapahtumista, joihin järjestetään talousveden jakelua. Ilmoituksessa tulee muun muassa käydä ilmi, miten toiminnanharjoittaja pitää huolen siitä, että talousvesi täyttää laatuvaatimukset ja miten ylläpidetään vedenjakelulaitteiston hygieenisyyttä. Ilmoituksessa selvitetään, miten toiminnanharjoittaja hoitaa omavalvonnan (mukaan lukien talousveden näytteenoton ennen tapahtuman alkua) ja miten tämä toimii mahdollisissa häiriötilanteissa.

Lisäksi ilmoitus pyydetään tarpeen mukaan yleisötilaisuuksista, joissa arvioitu kävijämäärä koko tapahtuman aikana arvioidaan olevan vähintään 3000 henkilöä. Ilmoitustarpeen arvioinnissa kiinnitetään huomiota mm. yleisötapahtuman sijaintiin ja ympäristöön sekä tapahtuman kestoon ja kävijämäärän jakautumiseen tapahtumaan.

Säännöllisesti toistuvat suuret yleisötilaisuudet ja niihin suunnitellut tarkastukset vuonna 2026 on merkitty kohdekohtaiseen suunnitelmataulukkoon (liite 3). Vuosittain säännöllisesti toistuviin yleisötilaisuuksiin tehdään tarkastukset riskinarvioinnin perusteella. Jos yleisötilaisuudessa järjestetään talousveden saantia, tarkastetaan tilaisuus vuosittain. Jos yleisötilaisuudessa ei järjestetä talousveden saantia, tarkastustarve arvioidaan ennen tapahtumaa saatavien tietojen perusteella. Uusiin ilmoitusvelvollisiin yleisötilaisuuksiin, joihin odotetaan osallistuvan yli 3000 henkilöä, voidaan tehdä tarkastus, jos se riskinarvioinnin perusteella katsotaan tarpeelliseksi.

Suurimmista yleisötilaisuuksista järjestetään viranomaispalavereita ennen tapahtumaa. Viranomaispalaveriin osallistutaan tarpeen mukaan. Suurimmissa tilaisuuksissa tarkastus voi koostua useammasta käynnistä ja tarkastukseen voi osallistua useampia henkilöitä. Maksu peritään tuntiveloituksena valvontaan käytetyn yhteenlasketun työajan perusteella. Viranomaispalaveriin käytettyä aikaa ei lasketa tarkastukseen käytettävään aikaan.

Yleisötilaisuuteen tehtävän tarkastuksen yhteydessä tarkastetaan yleisötilaisuuden yleiset järjestelyt, kuten talousveden järjestäminen, käymälät, vesipisteet, alueen puhtaanapito ja jätehuolto. Tilapäisten vesijohtoverkostojen veden mikrobiologinen laatu tutkitaan tarvittaessa vesinäyttein hyvissä ajoin ennen tapahtuman alkua. Viranomaisvalvonnan näytteet kirjataan valvontatietojärjestelmään.

4.3.4 Tupakkalain mukainen valvonta

Majoitushuoneistojen ja suurten yleisen uimarantojen tarkastuksen yhteydessä tehdään myös tupakkalain mukainen tupakointikieltojen noudattamista koskeva tarkastus. Tarkastuksesta laaditaan tupakkalain mukainen tarkastuskertomus. Tarkastus on maksuton. Muiden terveydensuojelulain mukaisten tarkastusten yhteydessä kiinnitetään huomiota tupakointikieltojen noudattamiseen. Jos tarkastuksen kuluessa syntyy epäily siitä, että tupakkalakia ei noudateta, tehdään samassa yhteydessä myös tupakkalain mukainen tarkastus tai kohteeseen tehdään myöhemmin erillinen tarkastus tupakkalain nojalla.

4.3.5 Elintarvikkeiden käsittely

Elintarvikelain mukaiset valvontasuunnitelmaan sisältyvät tarkastukset tehdään pääsääntöisesti erikseen. Huoneistoissa, joissa harjoitetaan muun toiminnan yhteydessä vähäistä elintarvikkeiden käsittelyä ja jotka eivät kuulu säännöllisen elintarvikevalvonnan piiriin, tarkastetaan terveydensuojelulain mukaiseen tarkastukseen liittyen myös elintarvikkeiden käsittely ja elintarvikkeiden käsittelyyn käytettävät tilat.

4.3.6 Radonvalvonta

Vesilaitosten ja säteilylain 156 §:ssä tarkoitettujen oleskelutilojen tarkastuksilla varmistetaan, että säteilyaltistus on tarvittaessa selvitetty säteilylain 146 §:ssä edellytetyllä tavalla. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon alue ei kuulu ns. radonhaitta-alueisiin, joten terveydensuojeluviranomaisen valvonnassa oleva selvitysvelvollisuus koskee lähinnä pohjavesilaitoksia sekä sellaisia oleskelutiloja (mm. päivähoitopaikkojen, koulujen tai sosiaalihuollon tiloja), jotka sijaitsevat joko kokonaan tai osittain maanpinnan tason alapuolella tai harjulla tai vastaavalla sora- tai hiekkamaalla.

4.3.7 Solariumlaitteiden valvonta

Jos huoneistossa tarjotaan solariumpalvelua, tehdään terveydensuojelulain nojalla tehtävän tarkastuksen yhteydessä solariumlaitteiden tarkastus säteilylain mukaisesti. Tarkastukseen käytetään Säteilyturvakeskuksen julkaisemia tarkastuslomakkeita. Lomakkeet toimitetaan tarkastuksen jälkeen Säteilyturvakeskukselle.).

4.4 Asunnoissa ja muissa oleskelutiloissa esiintyvien terveyshaittojen selvittäminen

Terveysvalvonta antaa asuntojen ja muiden oleskelutilojen terveyshaittoja koskevaa neuvontaa. Tarvittaessa tehdään tarkastuksia epäillyn terveyshaitan selvittämiseksi. Asunnontarkastus tehdään pääsääntöisesti kirjallisen pyynnön johdosta, mutta asia voidaan laittaa vireille myös muun yhteydenoton perusteella. Asunnontarkastuksen tekemisestä on laadittu erillinen toimintaohje (TO 18).

Jos asunnossa tai muussa oleskelutilassa, esimerkiksi koulussa tai päivähoitopaikassa, epäillään esiintyvän mikrobivaurioita, ilmanvaihdon puutteita tai muuta terveyshaittaa eikä kiinteistön omistaja ole ryhtynyt riittäviin toimenpiteisiin, terveydensuojeluviranomaisen tehtävänä on selvittää, aiheutuuko asunnossa tai muussa oleskelutilassa oleville mahdollisesti terveyshaittaa. Asuntojen ja muiden oleskelutilojen ensimmäisellä tarkastuksella arvioidaan, onko rakennuksessa asukkaille tai tilojen käyttäjille terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä ja edellyttääkö terveyshaitan toteaminen jatkoselvityksiä. Tarkastuksella voidaan tehdä alustavia mittauksia. Jos epäily katsotaan perustelluksi, terveydensuojeluviranomainen velvoittaa

kiinteistön omistajan teettämään tarvittavat tutkimukset haitan selvittämiseksi ja tarvittaessa tarvittavat toimenpiteet terveyshaitan poistamiseksi tai rajoittamiseksi.

Asunnoissa ja muissa oleskelutiloissa esiintyvien terveyshaittojen asianmukainen selvittäminen, johon kuuluu yleensä sekä paikan päällä tehtävä tarkastus että erilaisiin asiakirjoihin ja tehtyjen tutkimusten tuloksiin perehtyminen, edellyttää vaativaa erityisosaamista. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollossa asunnoissa ja muissa oleskelutiloissa esiintyvien terveyshaittojen selvittämiseksi tehtäviä tarkastuksia tekee kaksi terveystarkastajaa. Näistä terveystarkastajista toinen on suorittanut rakennusterveysasiantuntijan tutkinnon. Rakennusterveysasiantuntijakoulutuksen suorittanut terveystarkastaja toimii toisen asumistarkastuksia tekevän terveystarkastajan tukena ja osallistuu tarvittaessa tarkastukseen ja terveyshaitan selvittämiseen. Tavoitteena on, että vuoden 2026 aikana aloitettaisiin toisen terveystarkastajan kouluttaminen rakennusterveysasiantuntijaksi.

Terveysvalvonta antaa yhteistoiminta-alueen asukkaille neuvontaa erilaisissa haittaeläimiin liittyvissä kysymyksissä. Terveysvalvonta tekee myös asunnoissa esiintyvien, yleisempien haittaeläimeksi epäiltyjen hyönteisten tunnistamista.

4.5 Laivatarkastukset

Laivatarkastusten tekemisestä on laadittu erillinen toimintaohje (TO 16). Laivatarkastukset perustuvat Maailman terveysjärjestön kansainväliseen terveyssäännöstöön (2005), joka tuli voimaan 15.6.2007. Tarkastuksia tehdään kansainvälisessä liikenteessä oleviin laivoihin, ja ne tehdään WHO:n antaman ohjeistuksen mukaisesti. Tarkastukset tehdään laivan tai laivan edustajan pyynnöstä, ja ne ovat maksullisia. Tarkastuksen perusteella laivalle myönnetään saniteettitodistus, joka on voimassa puoli vuotta. Vuonna 2026 tarkastusten määrän arvioidaan olevan noin 45.

4.6 Talousveden valvonta

Terveydensuojelun valvontaohjelman yhtenä painopistealueena seuraavalle toimintakaudelle on talousvesivalvonnan uudet sisällöt. Esimerkkinä ohjelmassa painopisteen toteuttamiseksi on annettu alueellinen yhteistyö, riskienhallintasuunnitelmat ja ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta.

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto on osana Lounais-Suomen vesihuollon yhteistyöverkostoa. Yhteistyöverkosto koostuu vesihuoltolaitosten, vettä toimittavien laitosten sekä yleisesti vesihuollon valvontaa toteuttavista valtion viranomaisista ja kuntien viranhaltijoista. Mukana ovat myös varautumiseen liittyvät viranomaistahot. Yhteistyöverkoston kuuluvat talousveden valvonnasta vastaavat terveystarkastajat, ympäristöterveydenhuollon johtaja ja ympäristöpäällikkö. Yhteistyöverkoston valmistelutiimiin kuuluu toinen talousveden valvonnasta vastaava terveystarkastaja. Vuoden 2026 aikana on tarkoitus jatkaa alueellista yhteistyötä osallistumalla aktiivisesti yhteistyöverkoston ja valmistelutiimin toimintaan.

Talousveden laatua vedenjakelualueilla valvotaan talousvettä toimittavien laitosten vedenjakelualueiden valvontatutkimusohjelmien mukaisesti. Näytteistä tehtävät tutkimukset on tarkemmin määritelty valvontatutkimusohjelmissa. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 1352/2015 mukaan vedenjakelualueiden valvontatutkimusohjelmiin on lisättävä uusien laatuvaatimusmuuttujien (bisfenoli A, haloetikkahapot, klooraatti, kloriitti, mikrokysteiini-LR ja PFAS-aineiden summa) tutkimukset 12.1.2026 mennessä. Vuoden alussa varmistetaan, että uudet muuttujat on sisällytetty riskinarviointiin perustuen valvontatutkimusohjelmien näytteenottosuunnitelmiin. Viranomainen ottaa talousvedestä näytteitä myös epäilyssä vesiepidemiatilanteessa ja valitusten takia. Talousvesinäytteenotosta on laadittu toimintaohje (TO 26).

Elintarvikehuoneistojen ja julkista kaupallista toimintaa harjoittavien huoneistojen, joilla on oma kaivo, talousveden laatua valvontaan säännöllisesti näytteenotoin. Tutkimustiheys on huoneiston toiminnan luonteen mukaan yhdestä kerrasta vuodessa, yhteen kertaan kolmessa vuodessa. Näytteet voidaan ottaa tarkastuksen yhteydessä tai näytteenoton voi hoitaa toiminnanharjoittaja itse. Tarkastuksen yhteydessä tarkastetaan kaivon rakenteet ja toiminnanharjoittajan omavalvonta. Nämä huoneistot on esitetty talousveden näytteenottosuunnitelmassa.

Talousveden näytteenotot hoitavat joko terveystarkastajat, talousvettä toimittavat laitokset itse tai ulkopuolinen näytteenottaja. Jos näytteenottaja on joku muu kuin terveystarkastaja, tulee kunnan terveydensuojeluviranomaisen varmistua siitä, että ulkopuolinen näytteenottoja tuntee talousvesinäytteiden ottamiseen liittyvät yleiset periaatteet. Talousvettä toimittavien laitosten ja ulkopuolisten näytteenottajien pätevyyden arviointi on tehty Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston, Valviran, julkaiseman talousvesiasetuksen soveltamisohjeen osan I kappaleen 3.9.5. mukaisesti. Näytteenottajan pätevyyden arviointia ei ole katsottu tarpeelliseksi tehdä, jos näytteenottajalla on talousvesipätevyysalueen ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointi. Veden laadun tutkimustulokset toimitetaan viivytyksettä tiedoksi viranomaiselle. Talousveden laadun arviointia tehdään aina säännöllisesti tutkimustulosten saavuttua.

Talousvettä toimittaviin laitoksiin ja vesiosuuskuntiin, vedentuotantoketjuihin ja vedenjakelualueisiin tehdään suunnitelmallisia tarkastuksia. Tarkastusten tarkoituksena on varmistaa, että talousvettä toimittavien laitoksen riskinarviointi ja riskinhallinta ovat ajantasaiset ja riskinhallintatoimenpiteet on otettu osaksi laitoksen toimintaa. Tarkastuksen tavoitteena on selvittää myös, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa ja esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaittaa voi syntyä. Talousvettä toimittavien laitosten suunnitelmalliset tarkastukset vuonna 2026 on esitetty liitteessä 3.

Yleisen vesijohtoverkoston ulkopuolella oleville talouksille annetaan neuvontaa kaivovesiin liittyvissä ongelmissa. Tarvittaessa myös yksityiskaivosta voidaan hakea viranomaisnäyte veden laadun selvittämiseksi. Näytteenotto on maksullista.

4.6.1 Riskienhallintasuunnitelmat ja valvontatutkimusohjelmat

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 1352/2015 piiriin kuuluvilla talousvettä toimittavilla laitoksilla tulee olla ajan tasalla olevat valvontatutkimusohjelmat. Valvontatutkimusohjelmat on tarkastettava vähintään kerran kuudessa vuodessa.

Ennen valvontatutkimusohjelmien päivittämistä laitosten tulee tehdä ja hyväksyttää uudentyyppinen vedentuotantoketjun riskienhallintasuunnitelma. Riskienhallintasuunnitelman hyväksyminen edellyttää lähtökohtaisesti talousvettä toimittavan laitoksen, sen vedenjakelualueiden ja tukkuvesilaitoksen tarkastusta. Riskienhallintasuunnitelman hyväksyttävyyden arviointia varten toiminnanharjoittajan on esitettävä kunnan terveydensuojeluviranomaiselle valtioneuvoston asetuksessa, 7/2023 talousveden tuotantoketjun riskienhallinnasta ja omavalvonnasta (riskienhallinta-asetuksen), 3 §:ssä säädettyt asiat. Jos riskienhallintasuunnitelma ei poikkea oleellisesti aiemmin hyväksytystä riskinarvioinnista, hyväksynnäksi voidaan tulkita merkintä suunnitelmallisen tarkastuksen pöytäkirjaan, eikä erillistä hallinnollista päätöstä tarvitse tehdä. Jos laitoksen toiminnassa on tapahtunut oleellisia muutoksia (esim. uuden vedenottamon käyttöönotto, vedenkäsittelyprosessin muutos), hyväksytään riskienhallintasuunnitelma uudelleen.

Riskienhallintasuunnitelma tarkastamisen yhteydessä tulee laatia laitoksen omavalvontasuunnitelma. Riskienhallintasuunnitelmasta ja omavalvonnasta on säädetty valtioneuvoston riskienhallinta-asetuksessa. Riskienhallintasuunnitelman laatiminen ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen tulee tehdä yhteistyössä terveydensuojeluviranomaisen kanssa. Vuoden 2026 aikana jatketaan osallistumista talousvettä

toimittavien laitosten riskienhallintasuunnitelmien ja valvontatutkimusohjelmien laadintaan ja päivittämiseen sekä annetaan ohjausta ja neuvontaa omavalvontasuunnitelman laadintaan.

4.6.2 Ensisijaiset tilat

Vuoden 2023 alussa tulivat voimaan valtioneuvoston asetukset terveydensuojelulain muuttamisesta ja talousveden tuotantoketjun riskienhallinnasta sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistoista. Näillä asetuksilla on pantu täytäntöön ihmisten käyttöön tarkoitetun veden laadusta uudelleen laadittu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2020/2184 (juomavesidirektiivi). Terveydensuojelulaissa on säädetty ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinnasta. Ensisijaisilla kiinteistöillä tarkoitetaan julkisia kiinteistöjä, joissa toiminnan luonne tai käyttäjäryhmä huomioon ottaen kiinteistön vesilaitteisto voi aiheuttaa kiinteistöissä oleskeleville terveyshaittaa. Terveydensuojelulain mukaan ensisijaiset kiinteistöt ovat ilmoitusvelvollisia.

Terveydensuojelulain mukaan rakennusten vesilaitteistosta otettavan talousveden ja lämpimän käyttöveden laadun turvaamiseksi ensisijaisena tilana käytettävän rakennuksen omistajan on koottava ja pidettävä ajan tasalla riskienhallinnan kannalta tarpeellisia tietoja ja kohdistettava riskienhallintaa rakennuksen vesilaitteistoihin. Tämä riskienhallinta tulee olla tehtynä viimeistään 12.1.2029. Ennen siirtymäsäännöksen voimaantuloa ensisijaisten tilojen omistajilta ja haltijoilta ei voida vaatia riskinarviointien – ja hallintatoimenpiteiden tekemistä tai niiden todentamista. Terveydensuojeluviranomainen voi kuitenkin voimassa olevan lainsäädännön nojalla edistää asiaa antamalla neuvontaa velvoitteesta, ohjaamalla legionellabakteerin torjuntaan sekä antamalla muuta asiaan liittyvää neuvontaa.

Vuoden 2026 aikana kannustetaan ensisijaisten tilojen omistajia ja haltijoita tekemään vesilaitteistojen riskinarviointi ja tarvittaessa tehostamaan riskienhallintatoimenpiteitä. Riskienhallintatoimenpiteitä voivat olla esimerkiksi lämpimän käyttöveden lämpötilan nostaminen, vesipisteiden säännöllinen käyttäminen ja näytteenotto. Ohjauksellisen ja neuvonnallisen tehtävän lisäksi talousveden ja lämpimän käyttöveden lämpötiloja mitataan valvontakohteisiin tehtävien tarkastusten yhteydessä legionellan aiheuttaman riskin arvioimiseksi. Jos valvonnan yhteydessä havaitaan talousveden tai lämpimän käyttöveden lämpötiloissa toimenpiderajojen poikkeamia, ohjeistetaan rakennuksen omistajaa tai käyttäjää toimenpiteistä. Lisäksi kannustetaan rakennuksen vesilaitteistojen riskienhallinnan laatimiseen mahdollisten terveyshaitan estämiseksi.

4.7 Uimarantojen ja uimapaikkojen valvonta

4.7.1 Uimarantojen valvonta

Vuosittain, ennen uimakauden alkua, laaditaan yleisistä uimarannoista (STM 177/2008, STM 354/2008) uimarantaluettelo. Uimarantaluetteloa laadittaessa yleisöllä on mahdollisuus tehdä ehdotuksia ja huomautuksia uimarantaluettelosta. Yleisten uimarantojen luettelo julkaistaan Etelä-Satakunnan ympäristötoimiston nettisivuilla.

Yleisiltä uimarannoilta otetaan vesinäytteitä uimaveden laadun seuraamiseksi. Näytteiden tulokset julkaistaan Etelä-Satakunnan ympäristötoimiston sivuilla. Veden laadun valvonnan lisäksi uimarannat tarkastetaan säännöllisesti. Uimarantojen tarkastuksista on laadittu toimintaohje (TO 17). Uimavesinäytteenottoa käsitellään toimintaohjeessa 27.

Yleisiltä uimarannoilta (STM 177/2008) otetaan yksi näyte 1–2 viikkoa ennen kunkin uimakauden alkua sekä vähintään kolme näytettä uimakauden (15.6. – 31.8.) aikana. Näytteenottopäivät jaetaan tasaisesti

uimakauden ajalle siten, että näytteenottopäivien väli ei koskaan ylitä yhtä kuukautta. Pieniltä yleisiltä uimarannoilta (STM 354/2008) otetaan vähintään kolme näytettä uimakauden aikana uimaveden laadun varmistamiseksi. Uimarantojen näytteenottoa voidaan tihentää, jos se uimavesiprofiiliin perusteella katsotaan tarpeelliseksi tai jos uimaranta on jouduttu laittamaan toistuvasti uimakieltoon.

Vuoden 2023 aikana Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviranomainen, Valvira, poisti talviuintipaikkojen uimaveden laadun ohjeistuksen eikä uutta ohjeistusta ole tullut. Yleisen ohjeistuksen poistumisen myötä Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon alueella toimivien talviuintipaikkojen uimaveden laatua valvotaan riskiperusteisesti. Riskinarvioinnissa huomioidaan talviuintipaikan uimaveden laatu ja sen kehittyminen sekä talviuintipaikan käyttäjämäärä. Pieniltä talviuintipaikoilta (alle 100 kävijää päivässä) uimaveden laatu tarkastetaan vuoden 2026 aikana kerran kaudessa otettavalla näytteellä. Suuremmista talviuintipaikoista (yli 100 kävijää päivässä) näytteitä otetaan kaudessa kaksi. Jos uimaveden laadussa on aikaisemmin todettu ongelmia, otetaan näytteet uimaveden laadun varmistamiseksi neljä kertaa vuodessa.

Tarvittaessa uimarannoilta otetaan ylimääräisiä näytteitä. Ylimääräisiä näytteitä otetaan, jos otetussa näytteessä bakteeripitoisuudet ylittävät asetetut raja-arvot tai ovat lähellä raja-arvoa. Uimaranta voidaan asettaa uimakieltoon, jos uusintanäytteen bakteeripitoisuudet ylittävät ohjearvon. Riskinarviointiin perustuen uimaranta voidaan asettaa uimakieltoon myös ensimmäisen näytteen perusteella. Uimakielto voidaan purkaa, kun uimarannalta on otettu kaksi raja-arvon alittavaa näytettä.

Syanobakteerien (sinilevien) esiintymisen runsauden arviointi perustuu aistinvaraiseen havainnointiin. Syanobakteerihavaintoon liittyvät toimenpiteet riippuvat esiintymän runsaudesta. Mitä runsaampaa esiintymä on, sitä todennäköisemmin esiintymä on uimareiden terveydelle haitallista. Jos uimarannan uimavedessä havaitaan syanobakteereita vähän, tihennetään aistinvaraista arviointia tarvittaessa. Runsaan syanobakteerihavainnon yhteydessä toimenpiteet ovat ensisijaisesti tilanteesta tiedottaminen ja uimareiden altistuksen vähentäminen ja ehkäiseminen. Tarvittaessa uimarannan uimavedestä voidaan ottaa näytteet syanobakteerin lajitunnistukseen.

Terveystarkastajat huolehtivat uimarantojen näytteenotosta. Tutkimusselosteet toimitetaan välittömästi toimijalle, jonka tehtävänä on huolehtia testausselesteet rannan ilmoitustaululle. Uimarantojen suunnitelmalliset tarkastukset vuonna 2026 esitetty liitteessä 3.

4.7.2 Uimahallien ja yleisten altaiden valvonta

Terveydensuojelulain 29 §:n mukaan terveydensuojeluviranomaisen on valvottava säännöllisesti yleisen uimahallin, kylpylän sekä yleisen virkistymis-, kuntoutus- ja hieronta-altaan veden laatua. Uima-allasveden laatuvaatimuksista, näytteenottotiheyksistä, laitoksen suorittamasta käyttötarkkailusta, valvontatutkimusohjelmasta ja valvontaviranomaisen velvollisuuksista on säädetty Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa Uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista (315/2002).

Laitoksen ylläpitäjä laatii yhteistyössä terveydensuojeluviranomaisen kanssa laitoksen säännöllistä valvontaa varten laitospkohtaisen valvontatutkimusohjelman. Valvontatutkimusohjelma sisältää uimaveden näytteenottosuunnitelman ja selvityksen laitoksen suorittamasta käyttötarkkailusta. Kaikille yhteistoiminta-alueella oleville uimahalleille ja pienemmille uima-altailla on laadittu uima-allasveden näytteenottosuunnitelma.

Uimahallien lisäksi näytteitä otetaan yleisistä altaista. Yleisillä altailla tarkoitetaan hotellien, koulujen, päiväkotien, hoitokotien jne. altaita. Näytteet otetaan näytteenottosuunnitelman mukaisesti toiminnan laajuuden mukaan. Jos altaan käyttäjämäärä on huomattavan vähäinen, voidaan näytemäärää vähentää asetuksen mukaisesta.

Uima-allasvesien näytteenoton voi hoitaa terveystarkastaja, laitoksen ylläpitäjä tai ulkopuolinen näytteenottaja. Laitoksen ylläpitäjä tiedottaa allasveden laadusta pitämällä viimeisimmät valvontatulokset esillä.

Uimahalleihin ja maauimalaan tehdään tarkastuksia kohdekohtaisen suunnitelman mukaisesti. Päiväko-deissa, kouluissa, palvelutaloissa ja majoitustiloissa olevat altaat tarkastetaan muun valvonnan yhteydessä. Uima-altaiden ja maauimalan suunnitellut tarkastukset vuonna 2026 on merkitty liitteeseen 3

4.8 Näytteiden tutkiminen

Terveydensuojelun viranomaisvalvonta tukeutuu laboratoriotutkimuksiin. Talousveden sekä uima- ja allasvesien laadun valvonta on osa kohteen suunnitelmallista valvontaa ja valvontasuunnitelman liitteenä on arvio otettavista viranomaisnäytteistä (Liite 4).

Terveydensuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten edellyttämät viranomaisille tarkoitetut tutkimukset on tehtävä Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa. Terveydensuojelulain mukaiset viranomaisvalvonnan näytteet tutkitaan KVVY Tutkimus Oy:n laboratoriossa Raumalla ja Tampereella sekä Lounais-Suomen vesi- ja ympäristötutkimus Oy:n laboratoriossa Turussa. Vesivälitteisten epidemiaepäilyjen ja epidemioiden yhteydessä voidaan käyttää myös muita kuin Ruokaviraston hyväksymiä laboratoriota, esim. tutkittaessa patogeenejä. Virka-ajan ulkopuolella tapahtuviin häiriötilanteisiin liittyvät talous-, uimavesi- ja allasvesinäytteet tutkitaan KVVY Tutkimus Oy:n laboratoriossa. Häiriötilanteisiin liittyvien tutkimustulosten ilmoittamisesta sovitaan laboratorion kanssa näytteitä vietäessä.

4.9 Terveydensuojeluvalvontaan käytettävät voimavarat

Ympäristöterveydenhuollon henkilövoimavaroja ja niiden jakautumista eri toimialoille on käsitelty valvontasuunnitelman kohdassa 2.4. Voimavarojen riittävyyttä on käsitelty suunnitelman kohdassa 2.5.

4.10 Terveydensuojeluvalvonnasta perittävät maksut

Maksullisuutta käsitellään valvontasuunnitelman kohdissa 2.11 ja 4.3.1.

Terveydensuojelulain (763/1994) mukaan kunta perii vuosittaisen 150 euron suuruisen valvonnan perusmaksun terveydensuojelulain liitteessä luetellun toimipaikan tai toiminnon toiminnanharjoittajalta. Perusmaksu peritään pääsääntöisesti suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevilta, ilmoitusvelvollisilta toiminoilta. Ilmoitusvelvollisuus ja perusmaksuvelvollisuus ovat siten lähtökohtaisesti kytköksissä toisiinsa. Osa ilmoitusvelvollisista toiminnoista on kuitenkin jätetty perusmaksuvelvollisuuden ulkopuolelle.

Valvonnan perusmaksun lisäksi peritään terveysvalvonnan taksan mukaiset suoriteperusteiset maksut. Maksu peritään terveydensuojelulain mukaisten ilmoitusten ja hakemusten käsittelystä; vesilaitoksen riskinarvioinnin hyväksymisestä; valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista ja näytteenotoista sekä näytteiden tutkimisesta; terveydensuojelulain nojalla myönnettyistä todistuksista (laivatarkastustodistukset); terveydensuojelulain nojalla tehdyn ilmoituksen tai hakemuksen perusteella annettujen määräysten valvonnasta; talous- ja uimaveden laadun valvonnasta; solariumlaitteiden tarkastuksista. Tarkemmat tiedot maksujen määräytymisperusteista ovat terveysvalvonnan taksassa.

Tavoitteet

- Liitteessä 3 suunnitellut tarkastukset ja liitteessä 4 suunnitellut näytteenotot toteutetaan.
- Yksi terveystarkastaja aloittaa rakennusterveysasiantutijaopinnot
- Osallistutaan aktiivisesti Lounais-Suomen vesihuollon yhteistyöverkoston toimintaan.
- Osallistutaan vesihuoltolaitosten riskienhallintasuunnitelmien ja valvontatutkimusohjelmien päivittämiseen ja huolehditaan riskienhallintasuunnitelmien hyväksymisestä tarvittaessa.
- Edistetään ensisijaisten tilojen riskienhallintaa ohjauksella ja neuvonnalla sekä mittaamalla tarkastusten yhteydessä talousveden ja lämpimän käyttöveden lämpötiloja.
- Laaditaan uimarantaluettelo ennen uimakauden alkua.
- Huolehditaan, että vedenjakelualuita koskevat näytteenottosuunnitelmat on päivitetty lainsäädäntöön tulleiden uusien laatuvaatimusmuuttujien osalta.

5 Tupakka- ja lääkelain mukainen valvonta

Tupakkalain (549/2016) 8 §:n mukaan kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi ja valvoo alueellaan tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista, omavalvontaa koskevien säädösten noudattamista, markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säädösten noudattamista sekä tupakointikieltoja ja –rajoituksia koskevien säännösten noudattamista. Lain 84 §:n mukaan kunta laatii ja hyväksyy tupakkalain noudattamisen säännöllistä valvontaa koskevan tupakkalain valvontasuunnitelman. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää.

Läkelain mukaan kunnan tulee omasta aloitteestaan ja tehtyjen ilmoitusten perusteella tarkastaa nikotiinivalmisteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa nikotiinivalmisteiden myyntiä.

Tässä suunnitelmassa esitetään tupakkalain ja lääkelain mukaisen valvonnan tavoitteet vuodelle 2026. Suunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma vuosille 2025–2028. Lääkelain mukaisesta nikotiinivalmisteiden myynnin valvonnasta ei ole laadittu valtakunnallista valvontaohjelmaa. Valtakunnallisessa tupakkalain valvontaohjelmassa on otettu huomioon tupakkalain muutokset, jotka astuivat voimaan vuoden 2025 aikana.

5.1 Lainsäädäntöön, valvonnan ohjeistukseen ja toimintatapoihin liittyvät muutokset

Tupakkalakiin lisättiin 1.8.2025 voimaan tulleella lailla uusi savuttoman nikotiinituotteen määritelmä. Esimerkiksi nikotiinipussit täyttävät savuttoman nikotiinituotteen määritelmän. Savuttomille nikotiinituotteille on tupakkalailla säädetty sallittu enimmäisnikotiinipitoisuusraja, ja niistä on kielletty tunnusomaiset tuoksut tai maut mentolia ja minttua lukuun ottamatta. Muilta osin savuttomista nikotiinituotteista säädetään pitkälti vastaavalla tavalla kuin tupakkalaissa säädetään tupakkatuotteista ja nikotiininesteistä. Tuotteiden vähittäismyyntipakkauksissa tulee olla terveysvaroitukset ja pakkausten ulkoasun yhdenmukainen saman tuoteryhmän tuotteiden kesken.

Vuoden 2026 valvonnassa tavoitteena on varmistaa, että savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä valvotaan tupakkalain vaatimalla tavalla huomioiden muun muassa ikärajavalvonta sekä muu elinkeinonharjoittajien omavalvonnan asianmukainen toteutuminen. Savuttomien nikotiinituotteiden pakollisten merkintöjen valvontaa suoritetaan osana myyntipaikan valvontaa silloin, kun tarkastus kattaa myös vähittäismyyntipakkausten merkinnät.

5.2 Kunnan tehtävät ja valvonnan painopisteet

Kunnat valvovat tupakan vähittäismyyntiä ja mainontaa myyntipaikoissa, tupakointitilojen vaatimustenmukaisuutta sekä tupakointikieltojen noudattamista. Sääntelyn piirissä ovat tupakkatuotteiden lisäksi sähkösavukkeet ja niissä käytettävät nesteet (sekä nikotiinipitoiset että nikotiinittomat) sekä lakimuutoksen jälkeen savuttomat nikotiinituotteet. Lisäksi valvonnan piiriin kuuluvat poltettavaksi tarkoitetut kasviperäiset tuotteet, kuten yrttisavukkeet.

Lupa- ja valvontavirasto (ent. Valvira) on valtakunnallisessa valvontaohjelmassa linjannut Lupa- ja valvontaviraston ja kunnan työnjakoa tupakan vähittäismyyntipakkauksien valvonnassa, tuotevalvonnassa ja markkinointikiellon valvonnassa. Jos tarkastushavaintojen perusteella syntyy epäily lainsäädännön rikkomisesta, asiasta ilmoitetaan Lupa- ja valvontavirastolle.

Valtakunnallisessa tupakkalain valvontaohjelmassa vuosille 2025–2028 valvonnan painopisteiksi on valittu seuraavat aiheet:

1. Savuttomien nikotiinituotteiden tuotevalvonta
2. Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa
3. Etämyynnin valvonta
4. Markkinointikiellot
5. Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa.

5.2.1 Valvonnan painopisteiden huomioiminen

Kunnan tehtävä tuotevalvonnassa on valvoa, että tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipakkaukset ovat säännösten mukaisia vähittäismyyntipaikoissa ja valvoa yleisellä tasolla, esimerkiksi vähittäismyyntipakkauksista tehtävin havainnoin, että myynnissä olevat tuotteet täyttävät vaatimukset. Kunta esimerkiksi valvoo, ettei myynnissä ole savuketta tai kääretupakkaa, jossa on tunnusomainen tuoksu tai maku.

Kuntien toteuttamassa tuotevalvonnassa vuonna 2026 korostuu savuttomien nikotiinituotteiden, tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden ja täyttösäiliöiden vähittäismyyntipakkausten merkintöjen valvonta niin, etteivät ne saa merkinnöiltään tai muulta ulkoasultaan erottua muiden vastaavien tuotteiden vähittäismyyntipakkauksista. Tuotevalvonnassa keskitytään erityisesti jäljitettävyystietojen paikkansapitävyyteen, laittoman kaupan ehkäisyyn ja savuttomien nikotiinituotteiden määräystenmukaisuuteen.

Kunnan tehtävänä markkinoinnin valvonnassa on valvoa, ettei tupakkalaissa olevaa ehdotonta markkinointikieltoa rikota sen alueella. Tupakkatuotteiden myynnin tarkastuskäyntien yhteydessä tarkastetaan myyntipaikan lisäksi myös myyntipaikan verkkosivut ja sosiaalisen median sivut markkinointikiellon rikkomisen varalta. Verkkosivuilla ja sosiaalisen median kanavilla tehdään etämyynnin valvontaa erityisesti savuttomien nikotiinituotteiden osalta, kun lakimuutos tulee voimaan.

Ehkäisevän päihdetyön viranomaisyhteistyön mahdollisuuksia kartoitetaan kuntakohtaisesti ja osallistutaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyökokouksiin.

5.3 Valvontakohteet

Kaikkien tupakkatuotteita myyvien toimijoiden pitää hakea kunnalta vähittäismyyntilupa. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon alueella lupia on voimassa suunnitelmaa kirjoitettaessa 78 kpl. Lisäksi kaksi tupakkatuotteiden tukkumyyjää on tehnyt tukkumyynti-ilmoituksen. Lupa- ja valvontavirastoylläpitää valtakunnallista tupakkatuotteiden myyntiluparekisteriä. Tupakkatuotteiden myyntipaikat on merkitty myös ympäristöterveydenhuollon valtakunnalliseen toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään (VATI-järjestelmään).

Tupakointikieltoja ja –rajoituksia valvotaan rakennusten, kulkuneuvojen ja muiden vastaavien paikkojen sisätiloissa, jotka ovat yleisön tai asiakkaiden käytettävissä, majoitusluoneistoissa, yleisillä uimarannoilla sekä päiväkotien ja esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavien oppilaitosten ulkotiloissa.

5.4 Tupakkalain ja lääkelain mukaiset tarkastukset

Tupakkalain- ja lääkelain mukaisen valvonnan kohdekohtainen valvontasuunnitelma vuodelle 2026 on liitteessä 5. Jos vuodelle 2025 suunniteltu tarkastus jää tekemättä, se tehdään vuonna 2026. Tarkastustoiminnan kustannukset katetaan vuosittaisilla valvontamaksuilla, joten tarkastuksista ei peritä erillistä maksua.

Tarkastuksia tehdään suunnitelmallisesti valvontasuunnitelman mukaisesti. Tupakointikieltojen noudattamista havainnoidaan valvontasuunnitelman osassa 4 mainittujen terveydensuojelulain nojalla tehtävien tarkastusten yhteydessä. Jos syntyy epäily tupakointikieltojen rikkomisesta, voidaan tarvittaessa tehdä erillinen tarkastus asian selvittämiseksi. Lisäksi voidaan tupakkalain nojalla tehdä tarkastuksia erilaisten yhteydenottojen tai muulla tavalla syntyvien epäilyjen perusteella. Valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisesti suunnittelelmattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on epäily tupakkalain säännösten rikkomisesta.

Tupakkatuotteiden myyntipisteen tarkastuksesta on laadittu erillinen toimintaohje (TO 20). Tupakkatuotteiden myynnin ja tupakointitilojen tarkastustiheys perustuu vuonna 2026 valtakunnallisen kohdetyypikohtaisen riskinarvioinnin mukaiseen tarkastustiheyteen, jonka perusteella VATI-järjestelmä muodostaa valvontasuunnitelman. Tämän mukaisesti tupakkatuotteiden vähittäismyynti ja tukkumyynti tarkastetaan pääsääntöisesti joka toinen vuosi.

Valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelmassa vuosille 2025–2028 on muutettu suunnitelman mukaisen tarkastusten tarkastustiheyksiä koskevaa ohjeistusta eikä siinä ole enää annettu tupakkalain mukaisen kohteiden tarkastustiheyksiä. Lähtökohtana valvonnan toteutumisessa on riskinarviointiin perustuva kohdekohtainen valinta. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla määrällä.

Vuoden 2026 aikana päivitetään periaatteet kohdekohtaisen riskinarvioinnin suorittamiseen. Tämän jälkeen tupakkatuotteiden vähittäismyynti- ja tukkumyyntipaikkojen tarkastustiheydet määritellään kohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuen kohteeseen tehdyn tarkastuksen jälkeen ja tarkastustiheydet kirjataan VATI-järjestelmään. Tämän jälkeen kohdekohtainen tarkastustiheys tulevien vuosien aikana perustuu kohdekohtaiseen riskinarviointiin.

Tupakkalain mukaisten valvontasuunnitelmaan sisältyvillä tarkastuksilla käydään läpi pääsääntöisesti VATI-järjestelmässä olevissa tarkastuslomakkeissa esitetyt asiat. Tukkumyyntipaikan tarkastuksilla valvotaan lisäksi, että tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä myydään vain toimijoille, joilla on voimassa oleva tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntilupa, tai toisille tukkukaupoille. Elintarvikevalvonnan tarkastusten yhteydessä kiinnitetään huomiota siihen, että tupakan myyntiä ei esiinny sellaisissa ravintoloissa tai elintarvikkeiden myyntipaikoissa, joilla ei ole myyntilupaa. Asiaan kiinnitetään erityistä huomiota silloin, jos toimijalla on tupakan myyntilupa jossain toisessa huoneistossa.

5.5 Myyntilupahakemusten ja tupakointikieltohakemuksen käsittely

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntilupahakemuksen käsittelystä on laadittu erillinen toimintaohje (TO 19). Asuntoyhteisö voi hakea kunnalta tupakointikiellon määräämistä asuinyhteisön

rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Hakemuksen käsittelystä on laadittu erillinen toimintaohje (TO 21).

Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiluvan käsittelystä ja myyntipisteen tarkastamisesta on laadittu toimintaohje (TO 22).

5.6 Tupakka- ja lääkelain mukaiseen valvontaan käytettävissä olevat voimavarat

Ympäristöterveydenhuollon voimavaroja ja niiden riittävyyttä on käsitelty valvontasuunnitelman kohdassa 2.4.

5.7 Valvonnasta perittävät maksut

Tupakkatuotteita myyviltä toimijoilta peritään vuoden alussa vuosittain valvontamaksu voimassa olevan taksan mukaisesti. Tarkemmat tiedot maksuista ja niiden perusteista löytyvät voimassa olevasta taksasta. Nikotiinivalmisteita myyviltä toimijoilta peritään vuotuinen valvontamaksu vastaavalla tavalla. Tupakkalain tai lääkelain mukaisista tarkastuksista ei peritä erillistä maksua.

Tavoitteet

- Tehdään liitteessä 5 suunnitellut tarkastukset
- Päivitetään periaatteet kohdekohtaisen riskinarvioinnin suorittamiseksi
- Tehdään riskinarviointi tupakka- ja lääkelainmukaisille valvontakohteille
- Kartoitetaan mahdollisuuksia yhteistyöhön ehkäisevän päihdetyön viranomaisten kanssa.

6 Eläinlääkintähuollon suunnitelma

6.1 Johdanto

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto huolehtii Euran, Huittisten, Kokemäen, Rauman ja Säkylän alueilla eläinten terveydenhuollon ja sairauksien hoitamisen edellyttämien peruseläinlääkäripalvelujen antamisesta, eläimistä saatavien elintarvikkeiden alkutuotannon terveydellisestä valvonnasta ja siihen liittyvistä tarkastuksista, eläintenpitoon liittyvästä terveydellisestä valvonnasta, eläintautien vastustamisesta ja ehkäisystä, eläinten hyvinvoinnin valvonnasta sekä eläimistä saatavien sivutuotteiden käsittelyn valvonnasta.

Eläinlääkintähuoltolain 6 §:n mukaan järjestäjän on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista. Suunnitelman tulee sisältää tiedot järjestämisvastuun piiriin kuuluvien eläinlääkäripalvelujen tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksista. Järjestäjän on lisäksi laadittava suunnitelma eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitetusta eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Järjestäjän suunnitelmassa on otettava huomioon eläinlääkintähuoltolaissa sekä lain 1 §:n 3 momentissa mainituissa laeissa tarkoitetut valtakunnalliset ja alueelliset suunnitelmat. Tässä eläinlääkintähuollon suunnitelmassa järjestäjällä tarkoitetaan Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuoltoa.

Eläinlääkintähuollon suunnitelma on osa Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon suunnitelmaa. Vuoden 2026 suunnitelmassa on otettu huomioon voimaan tuleva uusi eläinlääkintähuoltolaki. Tämän jälkeen suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa vuosittain ja suunnitelma uusitaan VASU-suunnitelma kauden vaihtuessa. Suunnitelmaa päivitettäessä on otettava huomioon edellisen suunnitelman toteutumisen arviointi, Ruokaviraston antama palaute sekä muilla tavoin kertynyt palaute kehittämistarpeista.

Tässä suunnitelmassa on otettu huomioon eläinlääkintähuollon valtakunnallinen suunnitelma vuosille 2026 – 2028. Valtakunnallinen suunnitelma on kaksiosainen. Ensimmäinen osa koskee eläinlääkäripalvelujen järjestämistä ja toinen osa valvontatehtävien järjestämistä. Vuoden 2026 suunnitelmaa kirjoitettaessa valtakunnallisen suunnitelman toinen osa oli lausunnolla. Suunnitelman ensimmäinen osa on ollut lausunnolla jo aikaisemmin. Valvontatehtävien järjestämiseen kunnissa ei kuitenkaan ole odotettavissa oleellisia muutoksia. Valvontaeläinlääkäreiden tekemä elintarvikelain mukainen valvonta sisältyy elintarvikevalvonnan suunnitelmaan.

Ympäristöterveydenhuollon toimintaympäristön muutoksia, eläinlääkintähuollon henkilövoimavaroja ja niiden riittävyyttä, koulutusta, tietojärjestelmiä, laatujärjestelmää, erityistilanteisiin varautumista ja viestintää on käsitelty myös tämän suunnitelman kappaleessa 2.

6.2 Seuranta, arviointi ja raportointi

Eläinlääkintähuollon suunnitelma hyväksytään ympäristöterveyslautakunnassa osana ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa. Ympäristöterveydenhuollon suunnitelma, joka sisältää eläinlääkintähuollon suunnitelman, lähetetään vuoden 2026 osalta Ruokaviraston kirjaamoon ja jatkossa suunnitelma tallennetaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikötietojen hallintajärjestelmään (VYHA:an). Ruokavirasto arvioi suunnitelmat.

Suunnitelman toteutumista seurataan eläinlääkintähuollon työkokouksissa ja suunnitelman toteutumisesta laaditaan säännöllisesti yhteenveto Etelä-Satakunnan ympäristöterveyslautakunnalle. Suunnitelman toteutumista arvioidaan aina toimintavuoden päätyttyä ja toiminnan toteutumisesta laaditaan arviointiraportti. Arviointiraportti hyväksytään alkuvuodesta Etelä-Satakunnan ympäristöterveyslautakunnassa. Valvontasuunnitelman toteumasta laadittu arviointiraportti tallennetaan vuosittain VYHAan maaliskuun loppuun mennessä. Vuoden 2025 osalta arviointiraportti toimitetaan poikkeuksellisesti Ruokaviraston kirjaamoon.

Resurssien riittävyyden arvioimiseksi Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto ylläpitää tilastoa järjestämiensä eläinlääkäripalvelujen käytöstä. Tarvittavat tiedot saadaan mm. KliniQ-potilasohjelmasta. Tilastosta ilmenee vuositason eläinten pitopaikkoihin tehtyjen käyntien, terveydenhuoltokäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana sekä sairaus- ja vastaanottokäyntien määrät päivystysaikana. Tilasto liitetään valvontasuunnitelman toteutumisesta laadittuun raporttiin.

6.3 Valvonnan vuosittaiset painopisteet

Elintarvikeketjun monivuotisessa kansallisessa valvontasuunnitelmassa asetetaan valvonnan painopisteet. Eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevia painopisteitä tarkennetaan EHO-suunnitelmassa ja ne päivitetään vuosittain eläinlääkintähuollon suunnitelmaan. Vuonna 2026 käynnistyy aluehallintouudistus, joka tuo merkittäviä muutoksia eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan. Aluehallintovirastojen tehtävät tällä sektorilla siirtyvät Ruokavirastoon ja ELY-keskuksista tulee elinvoimakeskuksia. Uusien organisaatioiden käynnistysvaiheessa ei eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonalle aseteta varsinaisia painopisteitä vaan pyritään varmistamaan perustehtävien mahdollisimman häiriötön hoito.

Vuodelle 2026 on asetettu yksi eläinlääkintähuollon painopiste:

Kunnat varmistavat uuden eläinlääkintähuoltolain vaatimusten toteutumisen eläinlääkäripalvelujen järjestämisessä.

6.4 Voimavarat

6.4.1 Eläinlääkäreiden määrä ja tehtäväjako

Ympäristöterveydenhuollon henkilöstön määrää ja tehtäväjako on käsitelty valvontasuunnitelman kohdassa 2.4.

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollossa on kuusi kunnaneläinlääkärinä, yksi 50 % virka sijaisuuksia tekevä kunnaneläinlääkärille (virka on tällä hetkellä täyttämättä) sekä kaksi valvontaeläinlääkärinä. Kunnaneläinlääkärit hoitavat eläinlääkintähuoltolain järjestämisvastuuseen kuuluvat eläinlääkäripalvelut. Eläinlääkintähuoltolain 7 §:n mukaan eläinlääkäripalveluja tarjoavan kunnaneläinlääkärin virkaan tulee kuulua tarpeen vaatima ainakin ajoittainen osallistuminen maan eläintautivalmiuteen ja kiireelliseen eläinsojeluvalvontaan liittyviä tehtäviä. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon kunnaneläinlääkärit tekevät joitakin eläintautivalvontaan liittyviä tehtäviä ja vastaavat pääosasta elävien eläinten vientiin liittyvästä TRACES-valvonnasta.

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon palveluksessa on kaksi valvontaeläinlääkärinä. Valvontaeläinlääkärit huolehtivat eläinten hyvinvointilain mukaisista kunnalle osoitetuista tehtävistä sekä eläintautivalvontaan liittyvät tehtävistä. Lisäksi valvontaeläinlääkäreiden huolehtivat eläimistä saatavien elintarvikkeiden alkutuotannon valvonnasta. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon ja Sastamalan valvontaeläinlääkäreillä on aikaisemmin tehtyihin päätöksiin perustuva toimivalta toistensa alueilla. Valtio korvaa kunnalle valvontaeläinlääkärin palkkakustannukset ja toiminnasta aiheutuneet kustannukset siltä osin, kuin ne ovat aiheutuneet valtion vastuulla olevista tehtävistä. Valtiolta saadaan korvaus myös kunnaneläinlääkärin palkkakustannuksista ja muista kustannuksista, jos kunnaneläinlääkäri tekee eläinsojelu- tai eläintautivalvonnan tehtäviä.

Sijaisten käyttäminen varsinkin silloin, jos useampia kunnaneläinlääkäreitä on poissa samanaikaisesti, on välttämätöntä päivystysten järjestämiseksi. Vakituisten työntekijöiden työsidonnaisuuden kohtuullistamiseksi ja työssä jaksamisen edistämiseksi osa viikonloppupäivystysvuoroista toteutetaan sijaisvoimin.

Eläinlääkärit ovat siirtyneet Kunta-alan yleisen virka- ja työehtosopimuksen (KVTES) piiriin 1.5.2025 alkaen. Virka- ja työehtosopimus on voimassa 1.5.2025 – 29.2.2028. Kunnaneläinlääkäreitä koskevat viikkolepomääräykset on virka- ja työehtosopimuksen liitteessä 15. Määräysten mukaan viranhaltijan tulee saada kalenteriviikossa vähintään 35 tuntia kestävä keskeytymätön vapaa-aika, joka on, mikäli mahdollista sijoitettava sunnuntaiin yhteyteen. Viikkolepo voidaan järjestää keskimäärin 35 tunniksi 14 vuorokauden ajanjakson aikana. Vapaa-ajan tulee kuitenkin olla yhdenjaksoisesti vähintään 24 tuntia viikossa. Koska eläinlääkäripäivystysringissä päätettiin vuoden 2021 alussa jakaa viikonloppupäivystykset kahdelle eläinlääkärille, viikkolepomääräykset eivät ole aiheuttaneet merkittäviä haasteita. Osa eläinlääkäreistä on kuitenkin palannut kokonaisuun viikonloppuihin vuodesta 2024 alkaen. Tämä aiheuttaa tarpeen seurata tarkemmin viikkolepomääräysten toteutumista.

6.4.2 Muu henkilöstö

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollolla ei ole eläintenhoitajan tai eläinlääkärin avustajan toimia.

Eläinlääkärit käyttävät avustajina esimerkiksi harjoittelijoita ja muita vastaavia työntekijöitä, joista ei aiheudu palkkakustannuksia. Avustajien ammattitaito vaihtelee, ja heitä käytetään osaamistaan vastaavissa tehtävissä kuten välinehuollossa, kiinni pitämisessä ja kirjallisissa tehtävissä. Avustajat eivät tee eläinlääkärin tehtäväksi kuuluvia tehtäviä.

Vastaanottotilojen siivouksesta ja kiinteistöhuollosta huolehtii pääasiassa se kunta, jonka alueella vastaanotto sijaitsee. Eläinlääkintähuolto käyttää kunnallisia tai yksityisiä tukipalveluja (esim. tietohallinnon palvelut, henkilöstöpalvelut, taloushallinnon palvelut, viestintä, juridiset palvelut).

Hallintopalvelusihteerit huolehtivat mm. asiakirjojen arkistoinnista, päivystyslistojen laatimisesta ja ylläpidosta, päivystyslaskujen laatimisesta ja eläinsuojelu- ja eläintautivalvonnan kustannusten laskuttamisesta valtiolta. Terveystarkastajat eivät tee itsenäisesti eläinsuojelutehtäviä, mutta terveystarkastaja voi tarvittaessa osallistua valvontaeläinlääkärin tekemään eläinsuojelutarkastukseen.

6.4.3 Voimavarojen riittävyyden arviointi

Ympäristöterveydenhuollon voimavarojen riittävyyttä on arvioitu suunnitelman kohdassa 2.5.

Ympäri vuorokautinen päivystys on toiminnan herkin ja haavoittuvin osa-alue. Koska alueella on kerrallaan vain yksi päivystävä eläinlääkäri, eläinlääkärin äkillinen sairastuminen tai loukkaantuminen voi pahimmillaan johtaa palvelun keskeytymiseen. Ympäri vuorokautisen päivystyksen varmistamiseksi on tarpeen aika ajoin rekrytoida päivystyksiä hoitavia sijaiseläinlääkäreitä. Päivystävien sijaiseläinlääkärien, kunnaneläinlääkärien ja valvontaeläinlääkärien voimin on saatu ympäri vuorokautinen päivystys järjestymään myös yllättävissä ja poikkeavissa tilanteissa.

6.4.4 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Kunnaneläinlääkärin virkaan voidaan nimittää vain Suomessa laillistettu eläinlääkäri. Virkaa voi kuitenkin väliaikaisesti hoitaa eläinlääketieteen opiskelija, jolla on oikeus eläinlääkärin ammatinharjoittamislain 7 §:n nojalla harjoittaa väliaikaisesti eläinlääkärin ammattia. Suomessa laillistettu eläinlääkäri, joka on suorittanut eläinlääkärin tutkinnon muussa EU- tai ETA-maassa, on kelpoinen kunnaneläinlääkärin virkaan vain, jos hän on tutustunut Suomen kyseisen alan lainsäädäntöön eläinlääkärin ammatinharjoittamisesta annetun lain 43 §:n mukaisesti.

Kunnaneläinlääkäreiden kelpoisuus tehtäväänsä varmistetaan virkasuhteeseen ottamisen yhteydessä. Vakituisten työntekijöiden osalta tarkistetaan tarvittavat todistukset. Uuden eläinlääkintähuoltolain 7 §:n mukaisesti kaikkiin kunnaneläinlääkärin virkoihin on sisällyttävä ainakin ajoittain eläintautilain ja eläinten hyvinvointilain mukaisia virkatehtäviä. Siten kelpoisuusvaatimus koskee kaikkia kunnaneläinlääkäreitä, myös sellaisia, jotka hoitavat pääosan työajastaan eläinlääkäripalveluita. Sijaisten osalta tarkistetaan vähintään, että henkilö löytyy Ruokaviraston pitämästä eläinlääkärirekisteristä. Tarvittaessa kelpoisuus varmistetaan ottamalla yhteyttä Ruokavirastoon tai eläinlääketieteelliseen tiedekuntaan.

Vakituksessa virkasuhteessa olevien ja säännöllisesti sijaisuuksia tekevien eläinlääkäreiden oikeus praktiikan harjoittamiseen tarkistetaan säännöllisesti eläinlääkärirekisteristä, koska mahdollisesta eläinlääkärioikeuksien poistamisesta ei tule ilmoitusta työnantajalle. Uusien viranhaltijoiden ja sijaisten praktiikkaoikeudet tarkistetaan aina rekrytoinnin yhteydessä.

Henkilökunnan koulutusta on käsitelty valvontasuunnitelman kohdassa 2.6.

6.5 Tietojärjestelmät

Kaikille kunnaneläinlääkäreille on hankittu työssä tarvittavat puhelimet, tietokoneet, ohjelmistot ja tietoliikenneyhteydet. Eläinlääkintähuollossa on käytössä KliniQ-potilastietojärjestelmä. Eläinlääkintähuoltolain 13 §:n mukaan järjestäjä vastaa sen toiminnassa syntyneiden eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitettujen potilasasiakirjojen säilyttämisestä yksittäisten eläinlääkäriammattin harjoittajien sijasta. Potilasasiakirjojen säilyttämisestä säädetään tarkemmin laissa eläinlääkäriammattin harjoittamisesta 29/2000 (15 §). Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollossa on sähköinen potilastietojärjestelmä, KliniQ, jossa säilytetään toiminnassa syntyneet potilasasiakirjat. Kunnaneläinlääkäreiden lääkekäyttötiedot siirtyvät Ruokaviraston käyttöön automaattisesti KliniQ-potilastietojärjestelmästä.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin (ELTE)-tietojärjestelmään tullaan kokoamaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin viranomaistietoja liittyen eläintauteihin, lääketietoon, tunnistamiseen ja rekisteröintiin, lupiin ja hyväksyntöihin, eläinlääkärirekistereihin ja eläinten hyvinvointiin. ELTE-tietojärjestelmän eläintautitapausten ja epidemioiden hallintaosa on ollut käytössä vuodesta 2022 alkaen. ELTE – järjestelmään on tallennettu eläintautiepäilyihin ja eläintautien torjuntatoimiin liittyviä virkatoimituksia. ELTE- järjestelmässä luodaan rajoitusvyöhykkeet kartalle sekä haetaan vyöhykkeillä sijaitsevat eläinten pitopaikat, joilla on taudille herkkiä eläinlajeja. Eläintautien leviämisen estämiseksi annettavat siirtorajoitukset luodaan ELTE-järjestelmässä. Raporttien ja listojen luominen tietyn alueen eläintenpitopaikoista esimerkiksi kunnan resurssitarpeen kartoitusta varten tai ennalta ehkäisevien toimien suunnittelua tai varautumista varten on mahdollista ELTE-järjestelmässä. Käyttäjinä ovat ruokavirastolaiset ja kunnaneläinlääkärit. Aluehallintovirastolta saadun ohjauksen mukaan kunnallisten eläinlääkäreiden ei vielä tarvitse nykyisessä tilanteessa käyttää järjestelmää. Järjestelmää ryhdytään käyttämään, jos alueelle tulee esimerkiksi sellainen eläintautiepäidemia, jonka tilannekuvan seuraamiseksi järjestelmän käyttäminen on tarpeen.

ELTE-järjestelmää on vuodesta 2022 alkaen käytetty eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin puutehavaintojen ja niiden perustella määrättävien siirtorajoitusten tietojärjestelmänä. Pääasialliset käyttäjät ovat elinvoimakeskusten tarkastajat sekä Ruokavirasto ja kunnaneläinlääkärit. ELTE- järjestelmä toimii siis eri perustein annettavien eläinten siirtokieltojen asettamis- ja tallennuspaikkana, josta tiedot välitetään eläinrekisterien kautta toimijoille (esim. teurastamoiden rekisterikyselyt).

ELTE-järjestelmän osana on EU-eläinlääkeasetuksen edellyttämän eläinlajikohtaisen mikrobilääkkeiden käyttötiedon kerääminen. Mikrobilääketiedot toimitetaan joko eläinlääkäreiden potilastietojärjestelmistä rajapinnan kautta tai Vetportti- sovellukseen käsin kirjaamalla. Mikrobilääkkeiden käyttötiedon kerääminen aloitettiin 1.4.2022 ja vuoden 2023 aikana kerätty tieto nautojen, sikojen, kanojen ja kalkkunoiden mikrobilääkkeiden käytöstä raportoidaan EU:lle. Ruokaviraston on mahdollista hyödyntää tietoja eläinlääkärien sekä nautojen ja sikojen pitopaikkojen valvonnassa.

Eläinten hyvinvoinnin tietojärjestelmiä on pyrkimys laajentaa myös muihin eläinten hyvinvoinnin tarkastustyyppisiin sekä eläinten hyvinvointiin liittyvien luvanvaraisten toimintojen hallinnointiin. Epäilyyn perustuvien eläinten hyvinvoinnin tarkastusten tallennus ja kohteiden hallinnointi oli keskiössä vuonna 2020 käynnistetyssä ELSU-projektissa, joka oli osa ympäristöterveydenhuollon valvontajärjestelmäkokonaisuuden (YTVK) kehittämishanketta. ELSU-projektissa tuotettava sovellus on tarkoitus tulevaisuudessa ottaa osaksi ELTE-järjestelmää. Sovelluksen kehitys jouduttiin rahoitusongelmien vuoksi keskeyttämään alkuvuodesta 2023, jonka vuoksi sen käyttöönotto ja jatkokehitys ovat avoinna. Eläinten hyvinvoinnin valvonnan ja eläintautivalvonnan suunnittelu, toiminnan seuraaminen ja raportointi joudutaan edelleen toteuttamaan ilman tietojärjestelmää.

TRACES (Trade Control and Expert System) on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä mm. elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan varmistamiseksi EU:n jäsenvaltioiden välisessä sisämarkkinakaupassa sekä tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista ja viennissä

EU:n ulkopuolisiin maihin. Järjestelmässä laaditaan sähköisesti sisämarkkinakaupassa vaadittavat terveystodistukset ja sivutuotteiden kaupalliset asiakirjat sekä eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen rajatarkastustodistukset. Lisäksi järjestelmässä laaditaan viennissä tarvittavia terveystodistuksia. TRACES-järjestelmää käyttävät sekä viranomaiset (mm. kunnaneläinlääkärit ja läänineläinlääkärit) että toimijat.

Kunnaneläinlääkärit käyttävät nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmää Nasevaa sekä sikalojen terveystodistustietorekisteriä Sikavaa. Nämä järjestelmät ovat selainpohjaisia ja ne omistaa Eläinten terveys ry (ETT). Näitä järjestelmiä käyttävät kunnaneläinlääkärien lisäksi tilalliset, muut eläinlääkärit ja muut toiminnan yhteistyötahot kuten meijerit ja teurastamot.

6.6 Viestintä

Ympäristöterveydenhuollon viestintää yleisellä tasolla käsitellään valvontasuunnitelman kohdassa 2.10.

Eläinlääkintähuollon osalta aktiivinen viestintä normaalioloissa rajoittuu lähinnä internet –sivujen ylläpitoon ja päivittämiseen sekä mediatiedotteiden laatimiseen sellaisissa tapauksissa, joissa tiedottaminen on välttämätöntä. Erityistilanneviestintää on käsitelty erityistilannesuunnitelmassa.

Tiedotuksen vastuuhenkilö on ympäristöterveydenhuollon johtaja. Valvontaeläinlääkärit ja kunnaneläinlääkärit voivat antaa haastatteluja ja tarvittaessa muutenkin tiedottaa oman vastuualueensa asioista. Mediatiedotteiden jakelukanavana on yleensä sähköposti.

Eläinlääkintähuollon henkilökunta on aktiivisesti yhteydessä valtioneläinlääkäreihin sähköpostin ja puhelimen välityksellä ja pitää Ruokaviraston ajan tasalla kaikissa normaalista poikkeavissa tilanteissa. Erityistilanteita varten yhteistoiminta-alueella on kaksi virve-puhelinta.

Kunnaneläinlääkärit kertovat mahdollisista zoonoosiepäilyistä ympäristöterveydenhuollon johtajalle, joka välittää tiedot tarpeen mukaan eteenpäin esimerkiksi hyvinvointialueelle tai sijaintikunnan organisaatioon. Tarvittaessa kunnaneläinlääkärit tai valvontaeläinlääkäri ovat suoraan yhteydessä tartuntataudeista vastaavaan lääkäriin tai hoitajaan. Tarkempia ohjeita ilmoitusmenettelyyn zoonoositapauksissa on kohdassa 6.7.1.

Ruoka- ja vesiepidemioiden selvitystyöryhmä on hyvä kanava myös muista kuin elintarvikkeisiin tai veteen liittyvistä infektioriskeistä tiedottamiseen ja riskien aiheuttamien toimenpiteiden pohtimiseen (esim. kotieläinten salmonelloositapaukset).

6.7 Maksullisuus

Eläinten terveyden- ja sairaanhoitopalvelut ovat asiakkaalle maksullisia. Eläinlääkäripalveluiden maksullisuutta on käsitelty suunnitelman kohdassa 6.8.8. Eläinlääkintähuollon perimät maksut käyvät ilmi ympäristöterveydenhuollon taksasta. Kunnaneläinlääkärit perivät asiakkaalta virkaehtosopimuksen mukaiset käynti- ja toimenpidepalkkiot sekä korvauksen matkakuluista.

Keskitettyä yhteydenottoa palvelua päiväpraktiikkaa varten ei ole järjestetty. Eläinlääkäreiden antama puhe- ja neuvonta on asiakkaalle maksutonta. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto ei osta praktiikkapalveluja yksityisiltä eläinlääkäripalvelujen tuottajilta eikä maksa subventioita kotieläinten omistajille tai haltijoille. Kunnaneläinlääkärit noudattavat toiminnassaan kunnaneläinlääkäritaksaa.

Päivystysaikaa varten Etelä-Satakunnan ympäristötoimiston päivystysalueella on maksullinen päivystysnumero, josta asiakkaan puhelu käännetään aina päivystävän eläinlääkärin puhelimeen. Päivystävä eläinlääkäri kirjautuu palveluun soittamalla siihen matkapuhelimellaan. Eläinlääkärin kirjautuessa palveluun, hän saa palvelusta vahvistustekstiviestin. Samalla edellinen päivystäjä saa tekstiviestin, joka ilmoittaa uuden päivystäjän kirjautuneen palveluun.

Eläintautivalvonnassa osa valvontatoimenpiteistä on maksullisia. Valvonta- ja kunnaneläinlääkärin tehdessä maksullisia valvontatoimenpiteitä, kunta maksaa toimenpiteistä ja niihin liittyvistä matkakustannuksista ja muista kustannuksista korvauksen niiden suorittajalle. Tämän jälkeen kunta laskuttaa aiheutuneet kustannukset Ruokavirastolta. Toimenpiteen suorittaja tekee ruokavirastolle laskutuspyynnön, jonka perusteella Ruokavirasto laskuttaa asiakasta. Maksullisia valvontatoimenpiteitä ovat esimerkiksi siipikarjan salmonellavalvontaan liittyvä tarkastus ja näytteenotto, vapaaehtoiseen terveysvalvontaan liittyvä tarkastus ja näytteenotto, virallisen terveystodistuksen tai eläinlääkintätodistuksen laatiminen ja sivutuotelain mukainen valvonta.

Eläinten hyvinvointilakiin liittyvät valvontakäynnit ja muut valvontatoimenpiteet ovat asiakkaalle pääasiassa maksuttomia. Eläinten hyvinvointilain mukaan uusintakäynnit ovat maksullisiksi. Käytäntö on sama kuin eläintautivalvonnassa.

6.8 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen

Eläinlääkintähuoltolain 9 §:n mukaan kunnan tulee järjestää 8 §:n mukaiset palvelut ainakin elintarvike- tai turkistuotantoa varten pidettäville eläimille. Lisäksi tulee järjestää sellainen eläimen äkillisen ja vakavan sairastumisen, vahingoittumisen tai sairauden vaikeutumisen edellyttämä välitön arviointi ja hoito, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai eläimen merkittävää kärsimystä, sekä eläimen lopetus eläinsuojelullisin perustein (kiireellinen eläinlääkäriapu).

Muut 8 §:n mukaiset palvelut kuuluvat järjestämisvastuuseen siltä osin kuin niiden järjestäminen on tarpeen kyseisten palvelujen riittävän ja kohtuuhintaisen alueellisen saatavuuden sekä 2 momentissa mainittujen ja muiden kunnalle tässä laissa säädettyjen tehtävien asianmukaisen hoidon turvaamiseksi.

Järjestämisvastuuseen kuuluvien eläinlääkäripalvelujen mitoituksessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalvelun tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut.

6.8.1 Eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuu ja järjestämistapa

Etelä-Satakunnan ympäristöterveyslautakunta on päättänyt eläinlääkintähuoltolain 9 §:n mukaisesta kunnallisten eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuun laajuudesta kokouksessaan 13.11.2025 (ES ytltk 13.11.2025 § 37, 988/11.06.01/2025). Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollossa eläinlääkintähuoltolain 9 §:n järjestämisvastuuseen määritellään eläinlääkintähuoltolain 8 §:n mukaiset palvelut kaikille eläimille. Järjestämisvastuuseen sisältyy seura- ja harrastuseläinten perustasoinen hoito myös muutoin kuin kiireellisenä. Lisäksi järjestetään sellainen eläimen äkillisen ja vakavan sairastumisen, vahingoittumisen tai sairauden vaikeutumisen edellyttämä välitön arviointi ja hoito, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai eläimen merkittävää kärsimystä, sekä eläimen lopetus eläinsuojelullisin perustein (kiireellinen eläinlääkäriapu). Järjestämisvastuuseen kuuluvat palvelut tuotetaan omana toimintana.

Eläinlääkintähuoltolain 8 §:n mukaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kansanterveyden kannalta välttämättömät eläinlääkäripalvelut, jotka turvataan tarvittavilta osin julkisen järjestämisvastuun kautta, ovat:

1. yleistutkimus ja terveydentilan arviointi eläinten terveyden todentamiseksi;
2. kissojen ja koirien tunnistusmerkintä;
3. eläinterveyskäynnit, joista säädetään tarttuvista eläintauodeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta ("eläinterveyssäännöstö") annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 25 artiklassa, sekä elintarviketuotantoa varten pidettävien eläinten pitopaikoissa tehtävät terveydenhuoltokäynnit ja terveydenhuoltosuunnitelmat;
4. rokotus;
5. loisten häätöön ja ehkäisyyn liittyvät toimenpiteet;
6. suun terveydenhuoltoon liittyvät välttämättömät perustoimenpiteet tai, jos se on toimenpiteen laajuus tai vaativuus huomioon ottaen tarkoituksenmukaista, jatkohoitoon lähettäminen;
7. sarvien ja sarven aiheiden poistaminen naudoilta ja vuohilta;
8. lisääntymiseen liittyvät tarkastukset ja tutkimukset sekä lisääntymisongelmien hoito elintarviketuotantoa varten pidettävälle naudoille, sioille, lampaille, vuohille ja poroille;
9. kastratio naudalle, sialle, lampaalle, vuohelle, porolle, koiralle ja kissalle sekä sterilisaatio kissalle;
10. sairaan eläimen kliininen tutkimus ja hoitotarpeen arviointi, tavanomaisten näytteiden ottaminen ja pikatestaus tai toimittaminen laboratoriotutkimuksiin eläimen sairauden syyn selvittämiseksi sekä tarvittaessa eläimen lähettäminen jatkotutkimuksiin;
11. sairaalle elintarvike- tai turkistuotantoa varten pidettävälle eläimelle tarvittava hoito, jota on mahdollista antaa eläimen pitopaikassa ja johon kuuluu myös nautaeläimen juoksutusmahaleikkaus;
12. perustasoinen ensiapuluonteinen hoito, jota tarvitaan muulle kuin 11 kohdassa tarkoitettulle eläimelle, johon kuuluvat ruoansulatuskanavan ja virtsateiden häiriöiden konservatiivinen hoito, tulehdus- ja kiputilojen hoito, sokin hoito, metabolisten häiriöiden hoito, haavojen ompelu, muu vastaava enintään vähäisiä kirurgisia toimenpiteitä sisältävä hoito, tavanomaisimpien pienten kotieläinten luunmurtumien immobilisaatio sekä hoitoon liittyvä välttämätön jatkokäsittely tai lääkehoito ja tarvittaessa eläimen lähettäminen jatkohoitoon;
13. synnytysapu, johon kuuluvat keisarileikkauksista nautojen, lampaiden, vuohien ja kissojen keisarileikkaus;
14. eläimen lopetus

Järjestämisvastuuseen kuuluvien eläinlääkäripalvelujen mitoituksessa on otettu huomioon yksityisten eläinlääkäripalvelujen tuottajien Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon alueella tuottamat palvelut. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon alueella on tarjolla kiireettömiä peruspalveluita lemmikki- ja harraste-eläimille yksityisten palveluntarjoajien aukioloaikoina. Tuotantoeläimille, muille suurelaimille ja hevosille kiireetöntä palvelua on tarjolla vähän. Kiireellistä apua on tarjolla lemmikki- ja harraste-eläimille aukioloaikojen puitteissa joko varattuina aikoina tai jos vapaita aikoja on jäljellä. Alueen yksityiset palveluntarjoajat eivät oman arvionsa mukaan pysty tuottamaan kattavasti uuden eläinlääkintähuoltolain 8 §:n mukaisia peruspalveluita. Kunnallinen eläinlääkintähuolto tukee osaksi yksityisten palveluntarjoajien mahdollisuutta keskittyä paremmin kustannustehokkaampaan toimintaan tai tarjoamiinsa erikoispalveluihin. Yksityisten palveluntuottajien oman arvioin mukaan uuden eläinlääkintähuoltolain 8 §:n mukaiset peruspalvelut ovat yksityisillä kohtuuhintaisia.

Järjestämisvastuuseen kuuluvia palveluita tuotetaan yksityistä tarjontaa täydentävänä ja mahdollistetaan yksityisten palveluntarjoajien keskittyminen erikoistason eläinlääkäripalveluiden tuottamiseen. Kiireettömiä eläinlääkäripalveluita on saatavilla, mutta sisällyttämällä välttämättömät palvelut järjestämisvastuuseen kunta varmistaa, että palveluita on kaikkien yhteistoiminta-alueen asiakkaiden saatavilla kaikissa tilanteissa ja myös poikkeuksellisissa olosuhteissa.

Järjestämisvastuuseen kuuluvat eläinlääkäripalvelut tuotetaan kaikille eläinlajeille. Rajaamatta eri eläinlajeja järjestämisvastuun ulkopuolelle varmistetaan kiireellisen eläinlääkäriavun tuottaminen kaikille eläimille ympärivuorokautisesti ja hoidon asianmukaisuus. Järjestämisvastuuseen kuuluvien eläinlääkäripalveluiden kautta varmistetaan eläinlääkärien pitovoima alueella, vaikutetaan työnkuvan mielekkyyteen sekä mahdollistetaan eläinlääkärien saaminen kunnalliseen eläinlääkintähuoltoon.

Järjestämisvastuuseen kuuluvien eläinlääkäripalveluiden kautta turvataan myös alueellinen palvelukokonaisuus. Kunnan on huolehdittava alueellaan myös elintarvikelain, eläintautilain, eläimistä saatavista sivutuotteista annetun lain, eläinten hyvinvoinnista annetun lain, eläinten kuljetuksesta annetun lain, eläinten lääkitsemisestä annetun lain sekä eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetun lain mukaisista tehtävistä. Palvelujen (esim. rokotukset) tuottamisella varaudutaan myös eläintautitilanteen tai sen uhkan hallitsemiseen.

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto seuraa alueen yksityisten tarjontaa ja arvioi, miten sen olennaiset muutokset mahdollisesti vaikuttavat järjestämisvastuuseen ja järjestettävien palvelujen mitoittamiseen. Erityisesti tilannetta arvioidaan, jos jokin alueella toimivista yksityisistä palveluntuottajista lopettaa toimintansa tai uusi palvelun tuottaja aloittaa toimintansa alueella. Tarvittaessa alueellista markkinatilannetta voidaan kartoittaa laajemmin yksityisille palveluntarjoajille tehtävällä kysellä.

6.8.2 Eläinlääkäripalvelujen saatavuus ja saatavuustavoitteet

Järjestämisvastuuseen kuuluvien eläinlääkäripalvelujen tulee olla saatavilla arkipäivisin ainakin virka-aikaan. Järjestämisvastuuseen kuuluvien palvelujen tulee olla saatavilla niitä kotieläimiä varten, joiden omistajan tai haltijan asuin- tai kotipaikka on järjestäjän alueella. Eläinten pitopaikassa annettavien eläinlääkäripalvelujen tulee olla saatavilla järjestäjän alueella pidettäviä kotieläimiä varten.

Kiireellinen eläinlääkäriapu on järjestettävä sitä tarvitsevia eläimiä varten myös virka-ajan ulkopuolella. Kiireellistä eläinlääkäriapua on annettava kaikille järjestäjän alueella oleville kotieläimille, jollei voida pitää olosuhteisiin nähden kohtuullisena, että eläin viedään saamaan eläinlääkäriapua järjestämisvastuussa olevan järjestäjän alueelle.

Eläinlääkäripalvelut tulee järjestää siten, että eläinlääkäri käy tarvittaessa eläinten pitopaikassa, kun palveluja tuotetaan elintarvike- tai turkistuotantoa varten pidettäville kotieläimille, hevoseläimille sekä sellaisille muille suurikokoisille kotieläimille, joita ei voida ilman merkittävää vaivaa kuljettaa eläinlääkäriin vastaanotolle.

Kiireellisen eläinlääkäriavun tavoitteena on, että apua on kaikkina vuorokaudenaikoina saatavissa kolmen tunnin sisällä tilauksesta 90 %:ssa tapauksista. Päivystysalueet on mitoittettava siten, että 90 %:ssa tapauksista päivystävän eläinlääkäriin matka eläinten pitopaikkaan tai eläimen omistajan matka pieneläinvastaanotolle on alle sata kilometriä.

Päivystysalueella ei ole järjestelmää, jonka avulla voitaisiin seurata sitä, kuinka nopeasti asiakas saa eläinlääkäriavun. Käsityksenä on, että valtakunnallisessa ohjelmassa asetettu saatavuustavoite pystytään toteuttamaan. Päivystävän eläinlääkäriin matka eläintenpitopaikkaan tai eläimen omistajan matka pieneläinvastaanotolle on alle sata kilometriä. Jos pieneläinpotilas kuitenkin remittoidaan päivystävälle yksityisklinikalle, on matka usein pitempi. Remittoitavien potilaiden osuus on ollut pieni.

Jos avun tarve ei ole kiireellinen, pitopaikkakäynti- tai vastaanottoaika tulisi järjestyä kahden viikon sisällä tilauksesta. Kiireettömät terveydenhuolto- ja massatyökäynnit, sekä terveille eläimille suoritettavat leikkaukset olisi lomakauden ulkopuolella voitava varata alle kolmen viikon ja lomakaudella alle kuuden viikon sisällä yhteydenotosta. Jos asiakas haluaa palvelut nimetyltä eläinlääkäriltä, tai jos asiakkaalla on toiveita

esim. vastaanottoajan suhteen, voivat jonotusajat olla pidemmät. Hyvänä palvelutasona voidaan väestötiheillä alueilla pitää eläinlääkäripalvelun järjestämistä siten, että pääosa asiakkaista saa palvelun alle viidenkymmenen kilometrin etäisyydeltä. Kiireettömien käyntien seuraamiseksi ei ole luotu järjestelmää.

Kukin kunnaneläinlääkäri huolehtii omalta osaltaan ajanvarauksesta ja varautuu kiireavun antamiseen myös virka-aikana. Jos kiireavun antaminen vie huomattavasti aikaa, kunnaneläinlääkäri peruuttaa tarvittaessa ajanvarausaikoja tai sopii potilaiden siirtämisestä toiselle kunnaneläinlääkärille, jos tämä on mahdollista.

6.8.3 Palautteen kerääminen ja valitusten käsittely

Eläinlääkintähuollon vastaanotoilla käyviltä asiakkailta pyydetään palautetta HappyOrNot-laiteen avulla. Laitteita on käytössä yksi ja sitä kierrätetään vastaanotoilla. Palautteen kerääminen on aloitettu loppuvuodesta 2025. Saadusta palautteesta tehdään yhteenvedot ja saatu palaute käsitellään eläinlääkintähuollon työkokouksissa.

Eläinlääkintähuoltoa koskevat asiakasvalitukset ottaa yleisimmin vastaan joku kunnaneläinlääkäreistä. Jos kysymys on esimerkiksi väärinymmärryksestä tai vastaavasta ongelmasta, riittää valituksen käsitelyksi usein se, että eläinlääkäri keskustelee asiasta asiakkaan kanssa. Jos asiakas on edelleen tyytymätön tai asiaa ei saada riittävästi selvitettyä, ohjataan eläinlääkintähuoltoa koskevat asiakasvalitukset ympäristöterveydenhuollon johtajalle.

Jos asia ei ratkea keskustelemalla tai jos asiakkaalla on asian suhteen korvausvaatimuksia, ympäristöterveydenhuollon johtaja pyytää valituksen ja mahdollisen korvausvaatimuksen kirjallisena. Ympäristöterveydenhuollon johtaja laatii asiakkaalle kirjallisen vastauksen. Korvausvaatimukset ja asian luonteesta johtuen tarvittaessa myös valitus viedään ympäristöterveyslautakunnan käsiteltäväksi. Jos kyseessä on korvausvaatimus, pyytää ympäristöterveydenhuollon johtaja tarvittaessa Eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta kannanoton asiaan ennen ehdotuksen tekemistä. Eläinlääkintävahinkojen arviolautakunta toimii maa- ja metsätalousministeriön alaisuudessa ja antaa lausuntoja siitä, onko eläinlääkärin menettelyssä ollut mahdollisesti kyse hoitovirheestä. Lausunnossa voidaan ottaa kantaa myös siihen, perustaako virhe vahingonkorvausvastuun. Lausunto ei ole sitova, eikä siinä oteta kantaa vahingonkorvauksen määrään. Vahingonkorvausasia voidaan lausuntomenettelystä riippumatta saattaa yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Lausunnosta peritään käsittelymaksu lausunnonpyytäjältä.

Asiakkaalle voidaan tilanteen mukaan antaa myös tietoa hänen oikeudestaan tehdä vapaamuotoinen kirjallinen kantelu valtioneläinlääkärille tai valitus kuluttajariitalautakunnalle. Valtioneläinlääkäri pyytää yleensä kantelun saatuaan asiasta kantelun kohteena olevan eläinlääkärin vastineen. Jos eläinlääkärin todetaan syyllistyneen virheeseen, voidaan hänelle antaa huomautus tai varoitus. Vakavien tai usein toistuvien virheiden johdosta valtioneläinlääkäri voi esittää Ruokavirastolle praktiikkaoikeuksien poistamista eläinlääkäriltä. Valtioneläinlääkäri ei voi määrätä asiakkaalle rahallista korvausta. Kantelun tekeminen on maksutonta. Kuluttajariitalautakunta pyytää molemmilta riidan osapuolilta mielipiteet asiassa ja antaa asiasta lausunnon. Lautakunnan päätökset ovat suosituksia, mutta niitä noudatetaan hyvin, noin 80 %:ssa tapauksista. Käsittelyaika on muutamasta kuukaudesta reiluun vuoteen. Sekä kantelun tekeminen että kuluttajariitalautakunnalle valittaminen ovat maksuttomia.

Etelä-Satakunnassa on mahdollisia vahingonkorvauksia varten voimassa vakuutusurva (Pohjola Vakuutus Oy).

6.8.4 Toimintaedellytykset eläinlääkäripalvelujen tuottamiseen

Eläinlääkintähuoltolain 13 §:n mukaan järjestäjän on huolehdittava, että sillä on itse tuottamiaan eläinlääkäripalveluja varten asianmukaiset toimitilat ja työvälineet, ottaen huomioon 6 §:ssä tarkoitettu suunnitelma sekä järjestäjän alueella pidettävien kotieläinten lajit ja lukumäärät. Eläinlääkäripalvelujen on oltava eläinlääketieteellisesti asianmukaisia sekä sisällöltään ja laadultaan sellaisia kuin lainsäädäntö edellyttää. Valtakunnallisen ohjelman mukaan yhteistoiminta-alueella on tavoitteena pidettävä eläinlääkäreiden yhteisiä toimitiloja siellä, missä maantieteelliset etäisyydet eivät muodostu liian suuriksi.

Lisäksi on huomioitava lääkkeiden ja huumausaineiksi luokiteltavien lääkeaineiden säilyttäminen. Lääkitsemislain (387/2014) 14 §:n mukaan eläinlääkäri on huolehdittava hankkimiansa lääkkeiden asianmukaisesta säilytyksestä, varastoinnista ja hävittämisestä. Huumausaineeksi luokiteltaville lääkeaineille on oltava lukittava tila. (Huumausainelaki 373/2008, 26 §; huumausaineasetus 548/2008, 6 §).

Kunnaneläinlääkärit toimivat Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon alueella viidellä eri vastaanotolla Eurassa, Huittisissa, Kokemäellä ja Raumalla. Eurassa ja Kokemäellä on yksityisiltä vuokratut työtilat kahdelle eläinlääkärille, mutta molemmilla vastaanotoilla työskentelee vain yksi eläinlääkäri. Huittisissa on Huittisten kaupungin omistamissa tiloissa toimitilat yhdelle kunnaneläinlääkärille ja valvontaeläinlääkärille. Raumalla on vastaanottotilat Rauman kaupungin omistamissa tiloissa yhdelle kunnaneläinlääkärille osoitteessa Lensunkatu 9 ja kahden kunnaneläinlääkäriin yhteisvastaanotto Uotilan kaupungin osassa osoitteessa Kentäntie 2.

Kaikissa eläinlääkärien vastaanottotiloissa on asiakkaan vastaanottamiseen vastaanottohuone sekä toimenpidehuone. Vastaanottojen yhteydessä on pakastimet kuolleiden/lopetettujen pieneläinten säilyttämiseen. Lääkkeiden ja huumausaineiksi luokiteltavien lääkkeiden säilyttämiseen on asianmukaiset varastotilat. Vastaanottojen yhteydessä on asianmukaiset pesu-, desinfiointi- ja kuivaustilat instrumenteille sekä suurillekin praktiikkavarusteille ja suojavaatteille. Valtakunnallisen suunnitelman mukaan järjestäjän vastuulla on huolehtia, että sillä on itse tuottamiaan eläinlääkäripalveluja varten tarkoituksenmukaiset työvälineet.

Vuoden 2025 aikana aluehallintoviraston työsuojelu teki työsuojelutarkastukset eläinlääkintähuollon vastaanottoihin. Työsuojelutarkastuksilla nousi esiin kunnaneläinlääkärien suojavaatteet- ja välineet. Vuoden 2026 aikana selvitetään tarkemmin työnantajan velvollisuutta hankkia kunnaneläinlääkärille suojavaatteita- ja välineitä ja tarpeen mukaiset suojavaatteet- ja välineet hankitaan. Eläintautitilanteeseen ja zoonosien varalta on hankittu suojavaatteet ja -jalkineet sekä riittävä valmius näytteenottoon- ja pakkaustarvikkeisiin.

Kunnaneläinlääkärien vastaanottotilojen yhteydessä on sosiaalitilat ja lepohuoneet. Tilapäisten päivystävien eläinlääkärien majoittumiseen on varattu tilat Kokemäen, Euran ja Huittisten vastaanottojen yhteyteen. Raumalla tilapäisten päivystävien eläinlääkärien majoittumiseen on vuokrattu kalustettu yksiö.

Eläinlääkärivastaanottotilojen siivous, kunnossapito, jätehuolto ja vartiointi on järjestetty kunkin vastaanoton sijaintikunnan toimesta tai palvelujen hankinnasta vastaa Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto.

6.8.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Virka-aikana kiireellistä eläinlääkäriapua antavat kunnaneläinlääkärit. Tarvittaessa eläinlääkäri siirtää tai peruu kiireettömän potilaan ajanvarauksen antaakseen kiireellistä eläinlääkäriapua. Potilas voidaan myös remittoida eteenpäin muille kunnaneläinlääkäreille tai ohjata yksityiselle pieneläinklinikalle.

Kiireellisen eläinlääkäriavun antamiseksi on järjestettävä jatkuva ympärivuorokautinen eläinlääkäripäivystys. Eläinlääkäripäivystys järjestetään Etelä-Satakunnassa seutukuntaa vastaavalla päivystysalueella. Päivystyksessä annetaan kiireellistä eläinlääkäriapua virka-ajan ulkopuolella.

Alueen päivystykseen on varattu kuuden eläinlääkäriin työpanos. Päivystysvuorossa päivystää kerrallaan yksi eläinlääkäri. Päivystysalueella on päivystysasiakkaita varten maksullinen päivystyspuhelinnumero, josta puhelu yhdistyy automaattisesti päivystävälle eläinlääkärille. Päivystys on järjestetty sekapäivystyksenä siten, että vaativien pieneläinpotilaiden remittoinnista yksityisille päivystäville klinikoille on sovittu suullisesti. Remittointia voidaan käyttää myös päivystyksen ruuhkautuessa. Remittointijärjestely on toiminut hyvin. Remittoitavia potilaita on ollut suhteellisen vähän. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon toiminta-alueella ei ole yksityisen palveluntuottajien tarjoamaa päivystyspalvelua. Lähimmät yksityiset päivystystä tarjoavat palveluntuottajat ovat Porissa, Raisiossa ja Tampereella. Kiireellisen eläinlääkäriavun saaminen kaikkina vuorokaudenaikoina on toistaiseksi pystytty järjestämään.

Viikonloppupäivystykset on koettu raskaiksi, minkä vuoksi viikonloppupäivystykset on jaettu kahdelle päivystäjälle. Päivystysvuoroja tulee näin enemmän, mutta päivystysten rasittavuus vähenee. Osa eläinlääkäreistä on toivonut siirtymistä kokonaisten viikonloppujen päivystämiseen, ja heille on merkitty vuoden 2026 päivystyslistaan koko viikonlopun vuorot. Mahdollisuuksia nykyistä suurempaan yhteistyöhön yksityisten eläinlääkäriasemien kanssa eläinlääkäripäivystyksen järjestämisessä on selvitetty, mutta toistaiseksi yksityiset eivät ole pystyneet tarjoamaan nykyistä kattavampaa yhteistyötä.

6.8.6 Terveystenhuoltokäynnit ja -suunnitelma

Kunnan on järjestämisvastuuseen kuuluvana palveluna järjestettävä terveydenhuollon palvelut kotieläimille, joita varten on olemassa valtakunnallinen terveydenhuolto-ohjelma ja asianmukainen toteutumisen seurantajärjestelmä. Tällä hetkellä tällaisia ohjelmia ovat nauttiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava. Etelä-Satakunnan alueella on myös yksityisiä eläinlääkäripalvelujen tuottajia, jotka tarjoavat terveydenhuoltopalveluja. Tuotantoeläinten terveydenhuoltopalveluja on pystytty tarjoamaan kysyntää vastaavasti.

Nautojen terveydenhuoltokäynnit kirjataan Naseva- ja sikojen käynnit Sikava-järjestelmään. Nasevan ehtojen mukaan eläinlääkäri suorittaa nauttilalle terveydenhuoltokäynnin vähintään kerran vuodessa. Sikavan puitteissa emakko- tai yhdistelmäsikalaan on suoritettava vähintään neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa. Näistä yhden pitää olla terveydenhuoltosuunnitelman päivityskäynti. Lihasikalaan on suoritettava vähintään yksi terveydenhuoltokäynti kasvatuserää kohti tai neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa, jos sikala on osastoittain kertatäyttöinen tai jatkuvätäyttöinen. Jos Naseva- tai Sikava-tilalle luovutetaan lääkkeitä varalle tulevien sairastapauksien hoitoa varten, terveydenhuoltokäyntien määrä nousee edellä kuvatuista merkittävästi. Suurissa eläintenpitoyksiköissä on tällöin käytävä kahden viikon välein.

Terveydenhuoltopalvelujen kysyntää lisäävät osaltaan myös tietyt lääkkeiden luovuttamista koskevien sääntöjen poikkeukset. Nasevaan ja Sikavaan liittyneiden tilojen lisäksi vanhempaispolven siipikarjatilat ja osa tuotantopolven kasvattamoista/ kanaloista solmivat terveydenhuoltosopimuksen ja sitoutuvat kahdesti vuodessa tehtäviin terveydenhuoltokäynteihin, jolla on merkitystä Etelä-Satakunnassa siipikarjatilojen suuren määrän vuoksi.

Terveydenhuoltokäynnillä eläinlääkäri havainnoi eläinten olosuhteet ja terveydentilan. Lisäksi merkittävimmät eläinten hoitorutiinit ja tuotannon kannalta kriittiset pisteet käydään läpi. Terveydenhuoltokäynnillä käydään läpi terveydenhuoltosuunnitelman toteutuminen, tilan lääkekirjanpito ja kirjanpito eläinten poistojen ja sairastuvuuden syistä. Lisäksi käydään läpi tuotantotilan toimet tarttuvilta eläintaudeilta suojautumiseksi.

6.8.7 Järjestämisvastuuta täydentävät palvelut

Eläinlääkintähuoltolain 17 §:n mukaan kunnat voivat järjestää muitakin kuin järjestämisvastuuseen kuuluvia eläinlääkintähuoltoa täydentäviä palveluita (täydentävät palvelut). Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon eläinlääkintähuollossa tarjotaan järjestämisvastuuta täydentäviä palveluita rajoitetusti. Täydentäviä palveluita järjestetään rajatusti tietyillä vastaanotoilla eikä niitä ole saatavilla välttämättä kaikilta vastaanotoilta.

Palveluvalikoimaan kuuluvat täydentävät palvelut:

1. Kuvantamistutkimus (ultraäänitutkimus)
2. Leikkaushoito tietyissä henkeä uhkaavissa hätätilanteissa ja muut suppeat leikkaushoidot
3. Lisäntymiseen liittyvät tarkastukset ja tutkimukset

6.8.8 Eläinlääkäripalvelujen hinnoittelu

Eläinlääkintähuoltolain 14 §:n mukaan kunnaneläinlääkärin tulee periä tarjoamistaan eläinlääkäripalveluista virkaehtosopimuksessa määrätty palkkio, johon sisältyvät käynti- tai vastaanottopalkkio ja erilliset palkkiot suoritetuista toimenpiteistä, sekä matkakustannustensa korvaus. Lisäksi kunnaneläinlääkäri voi periä korvauksen omistamiensa laitteiden käytöstä sekä korvauksen käyttämistään lääkkeistä ja tarvikkeista aiheutuneista kustannuksista.

Eläinlääkintähuoltolain 15 §:n mukaan sen lisäksi, mitä 14 §:ssä säädetään kunnaneläinlääkärin perimistä palkkioista ja korvauksista, kunnan tulee periä itse tuottamistaan 9 §:ssä tarkoitetuista eläinlääkäripalveluista kotieläimen omistajalta tai haltijalta maksu silloin, kun kotieläintä hoidetaan eläinlääkärin vastaanotolla. Maksun tulee olla palvelujen käyttäjien kannalta kohtuullinen eikä se voi ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia.

Eläinlääkintähuoltolain 19 §:n mukaan, jos kunta järjestää muita kuin 9 §:ssä tarkoitettuja eläinlääkäripalveluja, kunnaneläinlääkäri saa periä tarjoamistaan palveluista palkkion ja korvauksen 14 §:n 1 ja 3 momentin mukaisesti, ellei kyse ole 15 §:n 2 momentissa tarkoitetusta tilanteesta. Kunnan tulee periä palkkion ja korvauksen lisäksi tuleva osuus palvelun asiakashinnasta maksuna. Kuntalaissa säädetään velvollisuudesta hinnoitella kilpailutilanteessa markkinoilla tarjottavat palvelut markkinaperusteisesti.

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon maksutaksasta päättää Säkylän kunnanhallitus. Säkylän kunnanhallitus käsitelle eläinlääkintähuollon maksuja koskevan taksan kokouksessa 8.12.2025. Ympäristöterveydenhuollon maksutaksa on nähtävillä Säkylän kunnan internet-sivuilla ja se on asiakkaiden saatavilla eläinlääkärin vastaanotoilla.

Valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan kunnalla on mahdollisuus subventoida järjestämisvastuuseen kuuluvien pitopaikoissa tarjottavien palveluiden käyntipalkkioita ja matkakustannuskorvauksia. Subvention tarkoituksena on tasoittaa eläinten pitopaikan sijainnista asiakkaille aiheutuvia kuluja. Kunnaneläinlääkärin palkkioita suoritetuista toimenpiteistä ei voi subventoida. Kukin järjestäjän alueen kunta päättää subventiotarpeesta omalla alueellaan, samoin kuin subvention suuruudesta. Subvention, jos siihen ryhdytään, tavoitteena tulee olla asiakkaiden yhdenvertaisuus. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollossa matkasubventiota ei ole otettu käyttöön eikä määrärahan varaamista tarkoitukseen ei ole esitetty vuodelle 2026.

6.8.9 Julkisin varoin tuettuja eläinlääkäripalveluja koskeva avoimuus ja raportointivelvollisuus

Eläinlääkintähuoltolain 33 §:n mukaan kunnan tulee koota ja omien tulojensa lisäksi kuvata tiedot palkkioista, joita kunnaneläinlääkärit ovat perineet järjestämisvastuuseen kuuluvista eläinlääkäripalveluista, vähennettyinä palkkioiden hankkimiseen kohdistuvilla kuluilla. Edellä 1 momentissa mainitun lain säännöksiä tiedonsaanti- ja tiedonanto-oikeuksista sovelletaan myös mainittuihin tietoihin. Maa- ja metsätalousministeriö on laatinut järjestämisvastuuseen kuuluvien palveluiden raportoinnista ohjeen ja SGEI-raportointimallipohjan. EU:n komissiolle tehtävä raportointi tehdään kahden vuoden välein. Ensimmäisen kerran raportointi tehdään vuoden 2027 jälkeen.

6.9 Eläinten terveyden valvonta

6.9.1 Eläintautivalmius

Eläinten pitopaikoissa eläintautivalvonta tapahtuu normaalien sairastai- tai terveydenhuoltokäyntien aikana tai valtioneläinlääkäriin antaman määräyksen perusteella. Erillisiä tarkastuksia ilman epäilyä ei tehdä lukuun ottamatta terveysvalvontaohjelmiin liittyviä tarkastuksia. Kaikkien eläinlääkäreiden on tehtävä kuukausittain ilmoitus säädetyistä eläintauoista Ruokavirastolle (MMM asetus 1010/2013). Ilmoitus tehdään sähköisesti. Kunnaneläinlääkärit huolehtivat kukin omalta osaltaan ilmoitusten tekemisestä. Eläinten omistajalla tai haltijalla on eläintautilain nojalla velvollisuus ilmoittaa eläinlääkärille epäillessään eläimen sairastavan vakavaa eläintautia.

Erityistilannesuunnitelmassa ovat toimintaohjeet myös vaarallisen tai helposti leviävän eläintautitapauksen varalle. Kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkäri osallistuvat Ruokaviraston järjestämiin työkokouksiin, joissa käsitellään myös eläintautivalmiuteen liittyviä asioita. Henkilöstö osallistuu mahdollisuuksien mukaan myös mahdolliseen muuhun eläintautivalmiutta edistävään koulutukseen, jos sellaista tulee tarjolle.

Epäily vaarallisesta tai helposti leviävästä eläintaudista voi tulla esimerkiksi kunnaneläinlääkäriin tai valvontaeläinlääkäriin tekemästä havainnosta, eläimen omistajan yhteydenotona, aluehallintovirastosta tulevana tietona teurastamolla syntyneestä epäilystä, lähiseuduille levinneestä eläintaudista tai näytteen tutkimustuloksesta. Yksityisellä eläinlääkärillä on velvollisuus ilmoittaa eläintautiepäilystä valvonta- tai kunnaneläinlääkärille. Epäily zoonoottisesta eläintaudista voi tulla myös hyvinvointialueen yksiköistä, esimerkiksi terveyskeskuksesta tai sairaalasta. MMM:n asetuksessa 1010/2013 säädetään toisaalta kunnaneläinlääkäriin velvollisuudesta ilmoittaa erikseen lueteltujen zoonoosien esiintymisestä hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaavalle lääkäriin. Käytännössä ilmoituksen voi tehdä myös ympäristöterveydenhuollon johtaja kunnaneläinlääkäriin ilmoitettua hänelle tapauksesta.

Jos kunnaneläinlääkärillä syntyy eläintautiepäily, hän ottaa välittömästi yhteyttä valvontaeläinlääkäriin tai, jos valvontaeläinlääkäriä ei tavoiteta, suoraan valtioneläinlääkäriin. Virka-ajan ulkopuolella päivystävän valtioneläinlääkäriin yhteystiedot saa vastaajasta, jonka numero löytyy tarvittaessa erityistilanneohjeistuksesta tai Ruokaviraston internet-sivuilta. Lisäksi kunnaneläinlääkäri ilmoittaa tilanteesta ympäristöterveydenhuollon johtajalle ja toisille kunnaneläinlääkäreille ja tarpeen mukaan myös läheisten valvontayksiköiden kunnaneläinlääkäreille.

Valvontaeläinlääkäri ilmoittaa eläintautiepäilystä valtioneläinlääkärille, ympäristöterveydenhuollon johtajalle ja kunnaneläinlääkäreille, ottaa tilanteesta Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon osalta johdovastuun tiedon saatuaan ja huolehtii tarvittavista jatkotoimenpiteistä. Valvontaeläinlääkäri huolehtii myös asiaan liittyvästä viestinnästä ja tiedottamisesta yhteistyössä ympäristöterveydenhuollon johtajan ja Ruokaviraston kanssa. Ruokavirastolla on tautipäivystys, jonka numero löytyy erityistilanneohjeista.

Eläintautitapauksessa tilannetta johtaa valtioneläinlääkäri. Valvontaeläinlääkäri ja kunnaneläinlääkärit avustavat tilanteen hoitamisessa. Tarvittaessa kunnaneläinlääkäreiden ajanvarausajat peruutetaan. Yksi kunnaneläinlääkäreistä hoitaa välitöntä hoitoa vaativat sairastapaukset, jolloin muut kunnaneläinlääkärit voivat avustaa eläintautitapauksen hoitamisessa. Tarvittaessa aputyövoimana voidaan käyttää myös terveystarkastajia.

Toinen Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon valvontaeläinlääkäreistä toimii valmiuseläinlääkärinä. Etelä-Satakuntaan on keskittynyt erityisen paljon siipikarja- ja sikatuotantoa. Epäiltäessä vastustettavaa eläintautia tilanteen nopea selvittäminen on alueella erityisen tärkeää, jotta mahdollisen eläintautitapauksen aiheuttamat kustannukset ja toiminnan rajoitukset elinkeinolle jäisivät mahdollisimman pieniksi.

6.9.2 Terveysvalvontaohjelmat

Kunnaneläinlääkäri tai valvontaeläinlääkäri hyväksyy tai ottaa vastaan ilmoituksen tilojen liittymisestä tai eroamisesta terveysvalvontaohjelmiin tai -ohjelmista. Kunnaneläinlääkäri voi myös esittää valtioneläinlääkärille tilan erottamista terveysvalvontaohjelmista. Pakollisia terveysvalvontaohjelmia ovat kana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita sekä keinosiemennyssonneja tai raakamaitoa tuottavia nautojen pitopaikkoja koskevat pakolliset salmonellavalvontaohjelmat. Vapaaehtoisia terveysvalvontaohjelmia ovat lampaiden ja vuohien ohjelmat maedi-visnan varalta, tarhattujen hirvieläinten ohjelma tuberkuloosin varalta ja kalojen ohjelma BKD:n varalta. Terveysvalvontaohjelmissa on kunkin valvontaohjelman osalta erikseen määritetty valvontakäyntien vuosittainen määrä.

Salmonellavalvonnan kohteena olevista siipikarjatilastoista pidetään rekisteriä. Pakollisiin salmonellavalvontaohjelmiin kuuluville siipikarjatilastoille tehdään valvontakäynti kerran vuodessa. Käynnin yhteydessä huolehditaan virallisesta näytteenotosta, tarkastetaan tiedot tuotannosta, lintujen terveydentilasta, näytteenotoista ja laboratoriotutkimusten tuloksista sekä tarkastetaan pitopaikan tuotantohygieniset olosuhteet. Käynnin yhteydessä varmistetaan, että eläinten pitäjän toimesta tapahtuva näytteenotto ja parvien tunnistaminen ja ilmoittaminen tehdään lainsäädännön mukaisesti. Jos näytteenotto on myöhästynyt yli 3 vrk, tilaa huomautetaan asiasta. Jos näytteenotto on myöhästynyt yli 5 vrk, seuraa myöhästymisestä sanktio. Valvontakäynnistä laaditaan kirjallinen tarkastuskertomus. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollossa pakollisesta salmonellavalvonnasta huolehtivat valvontaeläinlääkärit.

6.9.3 Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta

Etelä-Satakunnan alueella vesiviljelylaitoksia on viisi. Laitoksilta otetaan tarvittaessa näytteitä Ruokaviraston pyynnöstä. Vesiviljelylaitoksia valvovat eläinlääkärit osallistuvat säännöllisesti vesiviljelylaitoksia koskeviin ja niiden valvontaan liittyviin koulutustilaisuuksiin.

Valvontaeläinlääkärit huolehtivat vesiviljelypitopaikkojen tarkastuskäynneistä ja näytteenotosta. Valvontaeläinlääkäri lähettää vesiviljelypitopaikkojen valvonnasta ja eläintautien seurannasta saadut tiedot Ruokavirastolle.

6.9.4 Eläinten keinollinen lisääminen

Ruokavirasto hyväksyy hakemuksesta eläinterveyssäännösten nojalla hyväksyntää edellyttävät sukusolujen ja alkioiden pitopaikat, mikäli niiden toiminta ja tilat täyttävät ne vaatimukset, joita edellytetään pitopaikoilta, joista siirretään sukusolutuotteita muihin jäsenmaihiin. Tällaisia pitopaikkoja ovat nautojen, sikojen, hevosten, lampaiden ja vuohien spermankeräysasemat, spermavarastot, alkiontuotanto- ja alkionkeräysryhmät ja pitopaikat, joissa käsitellään sukusolutuotteita.

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon alueella ei ole Ruokaviraston hyväksymiä eläinten keinolliseen lisääntymiseen liittyviä pitopaikkoja.

6.9.5 Muu eläintautivalvonta ja seuranta

A-c-luokan taudin, uuden taudin tai muun torjuttavan eläintaudin kasvaneen leviämishukan vuoksi voidaan toimijoita velvoittaa ryhtymään tarvittaviin varotoimenpiteisiin taudin leviämisen estämiseksi (EtL 76/2021 17 §). Tällaisia varotoimenpiteitä ovat esimerkiksi velvoite suojata siipikarjaa kosketukselta luonnonvaraisiin lintuihin keväisin, velvoite suojata turkistarhat kosketukselta luonnonvaraisiin eläimiin sekä velvoite toteuttaa varotoimenpiteitä afrikkalaisen sikaruton leviämisen ehkäisemiseksi luonnonvaraisten villisikojen ja kotieläinten välillä. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon alueella valvontaeläinlääkärit valvovat alueellaan säädettyjen velvoitteiden noudattamista.

Afrikkalaisen sikaruton vastaisena varotoimenä on sikojen ulkonapito kielletty maa- ja metsätalousministeriön asetuksella (404/2021). Ulkonapito on sallittua vain, jos sikojen aitaus on asetuksen vaatimusten mukainen ja toimija on tehnyt sikojen ulkonapidosta etukäteen ilmoituksen kunnaneläinlääkärille. Kunnaneläinlääkäri valvoo alueellaan sikojen ulkonapitokiellon noudattamista tarkastamalla ulkona pidettävien sikojen aitaukset ilmoituksen saatuaan tai epäilytapauksessa. Kunnaneläinlääkäri ylläpitää tietoja niistä oman toimialueensa sikojen pitopaikoista, joissa pidetään sikoja ulkona, ja toimittaa tiedot Ruokavirastoon vuosittain.

Joidenkin vastustettavien eläintautien esiintymistä seurataan valtakunnallisesti näyttein. Yleensä näytteet ottaa valvontaeläinlääkäri valtioneläinlääkärin määräyksestä. Määräyksen vastaanottaa valvontaeläinlääkäri tai ympäristöterveydenhuollon johtaja, joka välittää sen edelleen välittömästi näytteen ottavalle eläinlääkärille. Henkilökohtaisen määräyksen vastaanottaa valvontaeläinlääkäri tai kunnaneläinlääkäri, ja määräys tulee ympäristöterveydenhuollon johtajalle tiedoksi. Näytteenottaja vastaa siitä, että näyte tulee otettua ja lähetettyä eteenpäin määräajassa.

Jos näytteenotossa tulee ongelmia, esimerkiksi näytteenoton kohde on lopettanut toimintansa, asiasta ollaan välittömästi yhteydessä Ruokavirastoon lisäohjeiden saamiseksi. Jos näytteenottaja ei pakottavan syyn takia voi toteuttaa näytteenottoa, hän ilmoittaa asiasta välittömästi esteen tultua ilmi ympäristöterveydenhuollon johtajalle, joka antaa tehtävän toiselle eläinlääkärille. Jos määräys on henkilökohtainen, ympäristöterveydenhuollon johtaja pyytää aluehallintovirastolta uuden määräyksen.

6.9.6 Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti

Kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit valvovat virka-alueellaan eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista ja havaitessaan laiminlyöntejä ryhtyy toimenpiteisiin epäkohtien poistamiseksi. Eläinlääkärit eivät kuitenkaan valvo aktiivisesti tuotantoeläinten merkitsemistä ja rekisteröintiä. Jos eläinten merkitsemisessä tai rekisteröinnissä havaitaan puutteita, niistä ilmoitetaan Ruokavirastoon.

Koira on tunnistusmerkittävä ja koiran haltijan on ilmoitettava koirasta MMMa 68/2022 5 § mukaiset tiedot rekisteriin sekä asetuksen 7 § mukaiset muutokset määräaikojen puitteissa. Koirien tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista valvovat toimivaltaiset viranomaiset, joista on säädetty eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetulla lailla. Kuntien valvontaeläinlääkärit, kunnaneläinlääkärit ja Ruokaviraston valtioneläinlääkärit valvovat koirien tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista esimerkiksi eläinsuojelutarkastusten, eläinkilpailujen ja -näyttelyiden yhteydessä.

Koiran haltijan tulee korjata valvonnassa havaitut epäkohdat lainsäädännön vaatimalle tasolle. Epäkohtien korjaamisesta annetaan koiran haltijalle kehoitus tai määräys. Jos viranomaisen joutuu tekemään ylimääräistä valvontaa tai uusintatarkastuksen annetun kehotuksen tai määräyksen noudattamisen valvomiseksi, on valvonta maksullista. Kunnaneläinlääkärin suorittaman ylimääräisen valvonnan maksu on 150 euroa.

Aluehallintovirasto on julkaissut ohjeen koirarekisterin valvonnasta 7.10.2024.

6.9.7 Eläinten lääkitsemisen valvonta

Eläinten lääkitsemisestä säädetään lailla eläinten lääkitsemisestä (387/2014). Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa, kehittää ja valvoo valtakunnallisesti tämän lain täytäntöönpanoa ja noudattamista. Lääkitsemislain mukaisia valvontaviranomaisia ovat Ruokavirasto ja kunnaneläinlääkärit Ruokaviraston määräyksen mukaisesti eläinten pitopaikoissa.

Ruokavirasto voi määrätä kunnaneläinlääkärin tekemään eläinten pitopaikkojen valvontaa. Valvonnan tulee olla kattavinta nauta- ja sikatiloilla, ja näiden valvontatavoitteena koko maan tasolla on yhteensä 100 tilaa. Tämä sisältää otannat, eläinlääkärien valvontaan liittyvät tilavalvonnat, epäilyyn perustuvat valvonnat sekä jäämälöydöksiin perustuviin selvityksiin sisältyvät tilan lääkekäytön ja kirjanpidon valvonnat. Otantavalvonnat yhdistetään muuhun viralliseen valvontaan.

Etelä-Satakunnassa Ruokaviraston määräyksestä lääkitsemisen ja lääkkeiden käytön tarkastuksia eläinten pitopaikoissa suorittavat valvontaeläinlääkärit.

6.9.8 Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti

6.9.8.1 Vienti ja tuonti

Kolmansista maista tuotavat elävät eläimet ja eläinperäiset tuotteet saapuvat Suomeen aina eläinlääkinnällisen rajatarkastusaseman kautta, jossa niille suoritetaan eläinlääkinnällinen rajatarkastus, eivätkä tuodut erät yleensä aiheuta toimenpiteitä alue- tai paikallistasolla. Joissakin tapauksissa tuonnin salliminen edellyttää erityistä jälkivalvontaa määräpaikassa. TRACES-ilmoituksia ei seurata säännöllisesti, vaan ilmoitus tarkastusta vaativista eristä saadaan aluehallintovirastolta. Jos aluehallintovirasto ilmoittaa, että paikkakunnalle saapuu kolmansista maista eläin- tai tuote-eriä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti, valvontaeläinlääkäri tai kunnaneläinlääkäri toimivat läänineläinlääkärin antamien ohjeiden mukaisesti.

Jos aluehallintovirasto ilmoittaa kolmansista maista tuotavista tuotteista tai eläimistä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai joiden epäillään tai tiedetään olevan laittomasti maahantuotuja, toimitaan seuraavasti:

- Selvitetään, milloin ja minne eläimet tai tuotteet ovat tulossa tai tulleet;
- Selvitetään, minkälaisesta riskistä on kysymys;
- Selvitetään eläinten tai tuotteiden omistaja ja/tai haltija ja yhteystiedot;
- Toimitaan erityistilannesuunnitelmassa annettujen hälytysohjeiden mukaisesti.
- Arvioidaan tilanteessa tarvittavat voimavarat. Ympäristöterveydenhuollon johtaja päättää tarvittaessa vastuunjaosta ja erityisjärjestelyistä tarvittavien voimavarojen vapauttamiseksi tilanteen hoitamiseen;
- Toimitaan aluehallintoviraston antamien ohjeiden mukaisesti.

Tilanteen hoitamisesta vastaa ensisijaisesti valvontaeläinlääkäri.

Kolmansiin maihin vietäessä viejä pyytää virkaeläinlääkäriltä tarkastusta ja selvittää vientiehdot. Viejän on varmistettava huolella, että vientikohdemaan vaatimat ehdot viennille täyttyvät.

Suosittelavaa on, että vaadittavat ehdot tai valmis terveystodistus on lähetetty kohdemaan viranomaisilta Ruokavirastoon tai maa- ja metsätalousministeriöön. Jos kohdema ei lähetä valmista terveystodistusta, eikä sitä ole ennestään (aiemmista vastaavista vienneistä voi kysyä Ruokavirastosta), viejä laatii

terveystodistuksen Ruokaviraston antamalle pohjalle kohdemaan ehtojen mukaisesti ja Ruokavirasto ja kohdemaan viranomaiset hyväksyvät todistuksen ja lopullinen todistusmalli lähetetään Ruokaviraston tiedoksi. Virkaeläinlääkäri ja Ruokavirasto tarkistavat yhteistyössä, voidaanko vientiehdot vietävän eläimen tai tuotteen kohdalla täyttää. Jos ehtoja ei voida täyttää, MMM yhteistyössä Ruokaviraston kanssa voi neuvotella kohdemaan kanssa vaatimuksista. Turvapaperi-tulostetut vientitodistuspohjat on tilattava Ruokavirastosta. Vain virkaeläinlääkäri voi laatia ja tilata vientitodistuksia. Elävien eläinten kohdalla tarkastukset tekee ja todistuksen täyttää yleensä kunnaneläinlääkäri, naudan ja sian sukusolujen ja alkioiden kohdalla läänineläinlääkäri. Toimenpiteiden kustannuksista vastaa viejä. Venäjän lisäksi EU-tasolla on neuvoteltu harmonisoiduista vientiehdoista mm. USA:n ja Kanadan kanssa. Tällöin Ruokavirasto kommentoi vientiehtoja ja antaa mahdollisen valmiin todistuksen, jos sellainen on jo sovittu.

6.9.8.2 Sisämarkkinakauppa

Tiettyjen eläinten ja tuotteiden sisämarkkinatuojat ja viejät rekisteröityvät tai hakevat tuontilupaa Ruokavirastolta. Ruokavirasto lähettää tiedon rekisteröinneistä ja tuontiluvista ohjeineen kyseisen alueen aluehallintovirastoon ja tapauskohtaisesti myös kunnaneläinlääkärille tai muulle valvovalle virkaeläinlääkärille. Nämä rekisteröinnit ja tuontiluvat kirjataan sekä huomioidaan erityisesti, mille eläimelle tai tuotteelle ne on tarkoitettu ja koskevatko rekisteröinnit sisämarkkinatuontia vai -vientä. Monilla toimijoilla on useita rekisteröintejä tai tuontilupia, mutta yksi rekisteröinti koskee vain yhtä tuotetta tai vain sisämarkkinatuontia tai -vientä. Rekisteröinti on voimassa seuraavan kalenterivuoden tammikuun loppuun, tuontilupa on voimassa vuoden myöntämispäivämäärästä.

Useimmat Ruokaviraston sisämarkkinakaupan ohjeet löytyvät myös Ruokaviraston internetsivuilta. Erityisesti silloin, kun rekisteröintiä tai tuontilupaa ei vaadita, voi ohjeet lukea sieltä. Apua saa myös eläinlääkintä- ja EU-lainsäädännöstä. Epäselvissä tapauksissa tulee kääntyä läänineläinlääkärin tai Ruokaviraston puoleen. Tuontieriä ei saa tarkastuksessa hyväksyä eikä vientieriä lähettää, jollei virkaeläinlääkäri ole täysin varma ehtojen täyttymisestä.

Sisämarkkinatuonnissa tuojalla on tiettyjen eläinten ja tuotteiden kohdalla velvollisuutena lähettää Ruokavirastoon ennakoilmoitus tuotavasta erästä. Ruokavirasto lähettää ennakoilmoitukset sähköpostitse kyseiseen aluehallintovirastoon. Tuotavien erien mukana seuraa lähtömaassa virkaeläinlääkärin myöntämä TRACES-terveystodistus ja mahdolliset muut asiakirjat. Aluehallintovirasto seuraa saapuvia eriä TRACES-järjestelmän avulla ja määrää virkaeläinlääkärin tarvittaessa tarkastamaan saapuneet erät. Virkaeläinlääkäri toimii tapauskohtaisesti Ruokaviraston ja aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti. Tarkastuksen raportointi tapahtuu TRACES-järjestelmässä.

Tavoitteena on, että jokaisen tuojan, etenkin uusien, osalta tarkastetaan yksi lähetys, mieluiten ensimmäinen, vuosittain. Jos puutteita havaitaan, tehdään tarvittaessa uusintatarkastuksia. Tarkastuksia kohdennetaan riskiperusteisesti erityisesti tuotantoeläineriin, jotka tuodaan uudesta ja/tai hyvin erilaisen eläintautistatuksen omaavasta maasta, sekä jos tuoja ei noudata ETT:n vaatimuksia.

Hylätyistä eristä (nykyisin myös lemmikkieläintuonneista tehdyt hallintopäätökset) tulee ilmoittaa Ruokavirastoon. Tällaisista toimenpiteistä päättäminen edellyttää yhteydenpitoa myös lähettäjämaan viranomaisiin. Annettujen määräysten toteutuminen seurataan aina, esim. varmistamalla, että eläimet on palautettu alkuperämaahan tai että ne on lopetettu. Seuranta tapahtuu pyytämällä esim. virka-apua tullilta ja tekemällä yhteistyötä alkuperämaan viranomaisten kanssa.

Mikäli saapuva erä ei täytä tuonnin ehtoja, valvontaeläinlääkäri tai erikseen tapauskohtaisesti valittava eläinlääkäri sopii Ruokaviraston, Aluehallintoviraston ym. viranomaisten kanssa sovittavista toimenpiteistä sekä noudattaa annettuja ohjeita ja määräyksiä sekä tehdään vaadittavat ilmoitukset/raportoinnit.

Sisämarkkinaviennissä toimija pyytää kunnaneläinlääkäriä tarkastamaan lähetyksen ennen vientiä. Tarkastuksen perustella virkaeläinlääkäri tekee erälle terveystodistuksen TRACES-järjestelmässä. Säännöllistä eläinten sisämarkkinavientiä on Satakunnassa Porin ja Etelä-Satakunnan alueilla. Porin alueen sisämarkkinavienti liittyy valtaosin rekisteröityjen hevosten liikkumiseen.

Sisämarkkinaviennissä viejän on pyydettävä valvovalta virkaeläinlääkäriltä lähetettävien Ea 4 liitteen I mukaisten erien tarkastamista (poikkeuksena ei-kaupalliset koirat, kissat, hillerit ja fretit, jolloin vientiin liittyvät tarkastukset ja asiakirjat voi tehdä myös muu kuin virkaeläinlääkäri).

Pääsääntöisesti terveystodistuksen I-osan täyttäminen on viejän tehtävänä, eläinlääkäri kuitenkin tarkastaa ja tarvittaessa korjaa viejän laatiman I-osan. Jos viejä ei ole rekisteröitynyt TRACES-järjestelmään, jää myös terveystodistuksen I-osan täyttäminen tarkastavan virkaeläinlääkärin vastuulle terveystodistuksen (II-osa) lisäksi. Tällöin viejän on annettava tarvittavat tiedot hänelle todistuksen laatimista varten. Toimenpiteet tehdään viejän kustannuksella.

Virkaeläinlääkäreiden tulee seurata mahdollinen eristä vastaanottajamaassa saatava palaute ja reagoida siihen. Esim. TRACES-terveystodistuksen valvonta eli III-osion täyttö TRACES-järjestelmän kautta.

6.10 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

6.10.1 Tarkastukset

Eläinsuojeluviranomainen voi tarkastaa epäilyn perusteella eläinten pitopaikan. Ilman epäilyä tehdään eläinsuojelutarkastuksia sellaisissa eläintenpitoyksiköissä, joissa eläimiä pidetään elinkeinonharjoittamisen tarkoituksessa sekä sellaisissa eläinten pitopaikoissa, joissa toiminta edellyttää eläinten hyvinvointilaissa tarkoitetun luvan hakemista tai ilmoituksen tekemistä. Ilman epäilyä tarkastuksia saadaan tehdä myös eläinkilpailuihin ja muihin vastaaviin tilaisuuksiin.

Eläinsuojelutarkastuksessa tarkastetaan, että laissa eläinten hyvinvoinnista kyseisen eläimen pitämiseksi asetettuja vaatimuksia noudatetaan. Käynnillä tarkastetaan paitsi eläimet ja eläinten pitopaikka ja pitopaikan olosuhteet, myös eläimiä varten tarkoitettu ruoka ja juoma sekä välineet ja varusteet. Eläinsuojelutarkastuksesta kirjoitetaan aina tarkastuskertomus ja tarvittaessa myös eläinsuojelupäätös, joka annetaan tai toimitetaan asiakkaalle. Asiakkaalle velvoitteita sisältävä eläinsuojelupäätös samoin kuin kuulemisasiakirja toimitetaan asiakkaalle todisteellisesti (saantitodistus, toimittaminen henkilökohtaisesti kuittausta vastaan, haastemies). Jos tarkastuksessa todetaan, että eläinsuojelulainsäädäntöä on rikottu, toimitetaan kopio eläinsuojelupäätöksestä poliisille esitutkintaa varten. Kopio eläinsuojelupäätöksestä lähetetään aina Ruokavirastoon mahdollisimman pian tarkastuksen jälkeen.

Valvontaeläinlääkäri säilyttää kopiot annetuista päätöksistä tai tarkastuskertomuksista ja lähettää asiakirjat arkistoitavaksi Dynasty-järjestelmään. Eläinsuojelukäynneistä pidetään seurantakirjanpitoa. Kunnaneläinlääkärit välittävät tiedot tekemistään tarkastuksista ja kopiot niihin liittyvistä asiakirjoista valvontaeläinlääkärille.

Vaikeimpien eläinsuojelutehtävien osalta valvontaeläinlääkäri voi kuitenkin pyytää tarkastuksen ja päätöksen tekemistä yhteistyössä Ruokaviraston kanssa tai pyytää tehtävän siirtämistä valvontaeläinlääkäriltä Ruokavirastolle. Valvontaeläinlääkäri voi pyytää tapauksen hoitamiseen apua Ruokavirastolta esimerkiksi tilanteessa, jossa tarkastuskohteessa on useita eläimiä, joiden osalta on tarve ryhtyä eläinten hyvinvointilain 97 §:n mukaisiin välittömiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Valvontaeläinlääkäri voi pyytää tapauksen siirtoa Ruokavirastolle esimerkiksi tilanteessa, jossa toimija ei ole noudattanut

hänelle toistuvasti annettuja kieltoja tai määräyksiä, ja kieltoa tai määräystä on tarvetta tehostaa uhkasakolla tai teettämisuhalla.

6.10.2 Pakkokeinot

Jos asiakas velvoitetaan korjaamaan havaittuja epäkohtia, asiakkaalle varataan aina ennen päätöksen antamista mahdollisuus tulla kuulluksi. Kiireellisissä tapauksissa kuuleminen tehdään suullisesti tarkastuskäynnillä. Kuuleminen voidaan tehdä suullisesti tarkastuskäynnin yhteydessä myös silloin, kun kyseessä on yksinkertainen ja kustannusvaikutuksiltaan vähäinen asia, jos asiakas hyväksyy menettelyn. Asiakkaan antama suullinen vastine kirjataan aina päätökseen. Jos kyseessä on laajempi tai kustannuksiltaan merkittävämpi asia tai jos asiakas on selvästi eri mieltä tarkastuksen tuloksista, tehdään kuuleminen kirjallisesti ja asiakkaalle varataan riittävästi aikaa vastineen antamiseen.

Epäkohdan korjaamiselle annetaan aina määräaika. Määräajan päätyttyä pitopaikkaan tehdään uusinta-tarkastus korjausten toteutumisen tarkastamiseksi.

Tarvittaessa kunnaneläinlääkäri, terveystarkastaja, hygieenikkoeläinlääkäri tai ympäristöterveydenhuollon johtaja voi ryhtyä eläinten hyvinvointilain 97 §:n mukaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi, kunnes eläimen omistaja joko korjaa eläinten pitoon liittyvät epäkohdat tai päättää eläinten lopettamisesta. Eläinten omistajalle on aina syytä tässä yhteydessä kertoa siitä, että hän on vastuussa toimenpiteistä, esimerkiksi tilapäisestä hoidosta, syntyvistä kustannuksista. Jos eläimen omistaja toteaa, että hän ei pysty jatkossakaan huolehtimaan eläimestä, tehdään päätös eläimen lopettamisesta tai teurastamisesta. Pieneläintä voidaan myös tarjota löytöeläinten tilapäisen hoidon järjestämisestä vastaaville tahoille, joka ottaa vastaan eläimiä uudelleen sijoitettavaksi. Jos eläin luovutetaan löytöeläinten tilapäisen hoidon järjestämisestä vastaaville tahoille, tehdään asiasta eläinsuojelupäätös, jossa todetaan eläimen hinta. Arvokkaan eläimen ollessa kyseessä pitää tätä ennen harkita mahdollisuudet eläimen myymiseksi, jolloin eläimen omistaja saa pitää myyntitulot, joista on vähennetty esimerkiksi tilapäisen hoidon järjestämisestä aiheutuneet menot.

Pieneläimelle voidaan tarvittaessa järjestää tilapäinen hoito. Eläin voidaan tällaisessa tapauksessa toimittaa hoidettavaksi löytöeläinten tilapäisen hoidon järjestämisestä vastaavien tahojen tiloihin. Löytöeläinten tilapäisen hoidon järjestämisestä vastaavien tahojen kanssa tehdyn sopimuksen mukaan yhdistys ottaa hoidettavakseen eläimiä, joille on eläinsuojelulain nojalla päätetty järjestää tilapäinen hoito, samoilla hoitopäivämaksuilla, joita käytetään löytöeläinten kohdalla. Eläimestä täytetään hoitosopimus, jossa määritellään myös mahdolliset eläimen hyvinvoinnin kannalta välttämättömät ylimääräiset hoitotoimet, kuten pesu, kynsien leikkaus tai eläinlääkärikäynti.

Tilapäisen hoidon järjestämistä koskevasta päätöksestä tiedotetaan välittömästi valtioneläinlääkärille. Tilapäisen hoidon järjestäminen on aina tilapäinen ja mahdollisimman lyhytaikainen toimenpide, jolla turvataan eläimen hyvinvointi siihen asti, kunnes asia on saatu ratkaistua, esimerkiksi omistaja tavoitettua ja eläinsuojelupäätös eläimen lopettamisesta kuulemisineen ja tiedoksiantoineen tehtyä.

Suurelaimille pyritään mahdollisuuksien mukaan järjestämään riittävä hoito pitopaikassa esimerkiksi hankkimalla pitopaikkaan rehua tai hoitoa muualta. Jos eläintä ei voida jättää pitopaikkaan, voidaan tiedustella löytöeläinten tilapäisen hoidon järjestämisestä vastaavien tahojen mahdollisuudesta etsiä eläimelle tilapäinen sijoituspaikka. Jos tuotantoeläin siirretään, pitää muistaa huolehtia tarvittavien ilmoitusten tekemisestä eläinrekistereihin. Jos sopivaa sijoituspaikkaa ei löydy, eläin lopetetaan tai toimitetaan teurastettavaksi.

Eläinsuojelutarkastukselle voidaan kutsua mukaan poliisin edustaja. Jos tarkastuksen tekijälle syntyy epäily siitä, että eläinten omistaja voi käyttäytyä aggressiivisesti tai että käyntiin liittyy muita

työturvallisuusriskejä, kutsutaan tarkastukselle aina mukaan joko toinen eläinlääkäri, terveystarkastaja tai poliisi. Poliisin edustaja voidaan kutsua mukaan myös silloin, jos jo ennen tarkastusta syntyy perusteltu epäily siitä, että tarkastus johtaa rikostutkintaan.

6.10.3 Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset

Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon internet –sivuilla annetaan ohjeet eläinsuojeluilmoituksen tekemisestä. Sivuilla ovat valvontaeläinlääkärien ja kunnaneläinlääkärien sekä poliisin yhteystiedot ilmoituksen tekemistä varten. Jos kunnaneläinlääkärille syntyy praktiikkatyössä epäily eläinsuojelusäännösten vastaisesta menettelystä, hän ilmoittaa ensisijaisesti asiasta valvontaeläinlääkärille, joka huolehtii asian selvittämisestä ja tarvittavista toimenpiteistä.

Epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten tekemisestä vastaavat ensisijaisesti valvontaeläinlääkärit. Valvontaeläinlääkärien ollessa estyneitä, huolehtivat tarkastuksen tekemisestä kiireellisessä tapauksessa kunnaneläinlääkärit. Kiireellisessä tapauksessa kunnaneläinlääkäri peruu tällöin tarvittaessa kiireettömiä hoitoja koskevia ajanvarausaikoja. Kiireellisessäkin tapauksessa pyritään siihen, että tarkastuksen tekijänä ei ole sellainen kunnaneläinlääkäri, jolla on kiinteä asiakassuhde eläinten omistajan tai haltijan kanssa. Kiinteänä asiakassuhteena pidetään esimerkiksi terveydenhuoltosopimusta tai usein, esimerkiksi vuosittain, tapahtuvia eläinlääkärikäyntejä. Tarvittaessa kiireellisen eläinsuojelukäynnin voi tehdä myös hygieenikkoeläinlääkäri, ympäristöterveydenhuollon johtaja tai terveystarkastaja käynnin luonteesta riippuen.

6.10.4 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Etelä-Satakunnan alueella ei ole eläinten hyvinvointilain mukaista lupaa edellyttävää toimintaa. Eläinten hyvinvointilain 60 §:n nojalla ilmoitusvelvollisia toimijoita on noin 80. Valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisesti tavoitteena on tarkastaa luvan- ja ilmoituksenvarainen toiminta vuosittain. Luvan- ja ilmoituksenvaraisista kohteista pidetään rekisteriä.

Vuoden 2024 aikana määriteltiin kohteiden kohdekohtaiset tarkastustiheydet riskinarvioinnin perusteella. Kerran vuodessa tarkastettavaksi kohteiksi määriteltiin ulkopuolisille palveluita tarjoavat tallit, eläinhoitolat, löytöeläinhoitolat, laajamittainen eläinten myynti ja kasvatus, villieläinhoitolat, riistakasvattamot ja kotieläinpihat. Kolmen vuoden välein tarkastettaviksi kohteiksi määriteltiin hevostallit, jotka eivät tarjoa palveluita ulkopuolisille tai toiminta on pienimuotoista (6 – 10 eläintä) sekä kennelit, joissa on korkeintaan 10 sukukypsää koira.

Vuonna 2026 tarkastetaan luvan- ja ilmoituksenvaraisia toimintoja resurssien sallimissa rajoissa. Tarkastuksista huolehtivat valvontaeläinlääkärit.

6.11 Eläimistä saatavat sivutuotteet

Sivutuotelain mukaisesti Ruokavirasto laatii valtakunnallisen valvontasuunnitelman. Kunnat huolehtivat suunnitelman mukaisten tarkastusten toteuttamisesta. Tarkastuksista huolehtivat valvontaeläinlääkärit.

Elintarvikehuoneistojen sivutuoteasetuksen mukainen valvonta pyritään tekemään elintarvikelain mukaisen valvontakäyntien yhteydessä.

6.11.1 Sivutuotelaitosten valvonta

Ruokaviraston nettisivuilla ylläpidettävältä hyväksytyjen ja rekisteröityjen sivutuotealan laitosten listalta on nähtävissä ajantasainen luettelo laitoksista ja niiden sijainnista. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuollon alueella on 39 polttolaitosta ja 19 muuta sivutuotelainsäädännön mukaan valvottavaa laitosta.

Valvontaeläinlääkäri hyväksyy toimialueellaan sivutuoteasetuksen mukaiset polttolaitokset, rinnakkaispolttolaitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitus hävittää polttamalla tai hyväksytylle kaatopaikalle toimittamalla ja väliasteenlaitokset, joissa varastoidaan tai esim. suolataan, jäädytetään tai lajitellaan käsittelemättömiä sivutuotteita. Valvontaeläinlääkäri rekisteröi tekniset laitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitettu tekniseen käyttöön, tilarehustamot, keräyskeskukset silloin, kuin ne eivät sijaitse teurastamon yhteydessä sekä toimijat, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin. Hyväksyntä- ja rekisteröintipäätökset ilmoitetaan välittömästi Ruokavirastoon.

Valvontaeläinlääkäri valvoo hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita. Valvontaeläinlääkäri valvoo myös Ruokaviraston hyväksymiä ja rekisteröimiä laitoksia, kuten käsittelylaitoksia, lemmikkieläinten ruokia valmistavia laitoksia ja rehusekoittamoita. Tarkastukset on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan tekemään ennalta ilmoittamatta.

Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassa kunkin laitostyyppin osalta riskinarviointiin perustuen ne laitokset nimeltä, jotka valvontaeläinlääkäriin on vuoden aikana vähintään tarkastettava. Mikäli valvontavuoden aikana todetaan tarkastuksen tarve jollakin suunnitelman ulkopuolisella laitoksella, tarkastus tehdään suunniteltujen tarkastusten lisäksi. Valvontaeläinlääkärit toimittavat valvontaan liittyvät tarkastuskertomukset mahdollisimman nopeasti tarkastuksen jälkeen tiedoksi Aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon. Mikäli tarkastuksella todettua puutetta ei saada poistettua kehoituksilla ja joudutaan käyttämään sivutuotelain mukaisia hallinnollisia pakkokeinoja, pakkokeinopäätökset toimitetaan Aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon.

Elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman yhtenä painopisteenä vuodella 2025 on sivutuotteiden jäljitettävyyden. Tämän mukaisesti valvontaeläinlääkärien sivutuotevalvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että laitokseen tulevat, käsiteltävät ja lähtevät sivutuotteet ovat aina jäljitettävissä eteen- ja taaksepäin, sivutuotteiden merkinnät täsmäyvät, saapuva tavara täsmää kaupallisten asiakirjojen kanssa, ja laitos varmistaa, että sivutuotteita vastaanottavalla taholla on oikeus ottaa vastaan kyseisiä sivutuotteita.

6.11.2 Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta

Haaskatoiminnalla tarkoitetaan käsittelemättömien sivutuotteiden käyttöä luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa. Tuotantoeläimistä saatuja sivutuotteita on luvallista käyttää luonnoneläinten ruokintaan vain perustellusta syystä. Etelä-Satakunnan alueella on yksi rekisteröity haaska.

Suomessa on käytössä haaskarekisteri, johon rekisteröidään haaskapaikan aloitusilmoitukset ja haaskan pitäjät. Aloitettaessa käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö sivutuoteasetuksen ja MMMa N:o 850/2005 sallimiin tarkoituksiin, on toimijan tehtävä aloitusilmoitus toiminnan aloittamisesta alueensa valvontaeläinlääkärille. Kun kyseessä on luonnonvaraisten eläinten ruokinta (haaskakäyttö), tulee toimijan ilmoittaa kuukausittain valvontaeläinlääkärille haaskalle toimittamansa materiaalin määrä. Tiedot on ilmoitettava sekä sille valvontaeläinlääkärille, jonka toimialueelta sivutuotteet kerätään, että sille valvontaeläinlääkärille, jonka toimialueella sivutuotteet käytetään. Toimijan on lisäksi pidettävä kirjaa sivutuotteiden käytöstä haaskaruokinnassa. Kirjanpito tarkastetaan haaskatoiminnan tarkastuksella.

Kokonaisten märehitijöiden, sikojen, siipikarjan ja turkiseläinten raatojen, kotiteurastuksen sivutuotteiden ja tiettyjen muiden sivutuotelain mukaisten sivutuotteiden hautaaminen ei ole Satakunnan alueella sallittua. Mainitut sivutuotteet on toimitettava raatojen keräilyyn hävitettäväksi hyväksytyssä sivutuotelaikossa. Valvontaeläinlääkäri valvoo raatojen keräilyä.

Ruokavirasto määrittelee valvontasuunnitelmassaan valvonnan tekoperusteet, mutta valvontaeläinlääkärit määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet. Tehdyistä tarkastuksista laaditut tarkastuskertomukset ja mahdolliset pakkokeinopäätökset toimitetaan Aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon mahdollisimman nopeasti.

6.11.3 Sivutuotteiden hautaaminen

Kunnaneläinlääkärit välittävät tiedot vastaanottamistaan hautaamisilmoituksista valvontaeläinlääkärille, joka seuraa hautaamisilmoitusten tekemistä. Ympäristölupamenettelyyn liittyviä lausuntoja annettaessa (esim. eläinsuojat) huomioidaan sivutuoteasetuksen vaatimukset.

6.12 Ehdollisuuden valvonta

Ehdollisuuden ehtojen noudattaminen on EU:n viljelijöille maksamien suorien tukien ja tiettyjen EU:n osittain rahoittamien tukien täysimääräisen maksamisen edellytyksenä. Tukivalvonta on ensisijaisesti aluehallintoviraston tehtävä.

Eläinsuojelupäätökset ja eläinsuojelutarkastusta tai elintarvikelain mukaista maitohygieniatarkastusta tai munantuotantotilan hygieniatarkastusta koskevat tarkastuskertomukset tehdään aina riittävän tarkasti, jotta aluehallintovirasto voi niiden perusteella tarvittaessa tehdä laajennuksia ehdollisuuden valvontoihin. Eläinsuojelupäätökset ja tarkastuksia koskevat tarkastuskertomukset toimitetaan aluehallintovirastolle tiedoksi viivytyksettä. Elintarvikelain mukaiset tarkastuskertomukset toimitetaan aluehallintovirastolle vain silloin, jos tarkastuksella havaitaan viitteitä epäkohdista ehdollisuuden noudattamisessa.

Valvontaeläinlääkärit ja kunnaneläinlääkärit osallistuvat mahdollisuuksien mukaan aluehallintoviraston järjestämiin koulutustilaisuuksiin, joissa käsitellään mm. ehdollisuuden valvontaa.

6.13 Löytöeläimet ja vahingoittuneet luonnonvaraiset eläimet

Laissa eläinten hyvinvoinnista määritellään kunnan velvollisuus huolehtia löytöeläinten hoidon järjestämisestä. Lain mukaan kunta voi hankkia löytöeläinten tilapäisen hoidon järjestämisen ulkopuoliselta palveluntuottajalta. Etelä-Satakunnan ympäristötoimisto on uusinnut sopimukset löytöeläinten tilapäisen hoidon järjestämisestä syksyllä 2024 ja uudet sopimukset astuivat voimaan 1.1.2025. Sopimukset ovat voimassa vuoden 2029 loppuun asti. Etelä-Satakunnan ympäristöterveydenhuolto julkaisee vuosittain tilaston talleen otetuista löytöeläimistä.

Eläinten hyvinvointilain 7 §:n mukaan sairasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa luonnonvaraista eläintä on autettava. Jos eläin on sellaisessa tilassa, että sen hengissä pitäminen olisi ilmeisen julmaa sitä kohtaan, eläin on lopetettava tai on huolehdittava siitä, että se lopetetaan. Kunnan on huolehdittava järjestämälleen eläinlääkärin vastaanotolle tuotujen sairaiden tai vahingoittuneiden luonnonvaraisten eläinten lopettaminen. Pääsääntöisesti luonnonvaraisia eläimiä ei hoideta vastaanotoilla, koska hoito vaatii erityisosaamista. Luonnonvaraiselle eläimelle voidaan antaa kiireellinen ensiapu, jos eläin voidaan ensiavun jälkeen vapauttaa takaisin luontoon tai ennen jatkohoitoon toimittamista. Jos eläintä ei voida vapauttaa eikä sen hoitoa voida järjestää, se lopetetaan.

Tavoitteet

- Varmistetaan uuden eläinlääkintähuoltolain vaatimusten toteutumisen eläinlääkäripalvelujen järjestämisessä
- Toteutetaan pakollisiin salmonellavalvontaohjelmiin kuuluvat valvontakäynnit
- Toteutetaan suunnitellut ilmoituksenvaraisen toiminnan valvontakäynnit
- Toteutetaan toimeksiantojen mukaan valtakunnalliseen eläintautien seurantaan kuuluvat näytteenotot
- Toteutetaan mahdolliset sivutuotelain mukaiset tarkastukset valtakunnallisen suunnitelman mukaisesti
- Huolehditaan riittävästä ympärivuorokautisesta eläinlääkäripäivystyksestä
- Selvitetään ja hankitaan kunnaneläinlääkärien tarvitsemat suojavaatteet- ja välineet